

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**TÜRK KADINININ SİYASİ HAKLARINI ELDE ETME SÜRECİ VE BASINA
YANSIMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRANUR GÜNEY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLARA USLU

BİLECİK, 2023

10364525

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**TÜRK KADINININ SİYASİ HAKLARINI ELDE ETME SÜRECİ VE BASINA
YANSIMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜBRANUR GÜNEY

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ DİLARA USLU

BİLECİK, 2023

10364525

BEYAN

Türk Kadınının Siyasi Haklarını Elde Etme Süreci ve Basına Yansıması adlı yüksek lisans/doktora/sanatta yeterlik tezi/dönem projesinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	X
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:		/.....	

Kübranur GÜNEY

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının yazım aşamasında yardımlarını ve engin bilgi ve önerilerini sunarak yol gösteren danışanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi. Dilara Uslu' ya değerli katkı, destek ve emekleri için teşekkür ediyorum.

Tez Savunma Sınavımda yer alan değerli jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Seda Yılmaz Vurgun ve Doç. Dr. Tufan Turan'a çalışmanın son haline gelmesindeki kıymetli katkıları adına teşekkür ederim.

Kübranur GÜNEY

2023

ÖZET

TÜRK KADINININ SİYASİ HAKLARINI ELDE ETME SÜRECİ VE BASINA YANSIMASI

Çalışmamızda kadınların seçme seçilme hakkını elde etme sürecine değinirken Türk toplumunda kadın algısı, kadın hakları, kadının eğitim hayatı, aile ekonomisine katkısı ve siyasi yaşamda kadının yerinden söz etmekteyiz. Özellikle Türk kadının tarihsel süreç içerisinde nasıl konumlandırıldığı, nelere etki ettiği ve ortaya koymuş oldukları çalışmalardan da söz etmekteyiz. Türk kadınına, nefes almak kadar en doğal haklarından olan seçim hakkı 1930 yılına gelene kadar tanınmamıştı. Siyasi yaşamda da diğer bazı alanlarda olduğu gibi yok sayılmıştır. Çalışmamızın içerisinde söz etmiş olduğumuz gibi tarihte tabii ki iz bırakan ve önemli işler yapmış, kendilerinden söz ettirmiş kadınlar bulunmaktadır. Ancak bunların çoğu ülkelerinin başında hükümdarlık yapmış ya da sarayda yaşayan kadınlar oluşmuştur. Türk kadını Selçuklularda ve Osmanlılarda rastlandığı üzere yönetimde söz sahibi olmuştur. Bu kadınlar da hükümdarın ailesinden kadınlar olmuştur; bunun yanında halktan kadınların siyasi alanda etkililerinin bulunmadığını bilmekteyiz. Sonraki süreçlerde Osmanlı son dönemlerinde yönetimde yapılan yeniliklerle gerek Tanzimat gerekse II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle kadınlar bazı alanlarda erkeklerle eşit sayılabilecek konuma gelmiştir. Bu dönemler, Türk kadınının ilerleyen süreçlerde Cumhuriyet döneminde haklarını tamamıyla etmesinin yolunu açmış oldu. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde bu çalışmalar devam etmiş önemli isimli kadın-erkek fark etmeden Türk kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmesi için çalışmalar yapmıştı. Bu süreçlerin devamında inkılapçı olan TBMM ve Mustafa Kemal Atatürk sessiz kalmamış, ilk adım olarak Medeni Kanun çıkarmış Türk kadının eşit hakları elde etmesini sağlamış sonraki adım da siyasi hakların elde edilmesi olmuştur. Çalışmamızda halktan kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesinin tarihsel süreçlerinden ve bu olayın basına yansımalarından bahsetmiş bulunmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Seçme, Seçilme, Kadın, Kamuoyu, Türkiye, Demokrasi.

ABSTRACT

TURKISH WOMEN’S PROCESS OF OBTAINING POLITICAL RIGHTS AND REFLECTION IN THE PRESS

In our study, while discussing the process of women obtaining the right to vote and be elected, we address the perception of women, women's rights, women's education, their contribution to family economy, and the role of women in political life in Turkish society. We particularly emphasize the positioning of Turkish women throughout historical processes, their influences, and the work they have accomplished. The right to vote, which is as natural as breathing for Turkish women, was not recognized until the year 1930. Similarly, they were disregarded in the political sphere, as in some other areas. As mentioned in our study, there were certainly influential women in history who left their marks and made significant contributions, but most of them were either ruling queens or women living in the palace. Turkish women had a say in governance during the Seljuks and the Ottomans. These women were generally from the ruler's family; however, we know that women from the general population did not have any significant influence in the political arena. In subsequent periods, with the reforms in the late Ottoman Empire and the proclamation of the Tanzimat and the Second Constitutional Era, women achieved a position that could be considered equal to men in some areas. These periods paved the way for Turkish women to fully obtain their rights in the Republican era. When the Republican era arrived, these efforts continued, and Turkish women, regardless of gender, worked towards obtaining the right to vote and be elected. In the process, the revolutionary Grand National Assembly of Turkey (TBMM) and Mustafa Kemal Atatürk did not remain silent and took the first step by enacting the Civil Code, ensuring equal rights for Turkish women. The subsequent step was the attainment of political rights. In our study, we discuss the historical processes of how women from the general population obtained the right to vote and be elected, as well as the reflections of this event in the media.

Keywords: Voting, Being Voted, Woman, Public Opinion, Turkiye, Democracy

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYETE TÜRK KADININ HAKLARI

1. Osmanlı Kadınlarının Yönetimdeki Yeri	5
2. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Ve Milli Mücadele’de Türk Kadınının Durumu	14
3. Kadınların Hakları İçin Mücadele Eden Aydınlar, Yazıları ve Söylemleri	17
4. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını ve Hakları	22
4.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Siyasi Atmosferi (1935’e Kadar) Ve Türk Kadını... ..	22
4.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partilerde Türk Kadını	23
4.2.1. İlk Muhalefet: İkinci Grup	23
4.2.2. Cumhuriyet Halk Fırkası	24
4.2.3. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası	26
4.2.4. Serbest Cumhuriyet Fırkası	28

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN SEÇME VE SEÇİLME HAKKINI ELDE ETMESİ VE TÜRK

BASININA YANSIMASI

1. Seçme ve Seçilme Nedir? Yönetimde Söz Hakkı Olmak Nedir?	31
2. Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkı Elde Etmesi Öncesi Durum	36
3. Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmesi Sürecinde Yaşananlar	42
4. Kadınların Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmesinin Kamuoyuna Yansımaları.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN SEÇİMLERE KATILMASI

1. Belediye Seçimleri	49
2. Muhtarlık Seçimleri.....	53
3. Milletvekilliği Seçimleri ve Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri.....	56
3.1. Milletvekilliği Seçimleri	56
3.2. Milletvekili Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri	64
3.2.1. Benal Nevzad İstar Arıman	64

3.2.2. Emine Mebrure Gönenç	64
3.2.3. Ayşe Şekibe İnel	64
3.2.4. Fatma Şakir Memik	65
3.2.5. Hatice Özgener	65
3.2.6. Hatı (Satı) Çıpan	66
3.2.7. Türkan Örs Başbuğ	66
3.2.8. Sabiha Gökçül Ersoy	67
3.2.9. Huriye Öniz	67
3.2.10. Nakiye Elgün	68
3.2.11. Fakihe Öymen	68
3.2.12. Ferruh Güpgüp	69
3.2.13. Bahire Bediş Morova Aydılek	69
3.2.14. Mihri Bektaş	70
3.2.15. Meliha Ulaş	70
3.2.16. Esmâ Nayman	71
3.2.17. Sabiha Görkey	71
3.2.18. Seniha Hızal	72
KAYNAKÇA	76
EKLER	86

GİRİŞ

Eski Türk ailesinde saygı, sevgi ve düzen hakim olmuştur. Ailenin kurucuları olan kadın ve erkek, birbirlerine karşı ölçülü, saygılı ve anlayışlı davranan bireylerdir. İşte bu aile yapısı, sağlıklı bir Oğuz toplumunun ortaya çıkmasını sağlayarak toplumu oluşturan bireylerin ölçülü bağlar kurmasıyla huzurlu ve uyumlu bir hayat yaşamalarını kolaylaştırmıştır. (Eker, 2001:134) Eski Türk toplumlarında kadınlar neredeyse erkeklerle aynı işleri yapmışlar ve yönetimde Kurultay'larda Hakan'ın yanında bulunup söz sahibi olmuşlar ve önemli kararların alınmasında yardımcı olmuşlardır. İslamiyet'in kabulünden sonra Türk kadınlarının devlet yönetimindeki etkinliğinde azalma meydana gelmiştir. Hükümdar ile birlikte karar almaktan ziyade hükümdarın başkentte olmadığı durumlarda karar verme yetkisine sahip olabilmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde kadın ve erkeğin yaşayış biçimi Eski Türkler ile benzer şekilde devam ederken ilerleyen yüz yıllarda kadınların gerek sosyal hayattaki durumu gerekse yönetimdeki etkinliği azalmakla birlikte tamamen yok olmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin yükseliş devrinde başlayan ve Duraklama devrine kadar süren süreçte saray kadınlarının yönetime olan etkilerinden bahsetmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine baktığımızda özellikle Tanzimat'tan sonra önemli kadın simaların toplum için yararlı çalışmalarda bulunduğu görülmektedir. Türk kadını I. Dünya Savaşı sırasında gerek cephede gerekse evlerinde orduya yarar sağlamak için yardımda bulunmuştur. Erkekler cephede görev yaparken kadınlar aile yaşamlarını sürdürmek için de canla başla çalışmışlardır. Milli Mücadele için adımlar atılırken halkı bilinçlendirmek için etkinlikler ve çalışmalar düzenleyen kadınlar da vardır. Böyle bir vatan sevgisi ve öz bilince sahip Türk kadını demokrasi ile yönetilen Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan bir süre daha seçimlerde oy kullanamamış ama buna dair zemin hazırlığı diyebileceğimiz çalışmalar başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınlar oy kullanamıyor olsalar da sosyal hayatta pek çok alanda etkinliklerini sürdürmüşler, bilhassa bilimsel çalışmalarda öne çıkan kadınların sayısı artmaya başlamıştır.

Fransız İhtilâliyle birlikte dünyada demokrasi, özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramlar önemini kazanmaya başlamış ancak kadın hakları için pek de bir ilerleme kaydedilmemiştir. I. Dünya Savaşı sonucunda pek çok imparatorluklar yıkılmış yerine kendi yöneticisini seçme hakkına sahip olan Demokratik Devletler kurulmuştur. Bu devletlerin seçimlerinde sadece erkekler oy kullanma imkânına sahip olmuştur. Kadınlar bu yıllarda hem devlet yönetiminde söz sahibi olamamış, hem de bazı meslekleri icra etmelerine izin

verilmemiştir. Zamanla bu durum tersine döndü dünyadaki kadınlar birçok haklarından mahrumken Türk kadını araştırmamızda görüldüğü üzere haklarını daha önceden elde etmeye başlamıştı.

Türk Kadınlarının haklarını elde etme yolunda yardımcı düşüncelerden biri feminizm düşüncesi olmuştur diyebiliriz. Feminizm, kadın ve erkeğin siyasi, hukuksal ve sosyal alanlarda eşit konumda olduğunu savunan bir düşüncedir. 19. yüzyılda, Avrupa’da meydana gelen değişimin ideolojisi olarak kabul edilen sosyalizm ve komünizm ile feminizm arasında kuramsal birliktelik oluşturulmuştu. Bu dönemden itibaren sosyalist devrim hareketleri ile kadınların eşit hak arayışları arasında sıkı bir ilişki kurulmuştu. Feminist düşüncenin güçlenmesiyle birlikte, kadınlar toplumsal, dini ve akademik ortamlarda varlıklarını daha çok göstermeye başlamışlardı. Kısa süre içerisinde dernekler kurulmuş ve dergiler yayımlanmaya başlanmıştı. (Ataman, 2015: 3)

Türkiye’de Modernleşmenin adımları içerisinde feminist düşünce ile benzerlikler barındıran Türk kadının haklarıyla ilgili yapılan inkılaplarla siyasi, hukuki ve sosyal hayatta erkeklerle eşit hakları elde etmesi olmuştu. Feminizm kavramı henüz kullanılmıyorken bile kadın hakları meselesiyle görüşler bildiren bu hususta mücadele veren isimler vardır. Onlar içerisinde en çok göze çarpan isimlerden biri de Kadınlar Birliği Başkanlığını yapmış ve Kadınlar Halk Fırkasını kuran Nezihe Muhiddin olmuştur. Nezihe Muhiddin döneminde feminizm kavramı yaygın olarak kullanılmıyordu, Muhiddin bu mücadelesini sürdürürken feminizm terimini çok sık kullanmamıştı. Bununla birlikte, "Türk Kadını" adlı eserinde feminizmi düşüncesini kavramsal olarak olmasa da düşünsel olarak detaylı bir şekilde açıklamıştır. Nezihe Muhiddin, benimsediği Fransız pozitivist felsefeye uygun olarak, kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları fiziksel/ biyolojik alanlarda vurgulamıştı. Ona göre kadın ve erkek eşit konumda olmalı ancak fizyolojik ve düşünce mekanizması açısından farklı olan kadın ve erkek kendilerine uygun olan işleri daha kolay ve daha iyi yapabiliirdi. Muhiddin, kadınlar ve erkekler arasında eşitlik temelinde bir farklılık savunmaktadır. Ancak, Muhiddin’in düşüncelerinde, Osmanlı-Türk feministlerinde sıkça görülen çelişkiler de mevcuttur. Kadınların ev işleri ve annelik gibi konularla sınırlanması gerektiğini iddia edenlere karşı, kadınların toplumsal hayatta ve mesleklerinde de yer alması gerektiğini savunmuştur. (Göngördü, 2019) Nezihe Muhiddin ve Kadınlar Birliği, aydın kesimdeki kadınlara ulaşarak fikirlerini onlara aktarabilmekteydi. Ancak yoksul kadınlara ulaşmakta zorluk yaşıyorlardı. Bu nedenle, müftülükten izin alarak camilerde vaaz ve konferanslar vermeye başladılar. (Bozkır, 2000) Türk Kadınlar Birliği’nin faaliyetlerini ve amaçlarını

duyurmak için çıkarmış olduğu Türk Kadın Yolu adlı dergisinde yazılar yazmaya başladı. Kadınlar Birliği'nin çalışmaları yurt dışındaki kadın derneklerinin ilgisini çekti ve bu dernekler, Türk Kadın Birliği'ni Uluslararası Kadın Derneği üyesi olarak kabul etti. 25 Mart 1927'de Nezihe Muhiddin başkanlığında yapılan Türk Kadın Birliği kongresinde, bir dizi karar alındı. Yapılan toplantıda kadınların 1927 belediye seçimlerine katılma konusu üzerine hararetli tartışmalar yaşandı ve farklı görüşler ortaya konuldu. Ancak toplantının sonunda, Halk Fırkası'ndan kadın adayların gösterilmesine karar verildi. (Nezihe Muhiddin (1889-1958), 2023)

Türk kadın hakları için mücadele veren Nezihe Muhiddin'den söz ettikten sonra kadın hakları için mücadele vermiş olan Halide Edip Adıvar'dan bahsetmemek olmaz. Kendisi kurmuş olduğu Teali Nisvan Cemiyeti'nde bu hususta çalışmalar yürütmüştü. 28 Nisan 1913'te kurulan Cemiyet, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk feminist örgüt olarak kabul edilir. Bu derneğin başkanlığını üstlenen Halide Edip, çevresindeki kadınların eğitimiyle ilgili birçok faaliyet yürütmüştü. Edip'in kadınlarla ilgili çalışmaları devam ederken, kız öğrencilerin eğitimi konusundaki yazıları Maarif Nezareti Müsteşarı Sait Bey tarafından fark edilir ve kendisine bir davet gönderilir. Böylece Halide Edip, önce Darülmuallimat'ta ve sonrasında kız öğrencilere eğitim vermek üzere kurulan bir İdadi'de beş yıl boyunca öğretmen olarak görev yapmıştı. (Yılmaz A. , 2013)

Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etme süreci, Türk tarihinin önemli bir parçasını oluşturur. Bu tez, Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etme sürecini ve basına yansımalarını incelemektedir. Tezimizin amacı, Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etmek için verdiği mücadeleyi ve bu sürecin Osmanlı son dönemlerinden başlayarak Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar olan geçmişini araştırmak ve devamında uygulamanın nasıl yapıldığını analiz etmektir. Bu tezde, Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etmek için verdikleri mücadele, devlet yönetimi tarafından verilen haklarla sınırlı olmadığını ve kadınların bu hakları elde etme arzusu doğrultusunda verdikleri mücadeleyi ve bu uğurda yürüttükleri çalışmaları basın üzerinden ortaya koymaktır.

İncelediğimiz gazeteler; Akşam, Cumhuriyet, Vakit, Hakimiyet-i Millliye, Milliyet, Sakarya, Türk Sözü, Kurun, Ayvalık, Yeni Mersin ve Zaman adlı gazetelerdir. Gazetelerden kısaca bahsedecek olursak; Akşam Gazetesi, kurulduğu ilk yıllarında özellikle İstanbul'daki okuyuculara hitap etmeyi hedeflemiş, daha sonra ülke genelinde yaygınlaşmıştı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet politikalarını destekleyen ve yansıtan bir yayın organı olarak faaliyet göstermişti. Cumhuriyet gazetesi, Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleri

doğrultusunda kurulan gazeteydi, daha sonra Türkiye'nin resmi gazetesi haline geldi ve haberlerinde gerçekleştirilen inkılaplara geniş yer veren bir gazeteydi. Vakit Gazetesi, Türkiye'nin ilk haber ajansı olan İstanbul Muhabirliği'ne sahipti ve gazetecilikte modernizmi ve teknolojiyi kullanımı ile dikkat çekiyordu. Gazete, cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin siyasi ve sosyal gündemi hakkında geniş kapsamlı haberler ve yorumlar yayımlamıştı. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, Milli Mücadele yıllarında bağımsızlık mücadelesine destek veren bir basın yayın organıdır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da yayın hayatına devam etmişti. Milliyet Gazetesi, Hakimiyet-i Milliye Gazetesi gibi Türk milletinin Milli Mücadele için kenetlenmesine katkı sağlayan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu destekleyen haberler yapan bir gazetedir. Kurulştan sonra da bağımsız, tarafsız ve etik bir gazete olmaya gayret göstermişti. Yerel gazetelerden biri olan Sakarya gazetesi, Milli Mücadeleyle ilgili gelişmelere sayfalarında yer veren bir gazetedir. Bölgedeki siyasi gelişmeleri de yerel halkın bilgisine sunmuştur. Türk Sözü Gazetesi, Türk dilinin doğru ve güzel kullanımına özen gösterirken, milliyetçi bir çizgi izlemiş ve Türk kültürünün korunmasını savunan bir gazetedir. Ayrıca, dönemin siyasi olaylarına da yer vermiş ve Türkiye'nin ulusal ve uluslararası gelişmelerini takip etmiş bir gazetedir. Ayvalık Gazetesi, başlangıçta haftalık olarak yayınlanan gazete zamanla günlük yayınlanmaya başlamış ve genel olarak bölgesel haberlere ve olaylara yer veren bir gazete olarak bilinmektedir. Ancak zaman zaman siyasi ve sosyal konulara da değinmişti. Kurun Gazetesi, dönemin siyasi olaylarına ve sosyal konulara geniş yer veren bir gazete olarak bilinir. İlk sayısında Türkiye'nin dış politikası, milletvekili seçimleri ve toplumsal meseleler hakkında haberler yer almaktadır. Türkiye'nin ulusal çıkarlarını savunan, milliyetçi ve modern bir duruş sergileyen bir yayın organı olarak öne çıkmıştır.

Araştırmamız, Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etme sürecine odaklanarak, bu sürecin basında nasıl yankı uyandırdığını ve basın arşivlerindeki bulgulara dayanarak farklı gazetelerin ve görüşlerin konuya nasıl yaklaştığını incelemektedir. Bu kapsamda, dönemin toplumsal yapısını ve kadın haklarına ilişkin görüşleri de analiz edilerek, konu hakkında çıkarımlar yapılmıştır. Basında yer alan haberlerde Türk kadınının seçme seçilme hakkını elde etmesinin, hem Türkiye'de hem de farklı ülkelerde övgü ve sevinçle karşılandığını gözlemlemekteyiz. Bu durum, Türk kadınlarının siyasi alanda elde ettiği hakların önemini ve Türkiye'nin kadın hakları konusundaki ilerleyişini yansıtmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYETE TÜRK KADININ HAKLARI

1. Osmanlı Kadınlarının Yönetimdeki Yeri

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde kadınların günlük hayatlarındaki yaşam biçimleri eski Türk kültür geleneklerine benziyordu. İslamiyet'in etkisinden ayrı olarak hem bulundukları coğrafyanın etrafındaki kültürel kuşatma hem de saraya giren yabancı unsurlar beraberinde gelen anlayışla değişime uğradığını bilmekteyiz. (Dulum, 2006:14)

Osmanlı Devleti'nde kadının yeri bu şekilde değişim gösterirken, Devletin tarih yazımı meydana getirilirken erkeğin merkezde bulunduğu bir yazım tarzı oluşturulmuştur. Kadınlar uzun zaman tarih yazılı eserlerinde görünür ve belirgin olarak yazılmamıştır. Bu durum, kadınların hiçbir zaman anlatılmadığı anlamına gelmez. Sarayı merkez kabul eden tarihsel anlatım tarzında kadın genel olarak hadiselerin oluşumunda bulunmamış ya da olumsuz etkileyen bir figür olarak gösterilmişti. Eşlerini veya tahta çıkmaya aday evlatlarını etkileri altına alan, taht kavgalarını şiddetlendiren, alınan kararlara duygusal anlamda etki eden bir Osmanlı kadını görünümü oluşturulmuştu. (Gürhan, 2017: 1646) Aslında Osmanlı kadınlarının yaşam tarzlarını özgürlükleri bakımından ele aldığımızda sarayda yaşayan ve saray dışında yaşamını sürdürenlere göre hayatlarında farklılıkların olduğunu bilmekteyiz. 1842-1844 yılları arasında Osmanlı egemenliğinde bulunan Kahire'de (Mısır) yaşayan Sophia Lane-Poole bu durumu gözlemlemiş ve şu ifadeleri kullanmıştır:

“Orta sınıftan kadınlar arzu ettikleri zaman gezmeye çıkmakta veya hamama gitmekte serbesttirler; babaları ve kocaları alışverişe gitmelerine izin vermezler bu yüzden de kadın satıcılar haremlere satış için onların ayaklarına giderler. Üst sınıftan kadınlar daha sıkı korunurlar, fakat bu durum bir seçkinlik göstergesidir...”

Üst tabakadaki kadınlarının kendilerini dikkat çekecek bir biçimde halka açık mekanların dışında tuttuğunu yazan Leslie Peirce, Ayntab kenti üzerinde yapmış olduğu çalışmada bunu ele almıştı. (Uysal, 2004: 4)

Osmanlı Devleti'nde kadınlar, tüm bunların yanında özellikle üst tabakadakiler, eğitimden uzakta değillerdi. Ancak sadece Sübyan Mekteplerinde eğitim alabilme imkanına sahip olabilmişlerdir, onların sonraki eğitim aşamalarında bulunmalarına ihtiyaç duyulmamıştır. En azından idareci ve aydın kesimde bulunan kimselerin kızları sübyan mektebinden sonra, ailelerinin yardımı ile özel ders alarak eğitim hayatlarını sürdürebilmişlerdir. (Kurnaz, 2021: 1)

Monarşik Osmanlı yönetimi çerçevesinde, dönem dönem kadınların evde kafes içinde kalması, sokağa yanlarında refakat edecek kişi olmadan dışarı çıkmaması, sosyal hayatta daha az söz sahibi olabilmesi ya da erkeğin kadına olan kanunlar içerisindeki üstünlüğü şekilsel olarak Tanzimat Fermanı ilan edinceye kadar sürmüştür. (Erbay, 2009: 13)

Eski Türk tarihinin bugüne kadarki her döneminde, kadın profili sosyal yaşantının içerisinde kendini belli ederek adından söz ettirmiştir. Kadını sosyal hayatın ve yaşantının içine almayan ve onu toplumdan uzak tutan etkinliklere, geleneksel tavır ve tutumlara Eski Türk devletlerinde rastlanmazdı. Geleneksel Türk devlet töresi ve hayatın bütün alanlarıyla içine alan Osmanlı İmparatorluğunda da kadın, ailenin yapı taşı olmuş ve sosyal hayatın tam ortasındadır diyebiliriz. Kadınların isimleriyle, ülkenin her yerinde kullanıma açılan hayır kuruluşlarına ve sosyalleşmeyi hedefleyen oluşumlara rastlanmak mümkündür. Evliya Çelebi, seyahat etmiş olduğu zamanlarda gezip gördüğü kültürlerde kadınların isimleri verilmiş mahalleler, camiler, medreseler, hamamlar ve çeşmelere rastlamıştı. (Köse O. , 2020: 15)

Osmanlı Devleti'nde saray kadınları sosyal hayattan soyutlanmış olsalar da halkın içerisinde üretime katkı sağlayan kadınlar da bulunmaktadır. Ekonomiye ve üretime katkısı olan kadınları yine iki şekilde; kırsalda yaşayan kadınlar ve şehirde yaşayan kadınlar olarak ele alabiliriz. Etkinlik bakımından diğer alanlarda da gördüğümüz gibi toplumsal farklılık hep karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılık, bir taraf için bazı alanlarda pozitif diğer taraf için de bazı alanlarda negatif durumlara yol açmıştır.

Osmanlı kadınlarının aile ekonomisi nasıl katkı sağladığına bakacak olursak; Osmanlı mali ekonomisinin yapı taşı olan tımar sistemi, hane merkezli yapıya sahipti, hane ise evlenmiş erkeğin, eşi ve çocuklarından meydana gelen küçük bir üretim birimi olarak görülmekteydi ve sermayesi sahip olduğu toprağı olan hane içindeki insanlar üretimin sürekliliğini sağlamakla yükümlüydüler. Bu bakımdan aile, üretimin sağlanması için önemli bir araçtı. Kadının üretime olan faydası alınan vergilerin miktarından anlaşılmaktaydı. Mücerred olarak kayıtlarda bulunan evli olmayan erkek, bennak olarak tanımlanan evli erkeklerle karşılaştırıldığında daha az miktarda vergi ödemesi bulunmaktaydı. Kayıtlarda yer alan bu bilgiler kadının aile içinde bir gider olarak görülmediğini tam tersi katkı sağladığından bahsetmektedir.

Osmanlı toplumunda kadının siyasi alandaki etkinliğinden söz etmekte fayda var. Osmanlı kadınları onlara ihtiyaç duyulduğu zamanlarda devleti yönetmiş etkili karar alabilmişlerdir. Saray kadınların siyasi alanda varlıklarını göstermeleri kolay değildi,

aralarında zeki ve mücadeleci olanlar istedikleri konuma gelebilmektedir. Yönetimde Padişah'ın annesi Valide Sultanlar zaman zaman daha çok söz sahibi olabilmektedir. Yönetimde söz sahibi olabilmek için Padişah'ın eşi olmak yeterli değildir. Osmanlı kuruluş dönemlerinde Padişahlar saray dışarısından evlenebilmektedir. Sonraki süreçlerde Padişahlar, haremde yaşayan kadınlardan evlenmişlerdir. Padişaha erkek evlat dünyaya getiren kadınların Haseki sıfatıyla Topkapı Sarayı'ndan başka bir yerde Eski Sarayda yaşaması gerekmektedir. Oğlu büyüyüp yetişkin olup sancaklarda valilik görevini yerine getirecek kadar erginliğe ve olgunluğa eriştiği zamanda onunla birlikte oğlunun görev aldığı yere giderdi. Bu durumun aynı hasekinin birden fazla erkek çocuk dünyaya getirerek padişah üzerinde etki oluşturmalarını önlemeye yönelik bir çare olduğunu düşünen yazarlar bulunmaktadır. (Taş M. , 2014: 1306)

Padişah'ın kız çocukları, devletin iç meselelerindeki gücü elde etmiş iktidar savaşlarının içerisinde etkin rol oynamışlardır. Burada padişahın kız çocuklarının izdivaçlarındaki gaye herhangi bir şekilde toplumda nüfus sahibi olan kişilerin saraya damat sıfatıyla yakın olmaları ve karar alma, uygulama düzeneği içerisinde kalmaları ve kontrol altında bulundurulmalarıdır. Örnek verecek olursak Kanuni Sultan Süleyman; kız kardeşlerini, kızlarını ve kız torunlarını dönemin önde gelen saygın paşalarıyla evlendirmişti. Şah Sultan'ı, ünlü bir tarihçi ve sadrazam olacak Lütfi Paşa ile; Fatma Sultan'ı Kara Ahmet Paşa'yla; kızı Mihrimah'ı Rüstem Paşa'yla evlendirmişti. Sonraki yıllarda Mihrimah Sultan'ın kızı Hümaşah Ayşe Sultan'ı, Ahmet Paşa'yla; İsmihan da Sokullu Mehmet Paşa'yla evlendirilmişlerdi. (Taş, 2014: 1306-1307)

İbn-i Haldun'un nazariyesindeki açıklamasına göre, devletin kuruluş döneminde toplum basamaklarında en çok göze çarpan ayrıştırma kadınlara olan tutumlarda görülmektedir. Sultan'ın eşlerinin o zamanki durumlarıyla ilgili yazılanlar, bununla birlikte Osmanlı toplumundaki diğer kadınların da durumlarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Sultan "Hatun"ları toplumla iletişimi olmadan onlardan soyutlanmış biçimde saraylarda yaşamını devam ettiren kimseler değildi. Eşleri gibi onlar da sosyo-politik yaşamda söz sahibi olabilecek konumdaydılar. Bundan başka İbn-i Battuta'nın çalışmasında, İznik şehrini yöneten kişi konumunda Nilüfer Hatun'un görev yaptığından söz eder. Kendisine ziyarette bulunan İbn Battuta'ya ikram ve iltifatta bulunan Nilüfer Hâtun, olgun kişiliğiyle ve dindarlığı ile dikkat çeken bir kadın olarak görülmektedir. I. Murad'ın kızı Melek Hatun veya Selçuk Hatun, kuruluş dönemi Osmanlı siyasetinde aktif rol oynamışlardır. (Terzi, 2022: 22)

I.Süleyman'ın hayatta kalan tek kızı Mihrimah Sultan, annesi Hürrem Sultan'ın gözetimi altında iyi bir eğitim görmüştür. Evlenecek yaşa geldiğinde ise saray ile ilişkileri iyi

olan Diyarbakır Beylerbeyi Rüstem Paşa ile evlendirilmiştir. Mihrimah Sultan evlendikten sonra Rüstem Paşa'nın makamında yükselmesine destek olmaya başladı ve annesi Hürrem Sultan ile beraber Saltanatı elde etmek için oluşturulan cephede en güçlü kanadı oluşturmuşlardır. Mücadelenin bu kanadı Rüstem Paşa'nın veziriazamlık makamına yükselmesiyle daha da güçlü hale gelmiştir. Şehzade Mustafa'nın gücünün konumun geri plana alınması ve Şehzade Bayezid'in daha çok gözle görülür hale gelmesi için ve onun iktidarda başta olması için çalışmalarda bulundular. Onların bu iktidar mücadelesindeki tutumları sonucunda Rüstem Paşa veziriazam olmuş ve hemen sonrasında Şehzade Mustafa Kanuni Sultan Süleyman'ın emretmesiyle idam edilmişti. (Kaçar M. , 2022)

Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra tahta çıkan Şehzade, Hürrem Sultan'ın evlatlarından olan II. Selim idi. Onun hanımı olan Nurbanu Sultan'ın yönetimde etkisi barizdir. II. Selim şaraba düşkünlüğü ile bilinir bu yüzden yönetimde etkisi az olmakla birlikte Kanuni dönemindeki düzeni Sokullu Mehmet Paşalar ve Ebusuud Efendi gibi devleti ileri gelen kademelerinde yer alanların gayretleriyle sürdürülmeye çalışılıyordu. Öte yandan Rüstem Paşa'nın yolsuzluklara göz yumması sürüyor, devlet içerisinde rüşvet kol geziyor, dürüst çalışanların durumları pek iyi görünmüyordu. Bu sırada Nurbanu Sultan saray yönetimini ele almış ona Esmâ ve Mihrimah Sultanlar yardım etmekteydi. (Altınay, Kadınların Saltanatı, 2000: 51)

Osmanlı Kuruluş dönemi padişahı olan Orhan Bey, Şehzadelerin Sancağa çıkma usulünü getirmiş, bu sayede tecrübe sahibi olmalarını sağlamış ve iyi yetişmiş padişah olmalarını sağlamayı amaçlamıştı. Ancak bir süre sonra gittikleri yerde iyice nüfus sahibi olan bazı Şehzadeler tahta çıkmak için padişaha isyan etmekte ve sorun çıkarmaktaydılar. Tüm bunlardan dolayı III. Mehmet şehzade isyanlarını önlemek için Sancağa çıkma usulünü kaldırmıştır. Dolayısıyla tecrübesiz padişahlar tahta çıkmış ülkeyi yönetirken aralarından birkaçı pek başarılı olamamıştı.

Dünyada ekonomik ve sosyal düzen yavaş yavaş değişmekte, değişime adapte olmayan devletler çağın gerisinde kalmış ve eski güçlerini kaybetmeye başlamışlardır. Osmanlı da bu devletler içerisinde yer almaktadır ve hüküm sürdüğü topraklarda sistemsel bozulmalar meydana gelmişti. Bu durum devleti olumsuz etkilemiştir. Devlet adamları ülkenin gidişatını düzeltmek için reformlar yapmış ancak reformların pek bir faydasını görememişlerdi. Ülkede durum bu vaziyetteyken küçük yaştaki padişahların tahta çıkması nedeniyle Padişah anneleri Valide Sultanlar yönetimi bir süre ellerinde bulundurmuş ve Devlet-i Aliyye 'yi idare etmişlerdir. Bu döneme Kadın Saltanatlar adı verilmiştir.

III. Murad'ın eşi, III. Mehmed'in annesi olan Safiye Sultan, Hürrem Sultan gibi padişahın nikahlı eşiydi. Erkek evlat dünyaya getirerek saraydaki yerini iyice sağlamlaştıran Safiye Sultan, zamanla ülkenin iç ve dış politikasında etkili bir konuma gelmeye başlamıştı. Safiye Sultan, oğlunun devlet meseleleriyle pek alakadar olmamasını fırsat bilerek yönetimi elinde tutmuştur. Devletin ileri mertebelerine istediği kişiyi atayıp görevden alıyordu. Kendisi idari ve mali işlerde dilediği gibi hareket ediyor, yapmış olduğu yolsuzlukları sadık yardımcısı Kira'nın üstüne atarak onun katline sebep olmuştu. (Arkan, 2006: 64-65) Safiye Sultan zekice hamlelerle karşısında duran devletin ileri gelenlerinin de katline sebebiyet vermişti.

I.Ahmet'in genç yaşta ölmesinden dolayı yerine önce kardeşi Şehzade Mustafa çıkarıldı ancak akli dengesi yerinde olmaması sebebiyle tahttan indirildi. Onun yerine, I. Ahmet'in oğlu Şehzade Osman geçmiştir. O öldüğünde Kösem Sultan ve Şehzade Osman'ın annesi olan Mahfiruz Sultan adında iki haseki sultan bulunmaktaydı. Her ikisi bu sıralar ilk zamanlarda pek nüfus sahibi değillerdi. Babasından sonra tahta geçen II. Osman, Kösem Sultan'ın en büyük oğlu Şehzade Mehmet'i katletmiştir. Genç padişah diğer padişahlardan farklı şekilde hareket etmekte makamından ayrılarak hacca gitmek istemekte ve yeniçerilerin artık eski işlevini kaybettiğini ve düzenlemeler yapılması gerektiğini savunmaktaydı. En nihayetinde onlarla anlaşmazlıklara düşmüş ve isyan etmelerine sebep olmuştur. Bu isyan sırasında Yedikule Zindanlarında katledildi ve yerine amcası, akli melekeleri pek yerinde olmayan I. Mustafa getirildi. Bu olayların sonucunda devlet yönetimi Valide Sultan ve devlet ileri gelenlerinin eline kalmış oldu. (Altınay, 2016: 51-52)

II. Osman'ın yeniçeriler ve sipahiler tarafından katledilmesinden sonra hem İstanbul'da hem taşrada yeniçeri ve sipahilere karşı büyük bir nefretin ve ön yargının oluşmasına sebep oldu. Hal böyleyken merkezde ard arada meydana gelen isyanların ve karışıklıkların temel nedenini oluşturdu. Hadiselerde I. Mustafa'nın direkt olarak hiçbir emri ve söz sahibi olduğu düşünülmemekte, hatta sadrazam atamalarını kendisinin yapmadığı tüm bunlarla devlet erkânı ve annesinin ilgilendiği düşünülmekteydi. Kara Dâvud Paşa ve Mere Hüseyin Paşa gibi sadrazamların yönetimi elde etme ve idare etme arzusu yüzünden sürekli olarak yeniçeri ve sipahileri kullanmaları ve onların ardı arkası kesilmeyen istekleri doğrultusunda saraya gitmeleri gibi olaylar, I. Mustafa'nın iktidarda bütünüyle etkisiz kalması annesinin ve etrafındakilerin olayları yatıştırmaları aldıkları önlemler ve bazı olaylara göz yummaları sayesinde olmuştu. (Emecen, 2022: 75.) Halk II. Osman'ın katlinden, I. Mustafa'yı sorumlu tutmaktaydı bu durum isyanların sebeplerinden bir tanesi idi. Tüm bu

olaylar cereyan ederken I. Mustafa hattı hümayun yazdı: “*Sultan Osman’a ben katlolulsun demedim. Davud Paşa öldürdü. Katilleri kim ise haklarından gelinip katlolsun.*” (Altınay, 2016: 55) Bu hattı hümayunla Valide Handan Sultan daha çok karışıklığa sebep olmuştu. Bunun devamında Mere Hüseyin Paşa ve etrafındakiler daha rahat hareket etmeye başlamışlardır. Ağalar, II. Osman Vakasından sorumlu olan kişileri bularak Davud Paşa ile birlikte Yedikule Zindanlarına hapsedtiler. Böylelikle isyanın birinci safhası kapanmış oldu. (Altınay, 2016: 59) Bu sırada Ulema padişahın hattı hümayunu yazdığına inanmıyor ve Mere Hüseyin Paşa’nın isyanına karşı çıkıyorlardı: “*Bizim padişahımız mecnundur. Okuma yazmak bilmez, bu hat falan cariyenindir.*” diyerek reddederler. (Altınay, 2016: 62) Zamanla Mere Hüseyin Paşa, sipahilerle anlaşmazlık yaşamış ve bu durum iktidardan düşmesine sebep olmuştur. Sipahilerin isyanı sırasında, Mere Hüseyin mührü müftüye bırakarak ortamdan ayrılır. En nihayetinde sadaret mührü kemankeş Ali Paşa’ya verilmiştir. Bu sıralar devlet yönetimini elinde bulunduran I. Mustafa’nın annesi Valide Sultan, oğlunun tahtta kalması için elinden geleni yapmaktaydı. Devletin her yerinde kötü yönetim yüzünden isyanlar çıkmaya başlamış her yer perişan haldeydi. Kemankeş Ali Paşa’nın ilk işi, I. Mustafa’yı tahttan indirmek oldu. Sofu Mehmed Paşa ve Esad Efendi, büyük ihtimalle I. Mustafa’nın annesiyle hem fikir olarak kendisinin aklî zafiyetinin yerinde olmaması sebebiyle padişahlık yapamayacağı hükmüne varıp tahttan indirilmesine sebep oldular. (Emecen, 2022)

Tahtın boş kalmasıyla I. Ahmet’in diğer Haseki Sultanı Mahpeyker Kösem Sultan’ın oğlu henüz 11 yaşındaki Şehzade Murad’ı tahta çıkarmak çözüm olarak görüldü. Kösem Sultan’ın sırasıyla iki oğlu Şehzade Murad ve Şehzade İbrahim tahta çıkma şerefine nail olmuşlardır. Kösem Sultan, evladının yaşının küçük olması ve yönetim konusunda bilgisiz olmasını sebep göstererek Valide Sultan sıfatıyla IV. Murad ergin sayılabilecek yaşa gelene kadar devlet meseleleriyle bizzat alakadar olmuştur. IV. Murad’ın 1632 yılına gelindiğinde iktidarı kendisinin yönetmeye başlamasıyla etkinliğini yitirmiştir. 1640 yılında öteki oğlu İbrahim’in saltanat makamına erişmesinden sonra eski etkinliğine tekrardan kavuşmuştur. (Küpel, 2015: 131)

Yeni padişahın genç yaşta olmasını fırsat bilenler, II. Osman’ın döneminde başlayan isyanlar Anadolu’da Abaza’nın isyanı olarak devam etmekteydi. IV. Murad küçük yaşta olmasına rağmen bu isyanlara bileniyor ancak Validesi Kösem Sultan’ın himayesi altında saltanatını sürdürdüğünden dolayı faaliyet gösterememekte ancak yaşı ilerledikçe yavaş yavaş Kösem Sultan’ın himayesinden çıkmaktaydı. Valide Sultan’ın yönetimindeki Osmanlı İmparatorluğu’nda isyanlar sürüyordu. Kösem Sultan, II. Osman’ın kızlar ağası Mustafa’yı

sürgünden getirtmiş hükümeti onunla yönetmeye çalışıyordu. (Altınay, 2016: 126) Nihayet 20 yaşına gelen IV. Murat yönetimi eline almış annesinin idaresini reddetmekteydi. Padişah kendisinden önce Genç Osman Vakasının vuku bulması ve isyanların yıllardır sürmesi sebebiyle sert bir idare biçimi sürdürmüştü. Kimsenin gözünün yaşına bakmamış hatasını gördüğü kişileri idam ettirmiş ve ülke topraklarında birçok yasak getirtmişti. Bu dönemde Bağdat'ı geri almış Bağdat Fatihi olarak anılmıştı. Kösem Sultan, dolayısıyla eski gücünü kaybetmiş oldu. IV. Murad'ın 1640 yılında vefat etmesi ve kardeşi Sultan İbrahim'in tahta çıkmasıyla Kösem Sultan eski gücüne kavuşmuştur.

Sultan İbrahim, ülkeyi idare edebilecek kadar psikolojiye sahip değildi. Abisi tahta iken kafes usulüyle onun için ayrılan bölümde ömrünü sürdürmüş ve her an katlinin geleceği şüphesiyle yaşamıştı. Bu yüzden onun döneminde Kösem Sultan ve Devlet erkânı, ülkeyi istedikleri gibi idare edebilmektedirler. Öyle ki sancaklar hasekiler arasında paylaştırılmaya ve bazı sancaklar onlara verilmeye başlandı. (Altınay, 2016: 114) Sultan İbrahim'den sonra onun Haseki Hatice Turhan Sultan'dan olan oğlu IV. Mehmet tahta çıkmıştır. Kendisi 7 yaşında ülkenin başına geçmiş ancak yaşı sebebiyle ülkenin idaresi için annesi Hatice Turhan Sultan ve Kösem Sultan arasında iktidar mücadelesi olmuştu. Henüz 7 yaşında olan IV. Mehmet'in iktidarla pek de ilgisi yoktu. Belli bir yaşa geldiğinde bile vaktini İstanbul'da geçirmeyip, başkentte uzakta avlanmaya giderdi bu yüzden "avcı" lakabını almıştır. Turhan Sultan'ın Valide olduğu dönemlerde Osmanlı Devleti sıkıntılı yıllardan geçmekteydi, siteminde bozulmalar meydana gelmiş, liyakat düşmüştü. IV. Mehmet padişah olduktan sonra, Valide Sultanlık görevine nail olan Turhan Sultan'ın yönetiminin ilk sekiz yılı çalkantılı geçmiştir. Bu dönemin başlangıcındaki ilk üç yılda, IV. Murad ve Sultan İbrahim'in anneleri olan yirmi beş yıldan beri valide sultanlık görevini üstlenen Kösem Sultan'ın nüfuzu karşısında arka planda kalmaya mecbur bırakıldı. Esasen Kösem Sultan IV. Mehmed'in tahta cülus etmesinden sonra Eski Saray'a gitmesi uygunken kendisinin yanında devlet adamlarının uygun görmesiyle babaanne olarak çocuk padişaha naibelik yapmak için sarayda kaldığı için Kösem Sultan "büyük/kebir/koca valide", Turhan Sultan "küçük valide / valide-i sagır" diye anıldı. Bu yıllarda Harem'i de Kösem Sultan yönetmekteydi. (Karaca, 2022) Bu dönemde Kösem Sultan'ın da etkisiyle birlikte devlet erkânının yönetimdeki etkinliği oldukça fazlaydı. O yüzden ki bu döneme Ağalar Saltanatı ismi de verildi.

IV. Mehmed padişahlığının ilk yıllarında güç mücadelesi içinde bulunan önemli kişilerden biri de annesi Hatice Turhan Sultan olmuştur. IV. Mehmed'in annesi Hatice Turhan Sultan, oğlu yedi yaşında padişah olunca Kösem Sultan ile mücadele içerisine girmiş, 1651'de

Kösem Sultan boğdurulduktan sonra otuz dört yıl Valide Sultanlık yapmış ve padişahlık makamının yetkilerini sonuna kadar kullanmıştır. Valide-i muazzama unvanını resmen taşımış ve devlet işlerinde görev alacak kişileri görevlendirmiş ve uygun görmediklerini görevden alabilmişti. Öyle ki Hatice Turhan Sultan, devlet yönetimindeki etkinliği yapmış oldukları ile “Demir Leydi” lakabını almıştır. (Ekinci, 2016: 17)

Kösem Sultan’ın boğdurulmasından sonra tek Valide Sultan olarak kalan Hatice Turhan Sultan, Kösem Sultan’ın Valide Sultanlığı döneminde onun yanında duran yeniçerileri de etkisiz hale getirdikten sonra daha serbest hareket etme rahatlığına erişmiştir. Rus kökenli olan Hatice Turhan Sultan’ın Valide Sultanlık yıllarının ilk zamanlarında merkez ve taşradaki karışıklıklar ve kötü gidişatı değiştirecek nitelikli devlet adamlarının arayışıyla geçmiştir. En nihayetinde Mimar Kasım Ağa’nın tavsiyeleriyle 1656 yılında Sadrazamlık makamına gelen Köprülü Mehmet Paşa ve onun soyundan gelen yetenekli isimler sayesinde devletteki kötü gidişat tersine dönmüş ve eski gücüne kavuşmaya başlamıştır. (Özcan A. , 2016: 117) .Bu döneme Köprülüler Devri adı verilmiştir.

Osmanlı Devleti’nin Gerileme Dönemi, Türk kadınının toplumdaki yerini bulunduğu konumdan daha kötü bir konuma taşımış, kadın için ev, bir hapishane konumuna getirilmiş, mirastan pay alma hakkı ve mahkemelerde tanıklık yapmak gibi geleneksel haklar yok edilmiştir. Sultan Abdülhamit’in padişahlığı dönemine gelindiğinde kadının sosyal hayattaki statüsünün iyileştirilmesi için çabaların harcanmasının başlangıç aşaması oldu. Abdülhamit’in nazırlarından Nuri Bey’in iki kız evladı Türk kadın haklarının savunuculuğunda öncü olmuştur. Osmanlı kadınının sosyal hayattaki konumunun farklılaşması ve haklarını elde etmesi hususu üzerinde durulması gereken ve yapılan değişikliklerin ilk temelleri bir yüzyıl önce Tanzimat’ın ilanı ile atılmıştır. Tanzimat Fermanıyla hedeflenen, İmparatorluğun ihtiyaç duyduğu işine yarayacak temel reformları, Batı’yı örnek alarak yapmaktır. Reformların yapılmasıyla “yeniden teşkilatlanma” ve “batılılaşma” hareketleri meydana gelmiştir. Geriye bakarsak batılılaşma, modernleşme ve çeşitli isimlerle anlatılan reform süreçleri III. Selim’le (1789-1808) başlar, II. Mahmut (1808-1839) ve oğlu Abdülmecit’in (1839-1861) padişahlıkları döneminde devam ettirilmiştir. (Sarıkaya, 2019: 10) II. Abdülhamid dönemi kızların eğitim alması konusunda önemli adımlar atılmış, kızların eğitim alabileceği okulların sayısı oldukça artmış ve ülkenin her tarafına yayılmaya çalışılmıştır. Bu durum bir sonraki dönem haklarını savunacak kadınların oluşmasında önemli bir adım olmuştur.

Bu dönemde kadınlar gazete ve dergilerde çalışmalar sürdürmüşlerdir. II. Meşrutiyet döneminde yayımlanmış olan kadın dergileri arasında en çok ilgi toplayan “Kadınlar

Dünyası” dergisi olmuştur. Dönemin şartlarında oldukça radikal görüşleri öne süren dergide bugün için bile oldukça cesur olarak kabul edilecek yazılar yayımlanmıştır. Dergi, kadınların haklarını elde etme yolunda kamuoyuna seslerini duyurmak için bir araç görevindeydi ve yazılarında kadınlar, sosyal yaşamda ve erkeklerin bakış açısındaki duruşlarını sorgulamışlardır. Kadınlar Dünyası Dergisi’nde, kadın ve erkeğin toplumdaki yerinin adaletsizliği konusu üzerine vurgu yapılmış, kadınların yükseköğretimde eğitim hakkını elde etmelerini, kıyafetlerinin değiştirilmesini, kadının evin dışına çıkarak eş ve anne rollerinden kurtulması sosyal yaşamda varlıklarını ve yeteneklerini göstermelerini talep ettikleri belirtilmiştir. (Yürüt, 2017: 379)

II. Meşrutiyet döneminde meydana gelen en mühim olaylardan bir tanesi de kadınların gönüllü sıfatıyla askerde görev almaları olmuştur. İstanbul’da Birinci Ordu’nun bir araya getirmiş olduğu Birinci Kadın İşçi Taburu, geri hizmette kadınların etkinliğine katkı sağlayacak çalışma sahaları oluşturmuştur. Bu taburda görev yapması için seçilen kadınları da İstanbul’da Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi, Anadolu’da ise İdare Meclisleri seçmiştir. Kadınların, İşçi Taburu’ndaki görevlerini yerine getirmeleri için sekiz saatlik çalışma aralığı belirlenmiştir. Tüm bunların yanında memur olan kadınların görevleri erkeklerinki ile aynı statüde olmuştur. Kadınlar da erkekler gibi nöbette durmaktaydı ancak askeri alandaki eğitimlerden sorumlu tutulmamışlardır. Aylık maaşlarını alan bu kadınların seçim, tayin, kademe atlama ve azil işlemleri ordu kumandanlığı tarafından yerine getirilmiştir. Evlilik birliği içerisinde bulunan tabur kadınlarına ise sabah işlerinin başında bulunma kuralı ile haftada dört gece izin hakkı sağlanmıştır. Ayrıca yine bu dönemde Suriye’de Cemal Paşa’nın liderliğinde Dördüncü Ordu içinde Kadın Amele Taburu oluşturulmuştur. (İlkhani, 2018: 66)

Osmanlı son dönmlerinde meclis içerisinde faaliyet halinde olan siyasi partiler; İttihat ve Terakki Fırkası, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Teceddüt Fırkası, Ahali İktisat Fırkası ve Osmanlı Demokrat Fırkalarıydı. Bunlar içerisinde İttihat ve Terakki Fırkası’nın Kadınlar Şubesi bulunmaktaydı. Fırka, kadınların kılık kıyafeti konusunda uygun sınırlar içerisinde daha rahat giyinmesini ön görmekteydiler. Aynı zamanda Türk Kadının sosyal hayatta aktif olmasını savunmaktaydılar. II. Meşrutiyet Dönemi’nde İttihat ve Terakki Fırkası, kadının statüsüyle yakından alakadar olmuş, fırka politikalarını da toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumu üzerine şekillendirmiştir. Aile, İttihatçıların liderliğinde, bir politika meselesi haline gelerek hükümetin kontrolünde bulundurulmaya çalışılmıştır. İttihatçılar, Avrupa aile yapısının bir bütün olarak aynısının alınmasını reddetmiştir. Ziya Gökalp’ın inşa etmiş olduğu

milli aile düşüncesini hayata geçirmeye çalışmışlardır. (İlkhan, 2018: 58) İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çalışmalarını daha ayrıntılı bakacak olursak Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında, özellikle 1908 yılından sonraki süreçte, yayıncılık ve dernek faaliyetlerindeki çalışmalarıyla önemli bir konuma sahip olan kadınlar, bu dönemde siyaset yapma düşüncesiyle kurulmuş olan derneklerden ayrı olarak, bazı derneklerin etkinliklerinde dönemin siyasi partilerinin desteklerini almışlardır. Siyasi partilerin desteklediği kadın dernekleri arasında, İttihat ve Terakki'nin desteğinde ya da bizzat kendi ideolojisi çerçevesinde kadın şubeleri ve derneklerini de görmek mümkündür. Bu derneklerden biri, Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'dir. Kurulurken amacı, *“Hayat ve hasenâta hizmet ve delâlet etmek”* olan bu dernek, düşüncesini yerine getirirken cinsiyet ve mezhep ayrımı yapmadan yoksulluk ile mücadele içinde olan herkese ulaşmaya çalışmıştır. (Bakırcı, 2013: 54) İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 1911'deki IV. Kongresinde kabul edilen siyasi programın 18. maddesi, ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olması gerektiğini ve orta ve yüksek öğretimin yaygınlaştırılmasını öngörmüştü. Kadının eğitime büyük önem verilmiş ve program çerçevesinde, devlet olanakları ölçüsünde kız okullarının iyileştirilmesi ve sayısının artırılması hedeflenmiştir. (Kartal, II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet Mirası: Makbul Kadınlar, 2008)

Teceddüt Fırkası parti tüzüğünde kadınların müsait çerçeveler içerisinde meslek hayatında etkin olmasını savunmaktaydı. Yine Ahali İktisad Fırkası kadınların sosyal yaşamda etkin olması, erkeklerle eşit sayılarak güçlerinin yettiği meslekleri bağımsız hatta erkeklerle birlikte icra etmelerini savunmaktaydı. Ahali İktisat Partisi, kendi taraftarı olan kadın cemiyetlerini desteklemiş ve himayesi altında İstihlak-ı Milli Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyetin altında Mamulât-ı Dâhiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi adlı bir kadınlar cemiyeti de oluşturulmuştur. Bu girişim, Ahali İktisat Partisi'nin kadınların sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirme konusundaki taahhüdünü ve kadınların siyasi ve toplumsal katılımına yönelik çabalarını yansıtmaktadır. Bu fırkanın üyeleri homojen bir yapıdaydı. Emine Semiye Hanım gibi önemli üyeleri de olan bu parti, gayrimüslimlerin de katılım gösterdiği bir siyasi yapıydı. Daha sonra, Ahali İktisat Partisi, Hürriyet ve İtilaf Partisi'ne katılmıştır. Bu siyasi geçmiş, Ahali İktisat Partisi'nin Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir rol oynadığını ve farklı dönemlerde farklı siyasi güçlere katıldığını göstermektedir. (Arıkan, 2011)

2. Birinci Dünya Savaşı Sonrası Ve Milli Mücadele'de Türk Kadınının Durumu

Birinci Dünya Savaşı'nda erkekler cephede vatanı için savaşırken kadınlar da evlerinde hem aileleri hem de vatanları için mücadele etmişlerdir. Bir yandan cepheye yardım

amaçlı çalışırken öte yandan erkeklerin savaşta olması nedeniyle onlardan kalan işleri yerine getirmeye çalışmaktaydılar. Erkeklerin I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele’de düşmanla çarpışmak durumunda kalmaları nedeniyle nüfuslarında düşüş yaşanmış ve erkeklerden boşalan iş gücü ve pozisyonları kadınlar doldurmak durumunda kalmıştı. Oluşan bu değişimlerle beraber kadınların siyasal hayatta etkinliğinde artış meydana gelmiştir. İşgal sürecinde Yunanlar sadece erkekleri yaralamamış Anadolu’daki kadınlarımıza da zarar vermişlerdi. (EK-1: 88) Böylece erkeklerin işlerini yapan kadınlara zarar vererek işlerin yürümesini ve devamlılığını engellemeye çalışmışlardır. Mondros Ateşkes Antlaşması’nda Osmanlı ordusu dağıtılmış, silahları ellerinden alınmıştı. Halk işgallere karşı koyamayacak duruma gelmişti işte bu işgallere karşı çıkmak ve halkı korumak için Anadolu’da Kuvay-ı Milliye adında bir örgüt oluşturulmuş aynı zamanda bu örgüte sadece erkekler değil kadınlar da katılmıştı. (EK-2: 89)

Çoğunlukla kadınların icra ettiği meslek olan hemşirelik I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı kadınının yapmış olduğu birinci görevdir. Yeni hemşire eğitmeye daha fazla gayret gösterilerek, kadınların hemşireliğe merakını çoğaltmak için cerrahi, hasta bakımı, anatomik yapı ve sağlık bilgisi alanlarında eğitim hizmetleri yürütülmesiyle beraber, Darülfünun’da seminerler yapılmıştı. (EK-3: 90) Yaralıları ve hastaları iyileştirme vazifesini kadınların yerine getirmesi hususu bu seminerlerde yer verilmiştir. Kadınlar hemşirelik ve amele taburlarındaki hizmetlerinden başka; büyük çoğunluğu dul ve sahipsiz kadın ve yetim çocuklardan meydana gelen ihtiyaç sahiplerine, yaşayacak yerleri olmayanlar ve hastalara barınacak yer ve yemek ihtiyaçlarını karşılama imkanı verilmiş; oyun, sergi, konser, takvim satma ve konferans tarzı etkinliklerle para yardımı yaparak ve askeriye kıyafet, para ve mücevher göndererek de mücadeleye destek olmuşlardır. Verilen desteklerin bir kısmı bireysel olarak yapılırken bir kısmı ise Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti ve Şehit Ailelerine Yardım Birliği gibi kurulan kadın derneklerine yapılan yardımlar sayesinde yerine getirilmişti. (Bektaş, 2019: 19-20)

Meşrutiyet dönemi okullarında eğitim görmüş, cemiyet etkinliklerine katılmış olan Türk kadınları, bu dönem kadın hakları için mücadelelerini sürdürürken, ülkenin bağımsızlığının tehlikede olduğu Milli Mücadele döneminde yaşadıkları toprakların kurtuluşu için çalışmalar sürdürmüşlerdir. Bu dönem kamuoyunda kadın yazarlardan en çok dikkat çekenleri Halide Edip ve Müfide Ferit’tir. Bu iki başarılı kadının, özellikle Hakimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gazetelerinde yazıları yayımlanmıştır.

Halide Edip Adıvar, Milli Mücadeleyi tanıtarak, halkı harekete geçirecek çalışmalar ortaya koymuştur. Dağa Çıkan Kurt (1922), Ateşten Gömlek (1922), İzmir'den Bursa'ya (1922) gibi eserlerinde bu ruhu görmek mümkündür. (Kurnaz, 1991: 112)

Müfide Ferit, “Kara Haber” başlığını verdiği çalışmasında, İzmir'in düşman güçlerinin buralarda bulunmasını ve İzmir'de yaralı olanların çaresizlik içerisinde kurtuluşu ümit etmelerini ele alır. Kara Haber'i bir Kandil günü duyduğunu, İstanbul'da kandillerin aydınlatıldığı esnada, İzmir'in ateşin içinde olduğunu dile getirerek insanların hislerini ve vicdanlarını uyandırmayı hedefler. “Hayret” adını vermiş olduğu yazısında, Sultanahmet Mitingi'nde halkın duygu ve düşüncelerini aktarıyordu. “ Zafer” başlıklı yazısında ise İnönü Zaferi'ni anlatarak halka ümit aşılamayacağı arzu etmişti. (Kurnaz, 1996: 263)

Milli Mücadele yıllarında cephede ve cephe gerisinde daha önce erkeklerin yaptıkları işlerin yapılmasında görev almalarının yanında Milli Mücadele'nin başında düzenlenen mitinglerde yer almış ve bu mitinglerde halkın bilgilendirilmesinde aynı zamanda örgütlenmesinde öncü rol üstlenmişlerdir. Halide Edip Adıvar'ın Sultan Ahmet ve Fatih Mitinglerinde büyük bir kalabalık toplanmıştı.(EK-4: 91)

İstanbul'da düzenlenen birinci miting, 19 Mart 1919 tarihinde İnas Darülfünunu talebelerinin Asri Kadınlar Cemiyeti üyelerinin düzenlemiş ve alanda vatan topraklarını işgale girişen güçler protesto edilmiştir. İzmir'in işgalinden iki gün sonra Üsküdar Kız Koleji'nde bir toplantı düzenlenmişti. Orada bir araya gelen kadınlar ve konuşmacı olarak toplantıda bulunan Halide Edip Adıvar, bu işgale hiddetle karşı çıkmıştı. (Kurnaz, 1991: 108)

Mustafa Kemal Paşa Samsun'a gitmeden yaklaşık bir ay önce 7 Nisan 1919 tarihinde Memleket gazetesinde “*Türk Kızı da Millî Mücadeleye Atılmalıdır*” başlıklı; ilk sayfada, isimsiz, bir makale yayımlanmıştı. Makalede erkeklerin yanı sıra ülke içerisinde bulunan direniş hareketlerinde bayrağını açıp zırhını kuşanması gerektiğinden ve kızların da vatan savunmasında üzerine düşen vazifeyi yerine getirmesini öğütleyen bir yazıdır. (Çavdar D. , 2022) Mustafa Kemal Paşa'nın Türk kadınının yapabileceklerine her daim güveni tam olmuştur. 1916 yılındayken bile kadınların bazı hakları elde etmesini savunduğunu bilmekteyiz. Atatürk'ün sonraki süreçlerde gerçekleştirmek istediği inkılaplar üzerine öncesinde çokça düşündüğünü çeşitli konuşmalarından anlamaktayız. Kadının önemini yok saymayan ve takdir eden Atatürk, Kurtuluş Savaşı zamanında kadın cemiyetleriyle sürekli temas halinde olup onlara destek sağlamış ve çalışmalarını takdir etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Sivas'ta milli bir kongre toplanacağı haberini birçok kişiye iletirken, Halide Edip'i de bilgilendirmiştir. Ona, halkı bilgilendirmekte sadece mitinglerin yeterli olmayacağını, millettten destek alarak süren mücadelenin gerekli olduğunu söylemişti. Halide Edip ve Mustafa Kemal Paşa arasında Kurtuluş Mücadelesi sırasında çeşitli konularda mektuplaşmalar gerçekleşmişti. (EK-5: 92) Türk kadının düşüncelerine önem veren Atatürk, Kurtuluş Mücadelesinde Halide Edip'e Batı Cephesindeki orduda görev vermişti. (Kurnaz, 1996: 267)

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda dünyada birçok alanda değişimler gerçekleşmiştir. Toplumsal yaşantıda insanların statülerinde değişimler meydana gelmiştir. Tabi ki de bu değişimden kadınların toplumdaki konumu da etkilenmiştir.

Art arda gelen bu gelişmelerin neticesinde Türk kadınlarının hak ve sorumlulukları içerisinde dengeli bir bağlantı, bilhassa Anadolu hanımlarının Kurtuluş Mücadelesindeki özverili hizmeti, Türkiye Cumhuriyeti döneminde kadın haklarının öneminin bütün ülkeye ulaşması gerekliliğini ortaya çıkarmıştı. Devletin ilim ve bilimi, iki cinsiyetin birlikte gerçekleştirmesi düşüncesinden hareketle kadın-erkek bütün çocukların en azından beraber eğitim aldıkları ilkökul diplomasının verilmesi şart koşulmuştu. Böylece eğitimde cinsiyet ayrımcılığı bırakılmış eşitliğine dikkat çekilmişti. (Uğurcan, 2022: 994) Bunu Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında kadın hakları ile ilgili yapılanlar izleyecektir.

3. Kadınların Hakları İçin Mücadele Eden Aydınlar, Yazıları ve Söylemleri

Şemsettin Sami, 1879'da yayınladığı "Kadınlar" adlı kitabında kadınların eğitim almalarının gerekli olduğundan bahsederek eğitim gören kadının toplum gelişiminde çok önemli rol oynayacağını ifade etmişti. O, kadınların eğitim hakkını savunurken dünya nüfusunun yarısını kadınların oluşturduğunu söylemişti. (Sami & Doğan, 1996: 11) Aslında bu söylemi ile kadınların eğitim hakkının en temel ve en doğal haklardan biri olduğu vurgusunu yapmaktaydı. Öte yandan toplumun temelini teşkil eden aileyi oluşturan bireylerin eğitilmiş anneler tarafından yetiştirildiği takdirde daha sağlam ve yararlı bireyler olarak büyüyeceğini savunmuştu. Şemsettin Sami'ye göre eğitilmiş kadınlar, topluma yararlı bireyler yetiştirmiş olacaktı. (Sami & Doğan, 1996: 7) Bu gibi görüşler İkinci Meşrutiyetle birlikte çok daha fazla dillendirilmiş ve bu konuda çok mühim adımların atıldığı bir dönem olmasına zemin hazırlığı olmuştur. II. Meşrutiyet dönemi daha önceki dönemlere nispeten kadınların sesinin daha gür çıktığı bir dönemdir. Bu noktada yayınlanan kitapların yanı sıra dönemin süreli yayınlarında kadınlara dair yazılar yayınlanmış, hatta kadın dergileri boy göstermeye başlamıştır.

Türkçülük ideolojisini savunan Ziya Gökalp'in Türk kadının hakları ile ilgili söylemleri mevcuttur. İttihat ve Terakki Partisi de onun düşüncelerinden esinlenerek bir dizi çalışma yapmıştır. Ona göre Türk Kadınları, İran, Arap ve Bizans medeniyetlerinin kültürlerinden ayrılması gerekmektedir. Çünkü Gökalp'e göre Türk kadının haklarına kavuşması, toplumumuzun Eski Türk aile ve toplum yaşantısını benimsemesinden geçmekteydi. Eski Türk yaşantısında kadın ve erkek eşit haklara sahiptiler. Türk kadınları siyasi, askeri, hukuki alanlarda eşinin yanında onunla aynı konumda yer almaktaydı. Şölen ve kurultaylarda, dini ritüellerde, savaş ve barışa karar verirken hakanın yanında kesin olarak yer almaktaydılar. (Albayarak, 2017) Aile yaşantısında da yine Türk kültürünü örnek alarak devam edilmesi gerektiği ve kadın-erkek arasında eşitliği öngörmekteydi. Ziya Gökalp aile yapısını Şemsettin Sami'ye göre biraz daha farklı açılardan ele almıştır. Ziya Gökalp kadının ailedeki yerinden söz ederken Eski Türk aile geleneğini referans almıştı; Şemsettin Sami ise eğitilmiş olan kadının bilinçli bireyler yetiştirmesi açısından önem arz ettiğini ileri sürmüştü. Sonuç itibarıyla her ikisi de kadının toplumdaki yerinin o dönemlerde bulunduğu koşullara göre daha iyi olduğunda toplumun daha ileri gideceği düşüncesindeydi. Ayrıca toplumun ilerletilmesi sorumluluğu sadece erkeklerin üzerine düşen bir vazife değildir, bu düşünce yanlıştır. Toplumu oluşturan bireyler her zaman gelişmeye açık olup her birey bütüne bir parça olarak katkı sağlamalıdır.

İttihat ve Terakki Partisi, kadın hakları konusunda etkinliğinden çalışmamızda daha önce bahsetmiştik. Parti üyelerinden olan Selma Rıza Hanım, partisinin tek kadın üyesi olmakla beraber ilk kadın gazetecimizdir. Kendisi sadece ülke sınırları içerisinde çalışmalar yürütmemiş uluslararası etkinlikler de yer almış Türk Kadınlığını temsil etmiştir. “Uluslararası Kadın Konseyi” kongresine katılmıştır. Selma Rıza Hanım bu kongrede “ La condition legale de la femme en Turquie” (Türk Kadının Hukuki Durumu) başlıklı bir rapor sunmuştur. L' Aurore Gazetesi haberinde kongreden bir gün önce 22 Haziran 1900 tarihinde Selma Rıza Hanımı tanıtan bir yazıya yer vermişti. Selma Rıza kongrede yaptığı konuşmada İslam'ın kadınlara daha fazla haklar sunduğu ancak bunun devlet tarafından engellediğini Osmanlı kadınlarının eğitim görmedikleri için haklarını bilmediklerini bu yüzden savunamadıklarını dile getirmişti. Abdülmecit döneminde gerçekleşen Tanzimat reformlarıyla kadınların haklarını elde etmesi yolunu açtığını ancak II. Abdülhamit'in bu yolu tıkadığını dile getirmişti. (Çelik, 2020)

Cemal Nuri ileri “*Kadınlarımız*” adlı kitabının Müslüman Kadınlarının Vaziyet-i Hukukiyesi” başlığıyla Müslüman kadınların İslam hukukundaki yerinden söz etmektedir.

Toplumun bir kısmı tarafından İslam'da kadınların erkeklerden bir adım geride olduğu düşüncesini ret etmiş, aslında erkekler ve kadınlar için farklı hukuk anlayışı olmadığı herkes için aynı hukuk kurallarının tecelli ettiğini ileri sürmüştü. O, Avrupa'dan önce İslam'ın kadınlara dada çok haklar verdiğini bunu hukukla sabit kıldıklarından bahsetmektedir. (İleri, 2017) Tüm bunların yanında ticarete erkek ne tür hak ve özgürlüğe sahipse Müslüman kadınların da aynı hak ve özgürlüklere sahip olduğunu yazmıştı. Cemal Nuri'nin kitabından yola çıkacak olursak düşünülenin aksine İslam, kadını dört duvar arasına hapsetmemiş, temel haklarını yok saymamıştır diyebiliriz.

Kadın hakları ile ilgili çalışma yapan isimlerden biri de Fatma Aliye Hanımdır. Türk tarihinin önemli kadın yazarlarından biridir. Fatma Aliye de devrinin diğer aydınları gibi kadının eğitiminin önemli olduğuna vurgu yapmış ve eğitilmiş annelerin çocuklarını iyi eğitecekleri düşüncesindeydi. Fatma Aliye'ye göre kadın eğitilirken Batı kültürü ile değil İslam geleneklerine bağlı kalarak modern düşünce ile bir arada eğitim almalıdır. Türk- İslam kadını modeli onun için ideal modeliydi. (Karaca Ş. , 2010). “ Muhadarat” adlı romanı Fatma Aliye Hanım'ın kendi adıyla yayımladığı ilk romandır. Bu roman, Osmanlı toplumundaki zengin bir ailenin hayatını anlatan bir eserdir. Romanın temel teması, başkalarının isteğiyle gerçekleşen bir evliliğin ortaya çıkardığı zorluklardır. Romanlarında güçlü kadın karakterler yaratarak kadın okuyucularını cesaretlendirmiş ve bunun yanında erkek okuyucularına güçlü kadın karakterlerinde var olduğunu göstermeyi amaçlamıştır. (Ünsal, 2019)

Kadın haklarının savunulması döneminin en etkili araçlarından biri basın olmuştur. Sözü ettiğimiz bu aydınların sesi basın sayesinde daha anlaşılır olmuştur. Basın, insanoğlunun en önemli iletişim araçlarından olmuş bunun yanında ülkelerinde ve dünyada yaşanan olaylardan haberdar olmaları için en iyi yollardan bir tanesi olarak tarih boyunca etkisini göstermiştir. Kamuoyunda kadınlarla ilgili çıkarılan birçok gazete çalışması bulunmaktadır. Hanımlara Mahsus Gazete'de ülkenin ileri gelen aydınları bu çalışmaya yazılar yazmışlardır. 1 Ağustos 1895 yılında başyazarı ve yazı kadrosunu tamamına yakını kadın olan Hanımlara Mahsus Gazete yayın hayatına başlamıştı. Derginin sahibi Tarık Gazetesi baş muhabiri İbnül Hakkı Mehmet Tahir'dir. Baş muhabir olarak sırasıyla Makbule Leman, Nigar Osman, Fatma Şadiye, Mustafa Asım, Faik Ali, Talat Ali ve Gülistan İsmet görev yapmıştır. Hanımlara Mahsus Gazete'nin en göze çarpan niteliği 1895-1908 yılları içerisinde 13 yıl toplam 604 sayı olarak çıkan en uzun süreli yayın yapan kadın dergisi olmasıdır. (Eyüpoğlu, 2010: 21) Hanımlara Mahsus Gazete dönemin padişahı II.

Abdülhamid'in desteğini de almıştır. Bu destekten gazetenin 2. sayısında Fatma Aliye “Bablölerden İbret Alalım” adlı yazısında şu şekilde bahseder:

“Kadınlarımızın bundan on beş yirmi sene evvelki hâl-i cehâletleriyle bugünkü derece-i ta’lim ve tahsilleri göz önüne alınırsa, şu müddet zarfındaki terakkileri şâyân-ı takdir ve tahsin görülür. Birçok senelerde olacak şeylerin böyle az zamanda meydana gelmesi, ancak padişahımız velinimet efendimiz hazretlerinin tebaalarının tahsil ve terbiye ve ikmâl-i mesudiyyetleri hakkında olan lütuf ve inayetleri ve tâlih-i ferhunde- metâli’-i şehinşâhîleri asâr-ı celîlesinden bulunduğuna şüphe yoktur. İşte şimdi sâha-ârây-ı âlem-i matbûât olan Hanımlara Mahsus Gazete dahi şu eltâf ve inâyât-ı şehinşâhî semere-i celîlesindendir” (Koç, 2019: 336)

Hanımlara Mahsus Gazete’de kadının eğitim almasına vurgu yapılmış buna dair yazılara yer verilmiştir. Buna örnek olabilecek bu yazıda;

“Kadınların cemiyet-i beşeriye içinde haiz oldukları mevkiyi tayin etmek için hükemadan birinin şu sözlerini zikretmek kafidir: “Bir cemiyetin ahval-i medeniyye ve ahlakiyyesine vakıf olmak istiyor musunuz? O heyeti teşkil eden kadınları tetkik ediniz. Kadın mader-i [anne] beşeriyettir. O, kitab-ı insaniyete ilave edilmiş bir fasl-ı mühimdir ki “mebhas-ı beşeriyet” onunla tamam olur. Eğer o kitap harf-i vahit [tek] anlamak kabiliyeti bizde hasıl olmuş ise onun natık olduğu [söylediği] mehasin-i hikmetin ne kadar alî olduğunu takdir edebiliriz; o nüsha-i kıymettarın öyle sahifeleri olur ki: Bir şiir-i gara gibi ruhî bir mestî-i masumaneye, fikrî birtakım hissiyatı aliyeye, eşvâkı [şevler] maneviyeye tecelligah [görünme yeri] eyler. Onun öyle siyah ve dehşetnak [dehşetli] sahifeleri de vardır ki: Her harfî bir zehirli ok gibi kalb-i beşeri zahımdar [yaralı] eder, vicdana iltiyam-ı [iyileşme] nâ-pezir [kabul etmeyen] yaralar açar! Dünyada hayat-ı beşeriyyeye merbut [bağlı] ne ki mevcut ise kadınların tesirine maruzdur: Fransızların “Kadını arayınız” mesel-i meşhuru ne kadar doğrudur!” (Öztürk, 2019: 63-64) şeklinde ifade edilmiştir.

Halide Edip Adıvar, kendisi de öğretmen olmakla beraber, kız çocuklarının eğitim alabilmesi için çok fazla çaba sarf etmişti. İstanbul’da, Darulmuallimat adıyla kurulan ve kadın öğretmen yetiştirmeyi amaçlayan kurumda muallimlik yapmıştır. Halide Edip’in kız çocuklarının eğitim alabilmeleri için bulunmuş olduğu faaliyetler sadece İstanbul ve Batı ile sınırlı kalmamıştır. Ülkemizin Güneyinde kalan Suriye’deki kız çocuklarının da eğitim alabilmeleri konusu hakkında şöyle bahsetmektedir.

“Şam, Beyrut ve Cebel-i Lübnan muhasebe-i husûsiyyelerinin her birisi senede üç bin lira tahsisat vermeği taahhüt etmiştir, buna mukabil her sene bu üç yerden Dârümuallimât için yirmişer ve sultanî kısmı için de, on beşer kız gönderilebilecektir. Şu halde her sene bu üç yerden gerek Dârümuallimât gerek sultanî tahsili görmek üzere müessesemize yüz beş kız alınacak demektir. Bu yerli kızlardan maada, Anadolu’dan da, ücretleri mensup oldukları vilâyetlerden tesviye edilmek üzere, birkaç kız alacağız, Anadolu kızlarının Suriye’deki hemşireleriyle mektep sıraları üzerinde temas etmelerine bir

ehemmiyet-i mahsusa atfediyorum; böyle bir temasın birbirimizi yakından tanımak hususunda icrâ edeceği tesiri uzun uzadıya izaha hâcet yoktur” (Altın, 2019: 1870)

Halide Edip Adivar’ın öğretmenlik kimliği dışında yazar kimliği de vardır. Bazı eserlerinde kadının toplumdaki yerini okuyucuya hayattan hikayeymiş gibi anlatmıştır. Okuyucuları muhakkak kendinden bir parça bulmuştu. Handan adlı kitabındaki karakterlerden biri olan Handan karakteri batı, esasen İngiliz kültürü ile şu an ki konumuna gelmişti, kendine has mizacı olan bir kadındı. O kendisini sevdiği için değil mantığına uygun geldiği ve kendisine eş olabilecek biri olarak gördüğü için bir izdivaç gerçekleştirmek isteyen Nazım’ın bu istediğini kabul etmeyerek, kendisini Handan olduğu ve kadın olarak gören Hüsnü Paşa ile evlilik gerçekleştirmiş ve bir süre Avrupa’ya yerleşmiştir. Handan’ı kaybeden Nazım kendi isteğiyle yaşamına son vermiştir. Handan bir taraftan Nazım’ın ölümüne sebebiyet verdiği düşüncesi ile vicdan azabı çekmesinin yanında eşinin ilgisizliği durumları içerisinde teyzesinin kızı Neriman’ın kocası, Nazım’ın arkadaşı Refik ile bir dostluk münasebeti içerisine girer. (Enginün, 1976 :34) Bu eser, Türk kadının toplumdaki yerini okuyucuya aktarmış bunun yanında kişisel bunalımlarından da söz etmişti.

Türkiye Cumhuriyet’i kurulduğu ilk yıllarda kadınlar seçimlerde yer alamıyordu. Önceki yıllara göre sosyal hayattaki varlıklarını daha çok hissettirmeye başlamış olan Türk kadınları birçok alanda seslerini duyurmuş ve faaliyet göstermişlerdi. Ancak siyasi hakları bulunmamakta seçimlerde oy kullanamamakta ve seçimlere aday olamamaktaydılar. Bu yüzden 1923 yılında, kadınların ilk siyasette var olduğu 1930 yılından 7 yıl önce Kadınlar Halk Fırkası’nın kurucusu Nezihe Muhittin Hanım, Vakit Gazetesinde şöyle bir makale yayınlamıştır:

“Fedakâr erkeklerimiz memleket için kanlarını akıtırken Anadolu’nun asil kadını, ele kazma kürek alarak çocuklarının nafakasını temin etti, onunla da kalmadı aziz toprağını tehlikede görür görmez tüfeğini omuzlayıp hududa koşarak bu vatanın sadık ve hakiki evlatları olduğunu ispat etti. Bünye-i ictimaiyemizin her bir uzvunda bariz ve fiili bir rolü olan kadınlarımız siyasi hakkından da istifade etmeye hak kazanmıştır. (Kaçar A. , 2020: 128)

Nezihe Hanım bu makalesinde, ülke topraklarında erkek kadın demeden tüm vatandaşların mücadele gösterdiğini ve eşit haklara sahip olmaları gerektiği vurgusunu yapmaktaydı.

4. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Kadını ve Hakları

4.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Siyasi Atmosferi (1935'e Kadar) Ve Türk Kadını

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı sonunda Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamış ve İtilaf Devletleri tarafından Anadolu yer yer işgal edilmeye başlanmıştır. Ülke toprakları içerisinde yer alan halk bu işgallere karşı çıkarak kendi direniş gruplarını oluşturmuş ve yurdu savunma yolunda gayretleri olmuştur. Bunun yanında bu işgallerden hoşnut olmayan ve ileride Türkiye Cumhuriyeti kurucularından olacak Osmanlı subayları bulunmaktaydı. Bu direniş hareketlerini örgütlendiren daha ileri seviyeye taşıyan kişi Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları olmuştur. Bu hareketin hız kazanması ve örgütlenmesi Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 yılında Samsun'a çıkışı ile gerçekleşecek ve Türk milleti Mondros sonrası işgallere karşı başlattığı direnişi Mustafa Kemal Paşa liderliğinde daha çok organize bir biçimde devam ettirecektir. En nihayetinde sahada başarılar elde eden Anadolu halkı, Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları artık masada bu başarılarını taçlandırma yoluna gitmiştir. 24 Temmuz 1923 yılında Lozan Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nin tapusu adı da verilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyolojik yapı bakımından devamı niteliğinde bir ülkedir. Ülke yapısı içerisinde halkı, çeşitli etnik köken, siyasi görüş ve dinden insan barındırmaktadır. Tabii ki de ülke kurulurken, temel amaç bağımsız bir Türk devleti kurmaktır. Bu Anayasaya 1921 Anayasası ve Teşkilat-ı Esasiye denilmektedir. Kurucular çerçeve bir anayasa oluşturarak yürürlüğe sokmuştur. 1924 Anayasanın temel ilkelerini 1921 Anayasası oluşturmaktadır.

İlerleyen ve değişen dünyada, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönetim biçiminde değişimler olmaktadır. Türk kadınının siyasi ve sosyal hayattaki aktifliği arttırmaktaydı. Türk kadınları oy kullanma hakkını 1930 yılında elde etmiş ancak onların bu isteği Cumhuriyet Tarihinde bundan 7 yıl öncesine 1923 yılına dayanmaktaydı. 1 Nisan 1923 tarihinde Meclis'in seçim kararı alması ve seçim yasasında değişiklik yapılması gerektiği yeniden gündeme gelmiştir. Meclis, yasa tasarısını görüşürken kadınların tasarıdan dışlanması konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar, Mecliste bulunan siyasi temsilcilerin çoğunluğunun kadınlara siyasi hak verilmesine karşı olduklarını açıkça ortaya koymuştur. (Bedir, 2022) Bu durum da Türk kadınının siyasi haklarını kolaylıkla elde etmediği, talepleri ve ısrarları doğrultusunda gerçekleştiğini göstermekteydi. 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile Türk kadını birçok alanda eşitliğe kavuşmuştu. Böylelikle siyasi alandaki eşitliğin yolu açılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu atmosfer içerisinde dünyada çeşitli ideolojik ve teknolojik değişimler meydana gelmekteydi. Dünyaya ayak uydurmak ve ilerlemek adına yönetimde ve sosyal hayatta İnkılaplar yapıldı. Gerçekleştirilen İnkılaplar arasında Saltanatı kaldırmak da vardır. Türkiye yönetim şekli olarak Cumhuriyet ile devam etmiş 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilerek Türk tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. İlk Cumhurbaşkanı olarak Mustafa Kemal Atatürk seçilmiştir. Çok kısa bir süre sonra da Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuştu. Uzun süre ülkede tek partili dönem hâkim olmuştur. Bu durum tam anlamıyla demokrasinin uygulanmasını engellemekteydi ancak ülke henüz yeni kurulmakta ve herkesin tek gayesi düzenli bir sistemi oturtmaktı bu yüzden bir süre başka bir fırkanın yönetimine ihtiyaç duyulmamıştır. Tabii ilerleyen süreçlerde farklı görüşler çıkmaya başlamış bunun üzerine farklı fırkalar kurulmuştur. Bu fırkalar içerisinde, 1930 yılındaki milletvekillik ve belediye seçimlerinde kadınlar seçimlere katılarak adaylıklarını koymuş hatta bazıları seçilmişti. Erken Cumhuriyet dönemi Meclis'te oluşan siyasi fırkalar ve gruplar:

4.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partilerde Türk Kadını

4.2.1. İlk Muhalefet: İkinci Grup

Türkiye Büyük Millet Meclisinde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, 10 Mayıs 1921 yılında kurulduktan sonra Meclis'teki milletvekilleri kendi içlerinde üç gruba ayrılmıştı. İktidara yakınlıklarıyla bilinen milletvekilleri sağ kolda, iktidara karşı çıkanlar sol kol, yaşlı olanlar da ortada durmaya başlamıştı. Sağ kolda olanlar Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti içerisinde olan milletvekillerinden meydana geldiğinden dolayı planlı bir şekilde hareket edebilmekteydi. Sol kolda oturanlar ise plansız hareket ettiklerinden dolayı Meclis'te fazla bir etkinlik gösteremiyorlardı. (İkinci Grup, 2022)

İkinci Grup'un bir araya gelmesi ve kuruluş tarihi ile alakalı fikirler farklıdır. Birçok araştırmacı Atatürk'ün Nutuk'ta *"Muhalefet düşüncesinin ana kaynağı, Müdafaa-i Hukuk Grubu tüzüğü'nün temel maddesindeki ikinci noktaydı. Yani hükümet kuruluşunun Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na uygun olarak yapılması meselesi..."* sözleriyle belirtmesi üzerine Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun kabulünden sonra İkinci Grup'un ortaya çıktığı ileri sürülebilir. (Özcan F. Y., 2011: 44)

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti içerisinde bulunan bazı milletvekilleriyle; Erzurum Milletvekilleri Hüseyin Avni ve Necati Bey, Samsun Milletvekili Emin Bey, Kastamonu Milletvekili Besim Bey, Kayseri Milletvekili Rıfat Bey, Mersin Milletvekili Selahattin Bey, Sivas Milletvekili Vasıf Bey birlikte örgütlenerek Meclis'te yeni

bir grup doğurmaya gayret ettiler. Bu gayret tohumlarını verdi ve 1921 sonları 1922 başlarında muhalefet daha planlı olarak faaliyet gösterdi. (İkinci Grup, 2022)

İkinci Grubun temeline inildiğinde bu grup içerisinde ideolojik birlik bulunmadığı gözlenmektedir. Ancak bu grupta bir araya gelenlerin Mustafa Kemal Paşa'nın yönetimi kendi iradesi içerisinde birleştirmesine karşı olma hususunda hem fikir olduklarını bilmekteyiz. Tüm bunlardan farklı olarak, İkinci Grup'un " karşı devrimci" veya " hanedancı" olduğu söylemleri son derece yanlıştır. Görüş farklılıkları olmasına rağmen Birinci Meclis'te birlikte hareket eden İkinci Grup'a ideolojik bir bütünlük içerisinde olmamasına karşılık, Mustafa Kemal Paşa'ya koşulsuz bağlı olan milletvekillerinden meydana gelmekteydi. Ağustos-Eylül 1922 yılında Yunanların karşısında elde edilen askeri zaferin ardından Başkomutan sıfatında olan Mustafa Kemal Paşa'nın gücünün ve otoritesinin daha da fazlaştığı söz edilebilir. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte savaşın bitmesi, ülke içerisinde iktidar mücadelesi başlamış oldu. (Uzun T. , 2010: 116-117)Yani ülkenin bağımsızlığı tek gayeleri olan milletvekillerinde bağımsızlığı garanti altına aldıktan sonra iktidar istekleri başlamıştır.

Birinci Meclis, kuruluş amacı gereği Halk Fırkası ile ters düşen ve görüşlerini hayata geçirmek isteyen bir parti olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, parti çalışmaları arasında Türk kadınlarının haklarıyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Partinin 1923 genel seçimlerinde meclise girememesi nedeniyle, kadınların siyasi hayatta etkin olmaya başladığı dönemlerde parti etkinliği bulunmamaktadır.

4.2.2. Cumhuriyet Halk Fırkası

Cumhuriyet Halk Fırkası, 1923- 1946 yılları içerisinde 23 yıl tek başına iktidar olarak ülkeyi yönetmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tabanını ülkenin İtilaf Devletleri'nin işgal ettiği topraklardan atmak düşüncesiyle, Sivas Kongresiyle kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ortaya çıkarmaktadır. Bu cemiyetler Ekim 1923'de Halk Fırkası'nın etrafında birleştirilmiştir. Halk Fırkası da 1924 senesinde Cumhuriyet Halk Fırkası ismini almıştır. (Uzun T. , 2010: 113)

Cumhuriyet Halk Fırkası, iktidarı uzunca bir süre tek başına idare etmiştir. Ülke içerisinde fırka yönetimindeyken İnkılaplar yapılmıştır. Bu İnkılaplardan biri de Saltanatın kaldırılması olmuştur. Bu olay bağımsızlık mücadelesinde ve ülkenin kurulmasında önemli rol oynayan Hüseyin Rauf, Ali Fuat (Cebesoy), Adnan (Adıvar), Refet(Bele), Kazım Karabekir Başkentte (Ankara) olmadıkları dönemde kaldırılmıştır. Bu kişiler İstanbul

kamuoyundaki mülakatlarda bu olaya tepki göstermişlerdir. Saltanatın kaldırılmasını zamansız bulup, devleti Cumhuriyet yönetimi ile adlandırmanın neticede bir özgürlükten bahsedilmeyeceğini ve ister Cumhuriyet isterse de bir monarşi yönetiminde bulunsun, temelde aralarındaki değişik noktaların baskıyla demokrasi olduğunu dile getirmişlerdir. (Zürcher, 2017: 248) En büyük meselelerden biri Lozan Antlaşması görüşmelerinde hiddetlenen muhalefetin Meclisi görevini yerine getiremez hale sokmasıdır. Mustafa Kemal Paşa aynı sebeplerden, 10 Mayıs 1921 tarihinde Müdafaa-i Hukuk Grubunu kurmuştu ancak yine aynı sebeplerden siyasi bir fırka kurma yoluna gitmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde muhalif düşüncelerin artmasından kaynaklı karşıt düşüncelerin olduğu ortamda Meclis, 29 Nisan 1920 yılında “ Hiyanet-i Vataniyye Kanunu”nda bir farklılık yoluna giderek, Büyük Millet Meclisi Hükümetine muhaliflik yapması ya da Saltanat’ın yeniden kurulması isteğiyle tekrar propaganda yapmayı illegal ve vatana ihanet olarak gören bir kanun tasarısını Meclis’te daha kalabalık olan Müdafaa-i Hukuk milletvekillerinin oylarıyla kabul görmüştür. (Uzun E. T., 2010:114) Hükümet yönetiminde bulunan elinde tutan Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı kamuoyunda, Mecliste ve halk içerisinde çok geçmeden bir muhalefet edecek gruplar ortaya çıkmaya başlamıştı. Cumhuriyet Halk Fırkasına yönelik eleştiriler başlamıştı. Cumhuriyet Halk Fırkasının meclis üzerinde baskı kurduğu öne sürülüyordu. Dış politikadaki tutumuna da olumsuz eleştiriler yapılmaya başlanmıştı, Başvekil İsmet (İnönü) başvekillik görevinden istifa etmiş, yerine yeni kabineyi Fethi (Okyar) kurmuştur. (Ekici, 2017)

İki dereceli olarak yapılan seçimlerde, Mustafa Kemal Atatürk’ün kendisiyle aynı düşüncede çalışacak kişilerin seçilmesi için çaba halinde olduğundan dolayı, karşıt ve sert muhalefetle beraber İttihat ve Terakki Partisi öncülerini de bertaraf ederek, birkaç bağımsız üyeden başka, yeni Mecliste aynı fikirde bulunanların fazlalığının Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden üyeler oluşturmayı sağlamıştır. 29 Ekim 1923 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğunu duyurdu. Cumhuriyet ilan edilirken meydana gelen fikir ayrılıkları seslerini yaklaşık bir yıl sonra göstermiş ve muhalif partinin kurulmasına yol açacak kapıyı açtığı söylenebilir. (Uzun T. , 2010: 114-115)

1930 yılındaki Belediye seçimlerine katılan ve yeni kurulan, seçimlerde aday çıkaracak muhalif Fırka, Serbest Cumhuriyet Fırkası olmuştu. Kurulduğu andan itibaren bünyesinde kadınları bulundurmaktaydı. Belediye seçimleri başlayacağı dönemlerde kadınlar partiye müracaat etmişlerdi. İktidar partisi Cumhuriyet Halk Fırkası buna karşı olarak şehirde kadın adaylar çıkarmaya başlamıştı. 1935 yılında Türkiye Cumhuriyetinde gerçekleşen milletvekilliği seçimlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası adaylar çıkartmış ve 10 kadın aday

yeterli oy alarak seçimleri kazanmıştı. Bu isimler; Hatice Özsoy, Sabiha Sertel, Türkan Akyol, Fatma Neslişah Osmanoğlu, Nezihe Viranyalı, Advieye Hulusi Beyzadeoğlu, Şükriye Tomanbay, Selma Rıza Feraceli, Behiye Kemal, Halide Edip Adivar'dır. İlerleyen seçimlerde seçimlere katılan ve seçilen kadınların sayısı artmaya başladı.

4.2.3. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Hilafetin kaldırılmasından sonraki günlerde meydana gelen en mühim hadise, 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun yerine yeni Türk anayasasının kabul edilmesidir diyebiliriz. Mustafa Kemal Atatürk'ün daha sabit fikirli yandaşlarıyla, ortada olanlar arasında meydana gelen tartışmanın temelini, cumhurbaşkanına meclisi dağıtma yetkisi veren 25. Madde oluşturdu. 25 Mart'ta tartışmalardan sonra gerçekleştirilen oylamada cumhurbaşkanına bu yetkinin verilmesine büyük bir çoğunluk tepki gösterdi. Meclis çoğunluğu Mustafa Kemal Paşa'nın iradesini, gerekirse zorla kabul ettirerek ülkede benimsetmeye bütünüyle hazır konumdaydı; ancak kendi yetkilerinin ellerinden gidecek olması söz konusu olunca meclis çoğunluğu buna tamamen karşı çıkmıştı. (Ekincikli, 2012: 158)

1924 Eylül'üne gelindiğinde İstanbul'da Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Kâzım Karabekir Paşa, Refet Paşa, Rauf ve İsmail Canbolat Bey'ler bir toplantı yaparak bir araya geldiler. Bu toplantıda Ali Fuat ve Kâzım Karabekir Paşalar ordudan ayrılmayı düşündüklerini dile getirdiler. 26 Ekim de Kâzım Karabekir Paşa I. Ordu Müfettişliğinden, 30 Ekim 1924 de Ali Fuat Paşa' da II. Ordu Müfettişliğindeki görevlerinden ayrıldılar. Orduda görevli olan bazı Paşaların da istifa ederek Meclis'e gelmesi Meclis'teki muhalefeti daha da cesaretlendirdi. İmar ve İskân Vekâleti hususunda sunulan soru önergesi, gensoruya çevrildi ve büyük tartışmalara sebebiyet verdi. Bu tartışmalar temel itibarıyla Mecliste ikinci bir partinin doğumunun ayak sesleriydi. En nihayetinde üzerinden çok zaman geçmeden Rauf Bey, Refet Bey ve Dr. Adnan Adivar Bey 9 Kasım 1924'te Halk Partisi'nden istifa ettiğini söylediler. Bunu diğer vekiller de takip etti. Halk Partisi'nden istifa eden milletvekilleri sık sık toplantılar düzenleyerek yeni parti kurma konusunda görüş alışverişi yaptılar. (Atatürk Ansiklopedisi, 2022)

17 Kasım 1924 yılında Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Adnan Adivar'ın liderliğindeki grup, Terakki Perver Cumhuriyet Fırkasının kurulduğunu açıklamıştır. 17 Kasım 1924 yılında yeni fırkanın kurulma dilekçesi Trabzon milletvekili Ahmet Muhtar ve Mersin milletvekili Besim Bey tarafından Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Recep Bey'e sunulmuştur. Recep (Peker) Bey de yeni fırkanın kuruluş dilekçesini kabul etmiştir. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulduğu zamanlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi

bünyesinde 29 mebus kadrosuyla ile Türk siyasi yaşantısına başlamıştır. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkasının kurucu kademelerini Kurtuluş Mücadelesi'nde Mustafa Kemal Atatürk ile birlikte yer almış asker ve sivil vatandaşlar oluşturmuştur. Bununla, Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet Halk Fırkası ile yollarını ayıran üyeler tarafından ilk resmi muhalefet fırkası kurulmuş oldu. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası, ideolojisini oluşturan temel hususları içeren beyanname, program ve nizamnamesini kurulduğu gün yapmış olduğu basın açıklaması vasıtasıyla basına ilân etmiş olmuştur. Yeni kurulan fırkanın beyannamesi ve programından anlaşıldığı üzere, liberal demokrasiyi benimseyen bir siyasi parti olduğu görülmektedir. (Kapucu, 2014: 220-221)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Cumhuriyet Halk Fırkası gibi, laik ve cumhuriyetçi anlayıştan yanaydı, ancak onun, temelci merkeze bağlı, otoriter yönetimine karşı çıkmaktaydı. Bunun yerine adem-i merkezîyetçiliği, güçler ayrımını ve devrimcilikten daha çok evrimci değişimi istemekteydi. Dış borçlanmayı da mecburi gören liberal bir ekonomi politikasını da benimsemiştir. (Zürcher, 2017: 250)

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın parti programında, Türk siyasal hayatında varlık gösterdiği oldukça kısa süre içinde kadınların siyasete dahil edilmesine veya kadınların siyasete dahil edilmesinin gerekliliğine dair herhangi bir çalışma, girişim veya bir bildiri yayınlamadığı görülmektedir. Bu durum, partinin kadınların siyasi faaliyetlerde yer alması konusuna ilgisiz kaldığını ve kadınların siyasi haklarına karşı tutumunun olumsuz olduğunu göstermektedir. Kadınların siyasi haklarının elde edilmesi konusunda çalışmaların daha sonra Atatürk tarafından başlatılması, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının bu konudaki pasif tavrını daha da belirgin hale getirmektedir. (Arslanel, 2021)

Partinin sonunu getiren olay Şeyh Sait İsyanı olmuştur. Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası halifeliğin kaldırılmasına karşı bir partiydi. Şeyh Sait İsyanını çıkaran kişilerin, isyan etmesinin sebeplerinden biri Cumhuriyet Halk Fırkası ile aynıydı. Öte yandan Şeyh Sait İsyanı baş göstermeden önce, Türkiye Cumhuriyeti'nin İngiltere ile Musul Meselesi bulunmaktaydı.

Bu İsyanın baş göstermesinden dolayı Musul Meselesi sekteye uğramış ve bölge İngiltere mandasına bırakılmak zorunda kalınmıştır. İsyanı başında Şeyh Sait adındaki kişidir. Kendisi aslen Elazığlı olup Palu İlçesinin nüfuslu ailelerindendir. Abdulmecid Han döneminde Nakşibendi Tarikatının şeyhi olan büyük dedesi aşiret reisinin torunu olarak şeyhliğe devam etmekteydi. Buy yüzden etrafına insan toplaması zor olmamıştır. Şeyh Sait

İsyanına bu süreçte İngiltere'nin destek verdiği söylenmektedir. (Boray, 2017: 374-375) Cumhuriyet Halk Fırkası, Türkiye Cumhuriyeti'ne büyük zararlar veren bu isyandan Terakki Perver Cumhuriyet Fırkasını sorumlu turmuş ve partiyi kapatmıştır.

4.2.4. Serbest Cumhuriyet Fırkası

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın faaliyete geçmesi, Cumhuriyet Halk Partisi karşısında farklı bir görüşte olan ikinci bir muhalif denemesidir. Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı birbirinden ayıran en önemli fark, güdümlü bir hareket olarak ortaya çıkmasıdır diyebiliriz. Ülkenin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa ve o zamana kadar bakanlık ve başbakanlık görevlerinde yer almış Ali Fethi Bey (Okyar) arasında karşılıklı yazışma ve diyaloglardan sonra parti, anlaşmalı bir şekilde 12 Ağustos 1930 yılında siyasi hayatına başlamıştır. (Uzun T. , 2010: 121)

2 aylık izni bulan Ali Fethi Okyar, 22 Temmuz 1930 yılında Paris'ten İzmir'e hareket etmiş, o sırada Yalova'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya, 23 Temmuz günü "hürmetlerini" sunmak için gitmişti. Yalova'da 30 Temmuz'a kadar kalmış, sekiz günlük Yalova ziyareti sırasında Atatürk'e ekonomik gidişat konusunda düşüncelerini ve çözüm önerilerini sunmuştur. Bu esnada Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa, Ali Fethi (Okyar) ve Kazım Karabekir'in arasında gerçekleşen konuşmaların sonucunda Cumhuriyet Halk Fırkası'na muhalefet edecek bir partinin kurulmasına karar verilmiş ve partinin başkanının Ali Fethi (Okyar) olması uygun görülmüştür. (Halıcı, 2004: 432)

Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine kurulan bu partide kendisinin çocukluk arkadaşı ve aynı zamanda Çanakkale'de birlikte düşmana karşı mücadele verdiği Em. Albay Nuri (Conker) de yer almaktaydı. Partinin en önemli özelliklerinden biri kurulduğu andan itibaren bir kadının yer almasıydı. Bu kişi Mustafa Kemal Paşa'nın kız kardeşi Makbule Hanım'dı (Atadan). Serbest Cumhuriyet Fırkası, Mustafa Kemal Paşa'nın güdülemeleri neticesinde kurulmuştur. Partiden rica etmiş olduğu asıl kurallardan biri Cumhuriyet'in ve laikliğin göz ardı edilmemesi korunmasıydı. Bu isteğini Ali Fethi (Okyar) ile mektuplaşmaları sırasında belirtmişti. (Boray, 2017: 382)

Neticede Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndaki 15 milletvekilinin her biri Cumhuriyet Halk Fırkası ile benzer ideolojik düşüncelere sahip gözde insanlardandı. Partinin beyannamesi 11 maddeden oluşmaktaydı. Her ne kadar Cumhuriyet Halk Fırkası ile paralel görüşleri olsa da, 1924 yılındaki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın beyannamesini anımsatmaktaydı. Öyle ki Serbest Cumhuriyet Fırkası hem liberal ekonomi siyasetini ve yabancı yatırımcıların

güdülemesini hem de düşünce de özgür olmayı ve doğrudan seçimi talep etmekteydi. Bu istekleri Türkiye Cumhuriyet’inde iki aşama seçim sisteminin olmasıydı. (Zürcher, 2017: 265) Partinin esasen iktidarda yer alma isteği yoktu sadece muhalif olarak Cumhuriyet Halk Fırkası’nın kendi hatalarını görerek daha iyi politikalar üretmesini savunmaktaydılar. Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın sesini duyuracağı kendine ait bir yayın organı bulunmamaktaydı. Bunun yanında Yarın Gazetesi, Son Posta Gazetesi, Hizmet Gazetesi, Yeni Asır Gazetesi ve ilerleyen süreçlerde yazılar yayımlamaya başlayan Serbest Cumhuriyet Gazetesi desteklerini esirgememişlerdir. (Aydın, 2019: 3) Uzun yıllardır yönetimde olan Cumhuriyet Halk Fırkası yönetiminden memnun olmayan halkın bir kısmı tarafından partinin kuruluşu sevinç ile karşılanmıştır. Onlar için yeni bir umut doğmuş oldu.

Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın neredeyse 100 gün devam edecek olan kısa siyasi serüvenindeki ilk mühim çalışması, 3-13 Eylül 1930 tarihinde yapmış bulunduğu Batı Anadolu gezisidir diyebiliriz. Ali Fethi Bey (Okyar), Ahmet Ağaoğlu, Ali Haydar (Uluğ), Tahsin (Uzer) ve bu kişilerden sonra Nuri (Conker)’in katıldığı gezi; sırasıyla İzmir, Aydın, Manisa ve Balıkesir’i içine alacak şekilde yapılmıştır.

Ali Fethi Bey’in İzmir gezisi esnasında, Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Cumhuriyet Halk Fırka’lı grupların arasında büyük olaylar meydana gelmiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkalı topluluğun oluşturmuş olduğu grup, Cumhuriyet Halk Fırkası binasını taşlamışlardır. Daha sonra Cumhuriyet Halk Fırkası’nı destekleyen Anadolu Gazetesi’nin matbaasının saldırıya uğramasından sonra, güvenlik güçleri topluluğun üzerine ateş etmişti. Bu arbede sırasında Necati isimli 14 yaşında bir çocuk vefat etmiştir. Necati’nin babası, oğlunu kaybetmesi üzerine İzmir Palas Oteli’nde, evladını “*Serbest Cumhuriyet Fırkası’na adanmış ilk kurban*” olarak nitelendirmiştir. İzmir’de meydana gelen hadiselerden dolayı, Batı Anadolu’nun birçok bölgesinde Serbest Fırka yetkililerine gönderilen çok sayıdaki “geçmiş olsun” telgrafı, partinin yanında olan desteği ortaya çıkarmıştır (Ertem, 2010: 80)

Kuruluş itibarıyla Serbest Cumhuriyet Fırkası bünyesinde kadınları bulundurmaktaydı üye kayıtlarının başlamasıyla birlikte, basında yeni Fırkaya üye olmak için müracaat edenlerin büyük bir kısmını kadınların oluşturduğu belirtilmiştir. 25 Ağustos’ta 30, 27 Ağustos’ta ise 300 kadının İstanbul’da Serbest Cumhuriyet Fırkasına yazıldığı bildirilmiştir. Aynı dönemde, Cumhuriyet Halk Fırkasına kaydolmak için 200 kadın başvuruda bulunmuştur. Bu durum, Türkiye’deki kadınların siyasi faaliyetlere katılmaya olan ilgisinin arttığını ve kadınların siyasi hareketlere aktif olarak dahil olmaya başladığını göstermektedir. (Yıldız M. , 2012)

Ekim 1930 yılında ÷lkede belediye seçimleri yapıldı, Serbest Cumhuriyet Fırkası, homojen aday yapısı ile 502 belediyeden 30'undan seçilmeyi başardı. Aslında Cumhuriyet Halk Fırkası'na göre daha az koltuk elde etmiş ancak çok kısa süre önce kurulmuş olan bu partinin koltuk kazanması gelecek vaat ettiği anlamına gelmekteydi. Bu yüzden ki bu durum, iktidar partisinde telaşa yol açmış oldu. Seçimin akabinde yapılan Meclis'te yapılan tartışmada, Ali Fethi (Okyar), Cumhuriyet Halk Partisini büyük oranda usulsüzlüklerle ve seçimlerde hile yapmakla itham etti. Bu olay, Serbest Cumhuriyet Fırkasına öfkeli saldırılara yol açtı; parti ve partinin ileri gelenleri vatana ihanet ile suçlanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk bu olaydan sonra artık tarafsız olmayacağını dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı'na karşı muhalif olmak istemeyen Ali Fethi Okyar, partiyi kapatmak zorunda olduğunu anladı ve 16 Kasım 1930 senesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın siyasi hayatına son verdi. (Zürcher, 2017: 265)

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanması, tabanını büyük üzüntüye boğmuştur. Neticede, 1930 senesinde Türkiye Cumhuriyeti'nde meydana gelen siyasal değişim, devletin kendi eliyle yaptığı bir sosyal deney ürünü olmaktan ziyade ekonomik sınıflarla toplumda statü sahibi profesyonel grupların ortaya çıkardığı bir toplumsal hareket olarak görülebilir. Bu bağlamda, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın çıkarmış olduğu hareket, devletçi olmaktan ziyade toplumsalcı, merkezci olmaktan çok “çevresel”, seçkin olmaktan çok kitleseldi. (Emrence, 2018: 17)

Erken Cumhuriyet döneminin siyasi atmosferinden Türk kadınının durumu ve konumu da etkilenmiş ve bu siyasi havanın içerisinde kendisine bir yol bulmaya çalıştığı gör÷lmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN SEÇME VE SEÇİLME HAKKINI ELDE ETMESİ VE TÜRK BASININA YANSIMASI

1. Seçme ve Seçilme Nedir? Yönetimde Söz Hakkı Olmak Nedir?

Demokrasi ile yönetilen ülkelerde, halk kendileri için söz sahibi olmak isteyen adaylar içerisinde birilerini kendi temsilcileri/ vekilleri olarak belli bir süreliğine serbest seçimlerde seçerek görevlendirir yani bu cümleden de anlaşılacağı üzere demokrasilerde kanuni anlamda zor kullanma hakkına sahip olan devleti yönetenlerin meşruiyet kaynağı halktır. Devlet yöneticileri demokratik yönetimlerde yetkisini ve gücünü halktan almadığı hiçbir uygulamayı yapamaz.

Demokrasi kelime anlamı itibariyle Latince kökenli bir deyim niteliği taşımakla beraber halk anlamına gelen “demos” ile “egemenlik-iktidar” anlamına gelen kratos sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır. (Korkmaz, 2022) Demokrasi ile Cumhuriyet kavramları iç içe geçmiş kavramlardır. Demokraside halk yöneticisini kendi seçerken, Cumhuriyette ise halk bağımsızlığını ve egemenliğini kendi elinde bulundurmaktadır. Halkın demokrasiyle seçmiş olduğu temsilciler, Cumhuriyet ile halkın düzenini sağlama kural koyma gücüne sahip olabilmişlerdir. Cumhuriyet Latince terimiyle Res publica, Latince-Türkçe Sözlük’te en iyi ifade edecek anlamıyla, “kamu işleri, siyaset, politika, devlet, cumhuriyet” tanımıyla yer almaktadır. Sözcük aslında birleşik bir sözcüktür. Publica, halkı, kamuyu temsil ederken, M. Schofield’e göre “res”, sözcüğü anlam itibariyle “işler, olaylar, sorunlar, meseleler” ve hatta “mal, mülk”tür diyebiliriz. (Kutlu, 2011:8)

Seçme ve seçilme insanlığın en doğal haklarından bir tanesidir. Bireylerin kim tarafından yönetileceklerini seçme hususunda söz sahibi olmaları gerekmektedir. Böylelikle haksızlığa uğrama ihtimali azalır. İnsanın kendi iradesi ile ülkeyi yönetecek kişiyi seçmesi de bir sorumluluktur. Aslında iyi ya da kötü olan sonuç hem seçen hem de seçilen kişinin sorumluluğu ile olan bir durumdur. Seçmiş oldukları kişiden memnun kalmayıp veyahut haksızlığa uğradığı durumlarda gelecek seçimlerde adaylığını koyan bir başkasının seçme hakkına sahip olması baştaki kişiyi değiştirmesi tamamen kendi elinde olan bir şeydir. Tabii ki seçme ve seçilme sadece ülke yönetimleri için değil toplum için de önemlidir. Yapılan işlerde karar verirken en iyi yöntem olmuş ve sağlıklı sonuçlar doğurmuştur. Okullarda, iş yerlerinde vs. akla gelebilecek toplumun oluşturduğu düzenin hakim olması gereken her yerde kullanılabilecek yöntemler arasındadır. Toplumun en küçük yapı birimi olan aile yaşantısında

bile demokrasi ile seçme seçilme yönteminin kullanılması da son derece uygundur. Kanun önünde seçen ve seçilen herkes eşit konumdadır, kriterleri ellerinde bulunduran her insan bu haklara sahip olabilirler.

Kendisini yönetecek kişiyi seçecek olan bireyde tabii ki belli nitelikler olmalıdır. En azından ergin olacak yaşa (bu yaş ülkelerde farklılık gösterebilmektedir) gelmiş olmalıdır. Akıl sağlığı yerinde, iyiyi ve kötüyü ayırt edebilecek insanlar olmalıdır. Tüm bunları saydıklarımızın yanında önemli suçlar yüzünden mahkumiyet içerisinde olmamalıdır. Seçenden daha çok seçilenin belli özellikleri olmalı ve yine bu özellikler/ nitelikler ülkelere göre farklılık göstermekte ancak Seçilen kişide, seçen kişide bulunan kriterlerden daha çok kritere sahip olmalı ve eğitim seviyesi belli düzeyin üzerinde olması gerekmektedir. Yani ergin olacak yaşa gelmek ve akıl sağlığının belli bir düzeyde olması yeterli değildir. Kendileri önemli kararlar alacak olan ve sağlıklı ilerleme kaydetmeleri gereken kişilerdir.

Seçme ve seçilmenin halk gücüyle olması yani Demokrasinin ortaya çıkmasıyla ve kullanılmasıyla olmuştur. Seçme terimi “seçmek işi” anlamına gelmektedir. Seçmek işi terimi ise de Türk Dil Kurumunun tanımlamaları ise şu şekilde; “benzerleri arasında hoşça gideni seçip almak veya yararlanmak için ayırmak”, “birine oy vererek bir göreve getirmek”, “üstün, iyi, uygun bularak yeğlemek”, “farklı görmek, üstün görmek” ve “tercihini bir yönde kullanmak” kelimeleriyle açıklanmaktadır. (Yıldırım, 2019: 8)

Günümüzde seçme ve seçilme önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bireylerin özgür olmalarını sağlayacak özlüklerini sınırsız bir çerçevede ortaya koyabilmelerini sağlayan en sağlıklı yöntemin demokrasi olduğunu savunan çağdaş aydınlardan birisi Stein Ringen’dir. Ringen’in demokrasiyi en iyi yönetim biçimi olarak görmesinin sebebinin insanlar tarafından anlaşılır olabilmesi, başlangıçta onun birey, dolayısıyla da özgürlük ve hak anlayışındaki temel amacın açık bir dille ifade edilmesi gerekmektedir. Ringen, her insanın akıl sahibi bir birey olduğunu ve kendi bünyesinde bulunduğu bu aklın insanları kendi esenliklerinin en iyi karar verme mercii olduğunu savunmaktadır. (Özcan S. Y., 2019: 8)

Yönetici konumunda olmak için adaylığını koyan kişi seçmenleri, memnun edecek vaatlerde bulunmalı ve onları ikna etmelidir. Adaylar kendi içerisinde yarış halinde olup seçim gününden önce kendilerini tanıtmaları için onlara verilen süreci seçime kadar en iyi şekilde kullanmalıdır. Çünkü seçmen isme değil, vaade ve iyi sonuçlar elde edeceklerini, güvenilir olduğunu düşündüğü kişilere oy vermektedirler.

Seçme ve seçilme haklarının korunması için Dünya genelinde çeşitli sözleşmeler imzalanmıştır. Ülkemiz Anayasasında da bu hususla ilgili maddeler yer almaktadır. Yani bu hakkın korunması yasal dayanaklar ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Bir İnsan hakkı olarak görünen seçme ve seçilme hakkından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde de bahsedilmektedir. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinde, serbest seçim hakkını, Avrupa kamu düzeninin temel yapı taşlarından biri olarak demokrasiyi görmüş en önemli ilkelerinden biri saymıştır. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, siyasi hakların, hukukun üstünlüğüne kadar inen etkili ve anlamlı bir demokrasinin temellerinin atılması ve devamlılığı için hayati değere sahip olduğunu belirtmiştir. (Mensiz, 2016: 60-61)

Genel olarak, Türk devletleri İslamiyeti kabul etmeden önce monarşik yönetim anlayışını benimsediler ve hükümdarın iktidarı toplumda aranan meşruiyet çerçevesinde kısmen sınırlıydı. Eski Türk devletlerinde, devletin yönetiminde aktif rol oynayan çeşitli meclislerin var olduğu bilinmektedir. Hun Devleti rneğinde, hakanın seçimi için il beylerinden oluşan bir kurultay düzenlenirken aynı zamanda "toy" adı verilen bir seçim toplantısı da gerçekleştirilirdi. Halkın da bu kurultaya katılabilmesi, Hun Devleti'nin ağdaş diğerk devlet uygulamalarına (rneğın Çingiz Han Devleti'ne) göre daha demokratik bir zelliğ olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hakanın seçilmesi için kurultayın toplanması, Türk kültüründe hakan ile halkın etkileşimini ve meşruiyete verilen önemi vurgulamaktadır.

Türk kültürünün daha ilk adımlarını oluşturan meclisle yönetme anlayışı, yönetim sisteminin meydana gelişinde tre ilkelerinin etkisinin büyük olduğunu göstermektedir. Başer'e göre tre, yalın bir biçimde kanun olarak anlaşılmamalıdır. Yazarın düşüncesine göre tre, aynı zamanda kainat düzeni anlamına da gelmektedir. Törenin temel dayanağı, Tanrı olarak kabul edilmektedir. Organik temeli dinsel niteliğ içinde barındırır da törenin akıllı merkeze alan ilkeleri, Türk devletlerinin laik bir görünüm elde etmesine sebep olabilmıştir. (Güveyi, 2018: 44)

Uzun yıllar boyunca hanedanlık ve saltanat ile yönetilen Osmanlı Devleti'nin parçalanması ve yıkılmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu yeni devlet, çoğunlukla Türklerden oluşan ve Türk kültürünün yaygın olduğu bir coğrafiyada kurulmuştur. Hem Osmanlı Devleti'nde hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk kültürünün etkileri görülebilir. Osmanlı son dönemlerinde padişahın yetkileri zaman zaman kısıtlanmış ve bugünkü demokrasinin ilk adımları sayılabilecek anayasalar çıkarılmıştır. Günümüzde kullanılan 1982 Anayasası ise eklemeler ve değışikliklerle bugünkü halini almıştır.

Halkın yönetimde söz hakkının olması, en temel haklarından biridir. Çünkü bir devlet, halk ve toplumun bir gereği olarak onları yönetenlerden oluşur. Ne halk kendisini yöneten biri olmadan ne de yöneten kişi onu vekil olarak seçen halksız bir varlık olamaz. Bu ifadelerden yola çıkarak yöneten ve yönetilen kavramları devletin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Bireyler sadece bir ülkenin yönetiminde söz sahibi olmakla kalmaz, aynı zamanda insan topluluğunun olduğu diğer kuruluşlarda da söz sahibi olabilirler; demokrasi, toplumun en küçük yapı birimi olan ailede bile kullanılabilen bir yöntemdir. Bu tür yaklaşımlar, demokratik toplum anlayışını benimsemenin bir sonucu olarak görülür.

Yönetim kavramı olarak, başka bir kimse vasıtasıyla ulaşmak istediği gaye ve başkalarına kendi işlerini yaptırma durumudur. Yönetimin anlamı için farklı bilim dalları arasında da tanımlar yer almaktadır. İktisat bilim dalından olanlara göre yönetim, doğal kaynaklar, işgücü ve sermaye ile beraber üretim faktörüdür. Sosyologların yapmış olduğu tanıma göre yönetim, sınıf ve saygınlık sistemidir. Psikoloji, hukuk gibi başka bilim dallarının yönetim kavramını tanımlaması ise belirli amaçları başka insanların gayretleri ile ortaya çıkarmaktır. Bütün bu birbirinden farklı bilim dallarının yönetim tanımlarının ortak kanısı, kişinin belirli amaçları insanların çabaları ile gerçekleştirmektir. (Koparan & Özalp, 2013:13)

Yönetim kelimesi dilimizde idare ve sevk anlamında kullanılmaktadır. Literatürde yönetimin farklı şekillerde tanımları mevcuttur. Bu tanımları bütün insan etkinliklerini içine alan genel tanım ve işletme etkinliklerini içine alan özel bir tanım şeklinde farklı bir yere koyabiliriz. Genel tanım itibarıyla yönetim, “İnsanların işbirliğini sağlama ve onları bir amaca doğru yöneltme, yürütme faaliyet ve çabaların toplamıdır. (Yenisu, Şahin, & Öztekkeli, 2019: 515) Bizim asıl konumuz olan yönetim, bir topluktan meydana gelen devletin ekonomik, sosyal, hukuksal alanda adil bir şekilde yürütülmesi gereken faaliyetlerdir.

Yönetimde söz sahibi olması açısından halk, “belirli bir mesele ya da konu ile ilgilenen, örgütlü ya da örgütlü olmayan geniş ve heterojen bir grup insan ya da paydaşlar” cümlesiyle genel olarak tanımlanabilir. Daha spesifik tanımlamak istersek katılımcı olarak halk, paydaş kavramı sıfatıyla açıklanır ve iki kategoriye ayıracak olursak: Kısmen, ekonomik özellikleri bulunan baskı ve kar amacı olan grupları, kısmen de kişiler, çevre ilgili sivil toplum kurumları, kırsal gruplar, yerel sakinler, çeşitli eğlence dernekleri, spor ve avcılık gibi vatandaşlar ve sosyo-kültürel çıkar grupları olarak sınıflandırılabilir. Uluslararası sözleşmelerde “kamu” en kapsamlı tanımıyla “bir ya da daha fazla gerçek ya da tüzel kişi” olarak tanımlaması yapılırken, “kamu ilgisi”, kamu eliyle etkilenen ya da kamuyu etkileyen

veya çevresel karar verme şeklinde tanımlaması yapılması mümkündür. (Sarıtürk & İzci, 2019: 515)

Yönetime katılma şekilleri çeşitlilik gösterebilmektedir. Bireylerin yönetime katılma şekillerinde bireysel olarak var oldukları gibi toplu olarak da varlıkları söz konusudur. Bireyler bu katılma durumlarını doğrudan ya da dolaylı şekilde gerçekleştirebilirler. Doğrudan bulunmada özellikle oy kullanma ilk düşünülen ve hatta yönetime katılma denildiğinde tek düşünülen bir katılma şeklidir. Halbuki seçimlerde aday olma, dava açma hakkı da kişiyi katılma münasebetine resmen taraf yapan doğrudan bulunma şeklidir. Anayasanın yapılması hususuna ön gördüğü bireysel bu direkt katılma biçimlerinden başka olarak bireyin devlet yönetimini şekillendirmek için başvurabileceği daha birçok dolaylı yol vardır. Bunlar; dilekçe hakkı; ilan yapıştırma; anket; bildiri dağıtma, kamuoyunu kullanma şeklinde örneklendirilebilir. Bireysel olarak yönetimde söz sahibi olabilmekten başka toplum halinde katılımın ortaya koyulabileceği durumlarda örneğin bir dilekçenin altına yüzlerce imzanın bulunması, bazı durumlarda davaya başvurmanın toplu halde kullanılması, durumu sonuca kavuşturabilecek yetkililer gerçekleştirilen ziyaretler, tartışma ve propaganda toplantıları, gösteri yürüyüşleri sayılabilir. (Eroğlu, 2006: 194)

Birey, yönetilirken hoşnutsuz olduğu durumları değiştirebilmek ve haksızlığa uğradığını düşündüğü durumlar da hak aramak için seçimi beklemesine gerek kalmadan yargı ve ya yasal olan başka yollara başvurarak istediğini elde edebilir. Bazı durumları değiştirebilir ve bu durumların halkın yönetimde söz sahibi olabildiğinin göstergelerinden biridir.

Esasen ülkeler yönetilirken bürokratik yönetim baz alınır. Bürokratik yönetim şekli, Klasik teorisinin üçüncü yaklaşımı Taylor ve Fayol ile aynı zamanda yaşayan Alman sosyoloğu Max Weber (1864-1920) tarafından geliştirilen “Bürokrasi Yaklaşımı”dır. Weber’in geliştirdiği model, işlevsel uzmanlaşmaya dayanan işbölümü, yetki, hiyerarşi, mevki ya da pozisyonların hak ve görevlerini saptayan kurallar sistemi gibi özellikler taşımaktadır. Weber, tanımladığı ideal bürokrasinin gerçek yaşamda var olmadığını ve bu nedenle fikirlerinin, uygulamanın içinde yer olan yöneticilere rehberlik etmesi yerine, örgüt kuramının gelişimine katkıda bulunacak bir başlangıç olduğunu vurgulamıştır. (Yenisu, Şahin, & Öztekkeli, 2019: 517-518)

Demokrasi ile yönetilen insan topluluklarında egemenlik halka/topluma dayanmaktadır ve demokratik toplum eşitlikçi münasebetler üzerine kurulu birlikte hareket etme eylemidir. Yönetim de söz sahibi olma, demokrasiye dayalı sistemlerde, yönetme

faaliyeti oluşturmak için bir yoldur. Bu aktiflik hali, bireyin ulaşmak istediği amaçlarına ulaşmak anlamında değil, tüm sistemin veya parçalarının devamlı olarak çalışması faaliyetinin gerçekleştirilmesidir. Demokratik oluşumlarda katılım ile halkın kendi kendini yönetenleri, yani kamu yönetimini kontrol altına alma düşüncesini gerçekleştirme durumudur. Bu kontrolü sağlayan birey, seçimlerde kendilerine yakın hissettiği adaya oy verdikleri, siyasi parti ve basın vasıtasıyla yapmaktadır. (Eroğlu, 2006: 199)

Genel bir sonuca varacak olursak halk ve hükümetin kolektif olan etkileşiminin temel dayanağını ileri taşıyan üç iletişim tarzı ortaya çıkarılmıştır. Bu üç iletişim tarzlarından ilki “İdari Model”dir. Bu modelde kişiler, bilginin etkisiz alıcıları olarak görülmekte ve yönetim organları, bireylere tek bir pencereden iletiler sunulmaktadır. İkinci model de ise de "Danışmanlık Modeli"dir. Bu Model, idari model ile tamamen farklıdır. Burada bir yönetim organı, insanlara bilgi aktarmak için bilgi mekanizmalarını bir araç olarak kullanırlar. Dolayısıyla mekanizma, halkın ve devletin birbiriyle olan etkileşimini daha rahat oluşturulacak pozisyona getirmiştir. Chadwick ve May bu meseleyi, halk ve iktidarda olanlar arasında olan uzaklığı aza indirdiğinden dolayı bir “çekme” model olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü Model, "Katılımcı Model"dir. Katılımcı Modelde bireylerle, iktidar programlarına katılımlarını daha rahat hale getirecek yeterli bilgi sahibi olmaları hedeflenmelidir. Vatandaşın katılımı için pratik engeller oluşmadığından, bilgi gücü bireylerin sivil toplumu oluşturup geliştirmesine yardımcı kaynaktır. Karar verme aşamasında bütün bireyler ya da en azından en fazla insan katılım sağlayabilir. İşbirliği ve birlikte çalışma ruhu, istenilen sonucun elde edilmesine daha rahat edebilmesine yardımcı olur. Tüm bunların dışında halihazırda kullanılan bir etkileşim modeli daha bulunmaktadır. Bu Model, birlikte yönetimin disiplinli şekilde yürütülmesine dayanmaktadır. Bu Modelde bireyler bilgi ile tam olarak yetkilendirildiklerinde ortak oluşturulan sosyal programların ortaya çıkmasına yardımcı olur. Esasen bu model, yerel yönetim organlarını, son üç model ile yapılamayacak bireylere daha iyi bir siyasal görüş sağlamaya mecbur bırakmaya çalışmaktadır. (Sarıtürk & İzci, 2019: 509) Tüm bu kavramlardan söz ederken sürekli insan hakları ve bireyin doğal sorumluluklarından söz ettik kadın veya erkek olarak ayırt etmedik. Bu demek oluyor ki seçme ve seçilme hakkı demokraside kadın ve erkeği farklı yerde tutmamakta herkese eşit hakkı sunmaktadır.

2. Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkı Elde Etmesi Öncesi Durum

Eski Türklerde, Kadın bir çok hakka sahip erkeklerle eşit sayılabilecek haklara sahipti. Ancak Osmanlı devletine gelene kadar ki süreçte değişmiş ve aile, sosyal ve siyasi hayattaki

etkinliklerini kaybetmişti. Aslında Valide Sultanlar, kendilerine ihtiyaç duyduları dönemlerde yönetimde söz sahibi olmuş devleti idare etmeye çalışmışlardı. 19. Yüzyılın son çeyreğine gelinceye kadar kadınlar, medreselerde eğitim alamamakta sadece imkanları olanlardan bazıları evlerinde eğitimlerini alabilmekteydi. Siyasi olarak da hiçbir söz hakkına sahip değillerdi. Devlet işlerinde görev alamamakta memurluk yapamamaktaydı. Hatta II. Mahmud döneminde ülkedeki asker sayısını tespit edebilmek için nüfus sayımı yapılmış sadece erkekler sayılmıştı. Osmanlı son dönemlerine kadar durum bu şekilde devam etmiş kadınlar sadece sarayda görev alabilmişlerdir. Kadınlar, kırsalda kendilerinin veya başkalarının topraklarında bunlardan ayrı olarak evlerinde çalışma alanı hazırlayıp terzilik, aşçılık gibi işler yaparak ticaret yapmaktaydılar. Böylelikle ev ekonomisine katkı sağlamış oluyorlardı. Kadın ve erkek arasındaki eşit olmayan tutum tüm Dünya’da olduğu gibi Osmanlı’da vardı. Bu durumun tersine dönmesi için çalışmalar yapılmış 19. Yüzyılın son çeyreği ve 20. Yüzyıllara bakıldığında daha somut gelişmeler olmaya başlamıştır. Kadınlar artık evlerinde değil okullarda da eğitim görebilecek duruma gelmişlerdi

Osmanlı’da genişleşme akımlarının ve hareketlerinin meydana gelmesiyle beraber kadın hakları meselesi gündeme gelmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu tarihlerde kadın algısı batılılaşmanın bir dayanağı olarak kabul edilmektedir. Kadın, sosyal yaşantının yapı taşlarını ve göz ardı edilemez bir ögesi durumu haline gelmiş ve buna bakıldığında sosyal yapının temelinde yeri ve toplumsal değişimi, bulunan mekanizma, yapının öteki parçalarından ve tümünden başka yerde düşünülemezdi. Tanzimat Fermanının ilan edilmesinden sonra ve Cumhuriyet dönemine gelene kadar genel yapı ve mekanizmayı restore etme gayretlerinden ortaya çıkan başarı ve başarısız olunan aynen kadın meselesinde de geçerliliğinde bir ilerleme söz konusu olmamıştı. Tanzimat Fermanının ilan edilmesinden sonra Türk kadın haklarının ilerlemesini sağlayan çalışmalar, Cumhuriyet dönemindeki çalışmaların güvencesi ve tecrübe edinilmesine olanak sağlamıştır. 1856 senesinde kadınların köle ve cariye olarak anılması ve satılmasının yasaklanmış olsa da bu durumun 1900’lü senelere gelene kadar sürdürüldüğünü bilmekteyiz öyle ki Türk edebiyat geçmişinin ilk romanı olan ve Namık Kemal’in yazmış bulunduğu “İntibah” adlı eseri bu konuya ironik bir açıdan bakmayı sağlamıştır. (Aksoy, 2016: 18)

İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin 1911 yılındaki IV. Kongresinde kabul gören siyaset programın 18. maddesi, ilköğretimin zorunlu ve parasız verilmesinin gerektiği, orta ve yüksek öğretimin genel hale getirilmesi uygun görülmüştü. Kadının eğitim almasına önem verilmiş, ders programı kapsamında, devletin vermiş olduğu imkanlar doğrultusunda kız okullarının

şartlarının daha iyileştirilmesi ve sayısının çoğaltılması hedefi koyulmuştu. Programın arkasından, kız ve erkek çocukların ilköğretimi daha düzgün hale getirilmiş, yeni okullarda eğitim vermeye başlanmıştı. 1913 senesinde kızların eğitimi için ilk kız lisesi, İstanbul İnas Sultanisi (İstanbul Kız Lisesi) açıldı. Tüm bunların ardından Erenköy, Çamlıca ve Kandilli Kız Liseleri eğitime açıldı. Yine 1917 senesi kız çocukları için Güzel Sanatlar Okulu ve Konservatuar, terzilik okulları, hemşirelik ve ticari derslerin okutulduğu okullar açıldı. Yine kız çocukları için ilk üniversite 12 Eylül 1914 tarihinde İnas Darülfünunu ismiyle eğitime açıldı. (Kartal, II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet Mirası: Makbul Kadınlar, 2008: 222) Kız rüştiyelerinde artık kadın öğretmen yetiştirmek mecburi hale gelmiş bu alanda çalışmalar yürütülmüştür. Maarif Nazırı Safvet Paşa'nın hazırlamış olduğu 1 Eylül 1869 tarihli "Maarif-i Umûmiye Nizamnâmesi'nde" "kız mekâtib-i sıbyaniye ve rüşdiyesine öğretmenlik eğitimi vermek amacıyla İstanbul'da bir Darülmullimat'n kurulup çalışma hayatına başlaması meselesi gündeme gelmiştir. Darülmullimat'ın çalışma hayatına başlaması için yapılması uygun olan hazırlıklarla zaman kaybetmeden girişilmiştir. İstanbul Sultanahmet'te Ayasofya yakınlarında Yerebatan Caddesi'nde ahşap bir konak kiralanarak eğitim için hazırlanarak eğitim yuvası haline getirilmiştir. Bundan ayrı olarak aylık 200 kuruş maaş verilerek bir kapıcı ve 150 kuruş maaş ile hizmetli görevlendirilmesi uygun görüldü. Okulun duyulması ve tanıtılması için gazetelere de yayımlanması için yazılar verildi. Tüm bu tanıtım gayretleriyle Darülmullimat'dan öğretmen ve öğrencilerin haberdar olması ve kuruma katılmaları amaçlanmıştır. Okulun dikkat çekmesi arzusuyla, 1 Zi'l-ka'de 1286 tarihli Takvim-i Vekâyi gazetesinde yayımlanmış olan yazıda "*Dârülmullimât'a alınacak olan kadınların 13 yaşından aşağı ve 35 yaşından yukarı olmamaları gerektiği*" sözleri yer almaktaydı. (Şanal, 2009: 225)

Aslında, kadın öğrenci yetiştirmek amacıyla açılan bu okul, Darülmullimatı veya Darülmullimat-ı Aliye isimleriyle İstanbul'da, sonrasında II. Meşrutiyet devrine gelindiğinde başkent dışında kalan bazı vilayetlerde eğitim hayatına başlayan mekteplerin kuruluş amacı, Osmanlı maarifini düzenli hale getirme düşüncesinde olan 1869 tarihli Maarif-i Umumiyye Nizamnamesi'nin 68. maddesinde kız sıbyan ve rüştiye mekteplerine kadın öğretmen yetiştirmek maksadıyla açılan okullar olduğundan bahsedilmektedir. Nizamnamede yazarlara göre, sıbyan ve rüştiye kurumlarının ortaya çıkan Darülmullimatın sıbyan mektebinin eğitim hayatının süresi iki, rüştiye kurumunda üç yıl sürecekti, muallim mevcudu ise elli ile sınırlandırılmıştır. Bu muallimler zorunlu hizmet verdikleri surette aylık 30-50 kuruş

aralığında maaş alabileceklerdi. (Özrtürk, 2022) Darümuallimat'da gelecek nesillere eğitim verebilmesi için kadın öğretmen yetiştirilmiş ve eğitimi farklı daha iyi konuma taşımıştır.

II. Meşrutiyet devrinde, kadınların eğitim görmesi konusunda oldukça fazla görüşlerin beyan edildiği ve yazıların yazıldığı bir devir olmuştur. Ancak II. Meşrutiyet döneminde hem eğitim ve hem de kadınların yaşamında hızlı bir ilerleme ve farklılaşma meydana gelmiş ancak Darümuallimat bu hızlı değişime ve dönüşüme yetişememiştir. Darümuallimat, 1910–1911 eğitim ve öğretim döneminden sonra, birinci sınıfta 65 öğrencisini yatılı eğitim almasına kara vermiştir. Bundadır ki, o döneme gelene kadar 731 mezun öğrencisi bulunan gündüzlü Darümuallimat artık son bulmuş olmuştur. Yeni kullanılmaya başlanan bu usul ile mektebin süresi iki yıla çekilmiş oldu, 1913–1914 eğitim ve öğretim döneminde ise uygulamalı öğrenim sağlamak için Darümuallimat'a bağlı bir kuruluş olan Tatbikat Mektebi faaliyete geçmiştir. (Şanal, 2009: 230)

Eğitim hayatında nitelikli ve önemli öğrenciler yetiştiren Darümuallimat ilk zamanlardaki kadar rağbet görmemiş ise hala değerli öğrenciler mezun etmeye devam etmekteydi. Bundan dolayı Darümuallimatta değişime gidiliğini bahsetmiştik. 1915-1916 eğitim ve döneminde Darümuallimat-ı Aliye'de 499 öğrencisi yatılı olmakla birlikte, 238'i gündüzlü eğitim alan 737 talebesi eğitim almaktaydı. Bulunan sene içerisinde İnas Darülfünun'daki öğrenci mevcuduna bakıldığında ise sadece dokuzdu. 1916 yılında öğretim hayatına başlayan hazırlık aşamasındaki ilk mezunlarını 1919 yılında vermiş, ancak bulunan yıl içerisinde kapatılmak zorunda kalmıştır.

Ülkenin düşman güçleri tarafında işgalde olduğu zamanlarda zorlukla işlerini yapmak durumunda olan İstanbul Darümuallimatı, 5 Kasım 1922 yılında bir tebliğle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Maarif Vekaleti'ne bağlı hale geldi. Ocak 1923 yılında okulda eğitim veren muallimlerde değişim gidildi ve 1923-1924 ders döneminde, kapatılan hazırlık bölümünde kalan orta darümuallimat faaliyete başladı. Tabiiyyat, riyaziyyat, edebiyat ve tarih-coğrafya bölümlerinde olan kısımlarda bu okulun öğretim süresi üç yıl ile sınırlıydı. 1924-1925 ders döneminde orta Darümualliat'ın da faaliyetine son verilmiş ve okul İstanbul Kız Muallim Mektebi adıyla çalışma hayatını sürmüştür.

Sağlık alanında değişimler yapılmakla beraber kadınlar bu alanda da eğitim almaya başlamışlardır. Bu alanda çalışmışlarla beraber zaman geçtikçe sağlık sektöründe çalışan kadın sayısı ihtiyaca bağlı olarak artış göstermiştir. Kırsalda ve şehirlerde bu alanda eğitimler verilmişti. Öyle ki bugün bakıldığında hemşirelik mesleğini yapan erkek çalışanların oranıyla

karşılaştırıldığında kadın hemşirelerin sayısı oldukça fazladır. I. Dünya Savaşında da kadınlar gönüllü olarak cephedeki askere tıbbi alanda yardım etmek için görev almışlardır.

Sağlık alanında eğitim alan kadınlar hastanelerde; eğitim alanında öğrenim gören kadınlar okullarda çalışma imkanını elde etmiş oldu. Türk kadınlarının bu gibi hakları elde etmesinde Tanzimat Fermanının, Islahat Fermanının ve II. Meşrutiyetin etkisi büyüktür. Kadın bu alanlara çalışmaya başlamalarıyla beraber devlet dairelerinde memurluk yapabilecek imkana erişmişlerdir. Saymış olduğumuz bu olaylar birbirini takip etmişti, Türk kadınları ellerine fırsat geçtikçe eriştikleri bu hakları layıkıyla sırtlanmış bir sonraki gelişmelere ayak uyduracağının kanıtı oldu.

Türk kadınlarının eğitim ve sağlık alanlarından farklı olarak başka sektörlerde varlıklarını göstermeleri ise Balkan savaşları ve I.Dünya savaşından sonraki süreçlerde olmuştur. Erkeklerin cephede savaşmasından dolayı görev aldıkları makamların boş kalması sebebiyle işin ilerlemesi için bu alanlarda kadın memurların çalışması uygun görülmüştür. 1912 yılında İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi, kadınların istihbarat memuresi sıfatıyla çalışabileceğine dair izinler de verilmiştir. 1913 senesinde Telefon Şirketi, gazetelere ilan vererek santral memuresi alanında boşluk olduğunu ve bu alanda çalışacak eleman arayışı içerisinde bulunduğu duyuru yapılmış, Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti (Kadın Haklarını Savunma Derneği) üyelerinden Bedra Osman Hanım, memurelik görevinde çalışmak için başvuruda bulunmuştur. Fransızca ve Rumca lisanlarını bilme kuralı koyulunca Bedra Osman ve beraberindeki dört arkadaşının ilk etapta başvuruları geri çevrilmiştir. Başvurunun reddi edilmesi üzerine Kadınlar Dünyası Dergisi bu meseleyi eleştirilerek diğer insanları etrafında toplama düşüncesiyle bir araya gelmişlerdi. Bedra Osman ve arkadaşları sonraki yıllarda bu alana başvuruda bulunmuşlardı. Aynı durum Maliye Nezareti kalemlerinde de ortaya çıktı. Bakanlık gazetelere sunmuş olduğu ilanında, cephede savaşmak durumunda olan memurluk makamında görev alanların yerine, onların çalışmalarını yerine getirecek kadınların görev alması için duyuruda bulundu. I.Dünya Savaşının millette ortaya çıkarmış ve daha da alevlendirdiği milli duyguların merkezinde bulunduğu bazı Kadınlar, bu duyuruyu “vatan hizmetine çağrılmak” vatani görev borcunu yerine getirmek olarak algıladı. En nihayetinde görev için yapılan başvurular içerisinde ölçümleme ve gerçekleştirilen sınavlardan başarıyla geçen kadınlar, bakanlık kalemlerinde çalışmaya başladılar. (Özger, 2012: 425)

Bu yıllarda Türk kadınları yavaş yavaş siyasetteki varlıklarını göstermeye başladılar. Kurulan bazı partilerde görev almaya fikirlerini beyan edip etkili hale gelmişlerdir. Osmanlı döneminde İttihat ve Terakki Partisi içerisinde kadınlar da yer almıştır. Mustafa kemal

Atatürk'ün manevi kızı ve Tarihçi olan Afet İnan kadınların seçme ve seçilme haklarının elde etmesi hususunda önemli ve etkili bir insan olmuştur. Yine Nezihe Muhittin'in kurmuş olduğu Kadınlar Halk Fırkası ilk siyasi parti denemelerindendir. Aslında kadınların seçme ve seçilme haklarını elde etmeden önce az da olsa söz sahip olduğu alanlarda arka planda iyi işler yaptıklarını görmekteyiz. Kadın hakları için mücadele eden bu çerçevede siyasi oluşumlar kurduklarını, dergi ve gazetelerde yazılar yazmış olduklarını görmekteyiz.

Esasen I. Dünya Savaşı'nın devamında Milli Mücadele süreciyle birlikte, 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ve ardından Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi, kadınların haklarını elde etme konusunda güçlü bir ilerleme kaydetmiştir. 1922 yılından itibaren kadın haklarından bahsedilmeye başlanmış ve kadınların seçimlerde oy kullanma hakkı konusu gündeme gelmiştir. 1921 Anayasası'nda eşitlik ilkesine yer verilmemiş olsa da, cumhuriyetin ilanından sonra 1924 Anayasası'nda eşitlikle ilgili hükümler bulunmaktadır. Milli Mücadele'nin sona ermesiyle birlikte 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyet ilan edilmiş ve ardından kapsamlı toplumsal değişimler süreci başlamıştır.

Bu süreçte, Batı ülkelerinde kadınların elde ettiği haklar ve özgürlükler, özellikle I. Dünya Savaşı döneminde Türk kadınlarına da tanınmıştır. Laiklik ilkesi doğrultusunda geliştirilen hukuk sistemi sayesinde, Osmanlı Devleti döneminde kamusal hayattan mahrum bırakılan ve evin içine hapsedilen kadınlar artık kamusal alanda ve sosyal yaşamda görünür hale gelmiştir. 1926 yılında Parlamentonun onayladığı Medeni Kanun ile kadınların erken yaşta evlenmeleri ve erkeklerin çok eşlilik yapmaları engellenmiş, kadınlar ve erkekler arasında aile mirasından eşit pay alınması konusunda kararlar alınmıştır. (Selvi, 2019: 68-69) Kadın haklarını savunmak ve kamuoyunda farkındalık oluşturmak amacıyla Kadın Yolu Dergisi ve Hanımlar Mahsus Gazete gibi yayınlar aktif olarak faaliyet göstermiştir. Bu çabalar sonucunda kadınların siyasi hayata katılması için bir zemin oluşturulmuş ve 1930 yılından itibaren önce belediye seçimlerinde, ardından muhtarlık seçimlerinde ve sonrasında milletvekilliği seçimlerinde hem seçme hem de seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Türk kadını, seçme ve seçilme hakkını aşamalı bir şekilde elde etmiş ve bu süreç 1934 yılında tamamlanmıştır. Bu ilerleme o kadar ileri gitmiştir ki 1993-1996 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin başbakanlığını Tansu Çiller üstlenmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, demokratik bir Türkiye'nin oluşturulması için uygarlık ve çağdaşlık anlayışının benimsenmesinin önemine vurgu yapmıştır. Bu anlayışın halk tarafından özümsemişi ve öğrenilmesiyle demokratik bir toplumun ilerleyebileceğine inanmıştır. Bu

nedenle, halka demokrasi bilincini aşlamak amacıyla "Yurttaş İçin Medeni Bilgiler" adlı kitabı yazmıştır. Kitapta, Atatürk vatandaşların hak ve görevlerinden bahsederken siyasi haklara herkesin cinsiyet, yaş ve yetenek farkı gözetmeksizin eşit şekilde sahip olması gerektiğini belirtir. Atatürk, çağdaş bir ülkenin her bireyin toplum yaşamına eşit vatandaş olarak katılabilmesi için kadın ve erkek arasında eşitsizlik gösterilmeden tüm alanlarda eşitlik zemininin hazırlanmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Kadınların siyasi hayatta etkinlik göstermeye başlamasının bir örneği, Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvikleriyle kurulan Ali Fethi Okyar'ın liderliğindeki Serbest Cumhuriyet Fırkası'dır. Bu parti, 1930 seçimlerine katılmış ve kadın adayları da içermiştir. Parti üyeleri arasında Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım (Atadan) da yer almaktadır. Atatürk, kadınların siyasi hayata katılımını teşvik ederek, onların eşit vatandaşlık statüsünde toplumda aktif olmalarını desteklemiştir.

3. Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmesi Sürecinde Yaşananlar

Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarında ülkenin eğitimli kadın grubunun meydana gelmesiyle beraber kadınların toplumdaki yeri üzerine değerlendirmeler yapılmaya başlanmıştır. Kadın çalışmalarının önde gelen isimleri, Avrupa'daki kadın hakları meselesinde yapılan çalışmaları dikkatle incelemekteydiler. Kadının toplumsal hayata olan ilgisi, bir süre sonra siyasal meseleler hususunda da düşünmeye başlamasına yol açtı. II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle beraber de kadının siyasete olan merakı, gözle görünür duruma geldi. İçinde bulunulan hali tartışan İttihat Terakki, kadını siyasi hayatta var etme yolunda "İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi"nin oluşturulması ve partide kadın üyelerinde katılabilmesinin yolunun açılması gibi birkaç adım attı. (Yüceer, 2008: 134) Kurulan şubelerde kadınları bilgilendirmek için farklı konferanslar yapılmış ve etkinlikler düzenlenmişti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadınlar için kurmuş olduğu dernekler içerisinde, İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti bulunmaktadır. (Kartal, II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet Mirası: Makbul Kadınlar, 2008: 222)

Kadınlar için çalışma yapan bir başka kuruluş da 1913 senesi kurulan "Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti"dir (Osmanlı Kadınının Hakkını Savunma Derneği). Kadınlar Dünyası adıyla yayımlamış olduğu dergide kadın problemlerini anlatarak Osmanlı kadınının sosyal yaşantıda daha fazla yer etmesi için gayret etmiştir. En önemlisi 1921 senesinde kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesini gündeme getirdiği biliyoruz. (Konan, 2011: 165)

Türk tarihindeki her dönemde kadınların siyasi ve sosyal alanlardaki varlığında inişler ve çıkışlar olmuş, Erken Cumhuriyet döneminde kadınların daha etkin olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemin partilerinden olan Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası bünyelerinde kadın adaylar çıkarmıştır

Cumhuriyet'in kurucuları hem kadının hem de erkeğin eşit haklara sahip olmasını savunmuşlar bunu uygulama gayretinde olmuşlardır. Ancak kadının bu eşit haklara sahip olmak için kaydedeceği ilerlemenin büyük oranda erkeğin kadın için belirlemiş olduğu yaşam sınırlarıyla oluşacağı düşüncesi toplumda yaygın olarak benimsenmiş durumdadır. Çünkü hem Türkiye'de hem de Batı'da uzun bir dönem, erkekler bu gelişmeye katılıp katılmama durumuna öz bilinci içinde barındırıyor gibi görünüyorken, aynı çerçevenin içerisinde bulunamayan kadın, ata-erkil toplumun ve onun insanlara yüklediği düşüncenin kurbanı gibi anlaşılmıştır. Sonuç olarak erkek, akıl ve iradesiyle yaşamını şekillendirme kabiliyetine sahip bir birey olarak kabul edilirken, kadın bu kabiliyete sahip "birey-altı" varlık olarak kabul edilmiştir. Bu yüzdendir ki, kadına sosyal ve siyasi yaşamda haklarının erkekler tarafından atfedildiği Cumhuriyet düzeninde de bu düşüncenin meydana gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Fakat kadınların doğal sosyal ve siyasi haklarının verilmesi durumu sadece Türkiye ile geçerli olmamıştır. Aynı şekilde batıda da bu anlayış bulunmaktaydı. (Hamzaoglu, 2017: 84)

Birinci Dünya Savaşı'nda erkeklerin savaşa katılması nedeniyle erkek nüfusunda azalmalar olmuştur. Erkeklerin iş gücüne dayanan genellikle onların çalıştığı bazı işleri kadınlar yapmak zorunda kalmış kadın işçi sınıfının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Erkekler cephede savaşırken evlerinde kalan kadınlar yurt savunmasında çokça yardımcı olmuştur. Her zaman arka planda kalmaya alışan kadınlar sonunda kendi yeteneklerinin ve yapabileceklerinin farkına varmışlardır. Bununla beraber Osmanlı'dan beri devam eden kadınların hak arayışı daha da kızışmıştır. Böylece belli devlet kurumları ve iş alanlarında varlıklarını gözle görülür şekilde hissettirmeye başlamışlardır.

Birinci Cihan Harbi bazı ülkelerde kadınların haklarının ilerlemesi konusunda bir değişimin başlangıcı olup bu konu hakkında gelişmelerin hızlanmasını sağlamıştır. Birinci Cihan Harbinde erkeklerle beraber vatanlarının savunmasını sırtlanan kadına siyasi haklarını elde etmesi sağlanmıştır. Meclislerde kadın milletvekilleri adaylıklarını koyup seçilebilmekteydiler. Türkiye Cumhuriyetinde kadınların siyasi hayata haklarını kullanabilmesinin konusu meclisler konuşmaya başlanması ve siyasette kadın hareketlerinin korelasyonu ise Kurtuluş Savaşı sonrasında hız kazanmıştır. (Müezzinoğlu & Kaya, 2017: 141)

Birinci Cihan Harbi bitiminde kadın örgütlenmelerinin tanınmış simaları, siyasal yaşamdaki haklarından bahsederken daha pozitif demeçlerde bulunmaya başladılar. Ulviye Mevlan; *“Bugün kemal-i fahr ile görmekte olduğumuz kadın işçiler, sanatkârlar, tacirler, memurlar gibi, pek yakın bir atide dahi hanımları mebus göreceğiz ve kürsü-i hitabette ilim üzerine irad edecekleri noktaları yazacağız. Bu artık tahakkuk etmiş bir hakikattir.”* demektedir.

Bu sürecin üzerinden çok zaman geçmeden ön koşullu siyasi hak taleplerinden yazılarında da bahsetmeye başlamışlardır. İlk etapta 1 Ocak 1921 yılında “Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti”nin, programında yer almıştır. (Yüceer, 2008: 135)

Balkan Savaşları, Birinci Cihan Harbi, nüfus mübadeleleri gibi olayların meydana gelmesinden dolayı, kurulan dernekler aslında daha fazla insanlara yardımcı olmayı hedeflemişlerdir. Kurulan derneklerden bir tanesi Fatma Aliye’nin başkanlığındaki 1908 yılında kurulan Cemiyeti İmdadiye, Rumeli sınırında bulunan askerlerin kıyafet ihtiyacını karşılamak için kurulmuştur. Tüm bunlardan ayrı olarak yine aynı yıl kurulan Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyeti Hayriyesi, 1912 yılında kurulan Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi, yine 1914 yılında kurulan Asker Ailelerine Yardımcı Hanımlar Cemiyeti ve benzeri birçok yarım kuruluşları kurulmuştur. (Köse Ö. , 2020: 259)

Cumhuriyet rejimi, ülküsü olan toplum projesini Osmanlı kültürüyle bağlantısını keserek laik ve çağdaş bir Türk toplumu oluşturmayı amaç edinmiştir. Ulaşmak istediği bu amaca varmanın yollarından bir tanesi kadın hakları olmuştur. Ancak çağdaşlaşmanın gerçekleşmesine yardımcı olan ve hali hazırda gelişime içerisinde yer alan, kurucu kadroya yardımda bulunan kadınlar yeni devletin yeni anayasasında erkeklerle aynı vatandaşlık haklarına sahip olamadılar. 19. yüzyılın bitiminden beri kadınların ellerinde bulundurdıkları, Cumhuriyet rejimine doğru çevirerek kadın hakları hareketlerini bilmiyormuş gibi davrandılar. Bunun sonucunda siyasette kararlılığı sağladıktan sonra ve yeni devlet kurulduğundan itibaren erken çağdaşlaşma sürecinin kadın kahramanları görünmez hale geldi. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu zamanlarda kadınlar, ulusun anneleri ve milli geleneği ileri nesillere aktaran kimliğine bürünmen ileriye gidemediler Fakat bulunulan bu konum, kadınların siyasetteki haklarının ve eşit vatandaşlık hakkına erişmeyi istemelerinin önünde engel olmadı. (Köse Ö. , 2020: 261)

Mustafa Kemal Paşa, Türk kadının varlığının ve toplumdaki öneminin göz ardı edilmemesini ve etkinliklerini istedikleri alanda sürdürmeleri gerektiğini savunan bir liderdi.

Türk kadının seçme seçilme haklarını elde etmesinde etkin rol oynamıştır. Atatürk'ün kadına verdiği önemi vurgulayan sözleri bunu açıkça görmemizi sağlamaktadır:

“Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını gibi emek verdim diyemez.. Belki erkeklerimiz memleketi istila edenlere karşı süngüleriyle düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında hazır bulundular. Fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir... Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim” olmuştur. (Erdem, 2015: 1270)

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber ülke yönetiminde bazı inkılaplar yapılmıştır. Kadınlara özellikle kamusal alanda iş yapma olanağı veren yasal ve yapısal yeniliklere hız verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk ve dönemin önde gelen isimleri 1921 yılında Ankara'da bir araya geldikleri Maarif Kongresi'nde ülkenin eğitim ve öğretim problemleri üstünde tartışarak konunun mühimliğine dikkat çekmişlerdir. Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra Tevhid-i Tedrisât Kanunu'nun 3 Mart 1924 yılında yürürlüğe girmesiyle yurttaki bütün eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, eğitim ve öğretim laik, çağdaş ve millî bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Bu yasa ile kızların erkeklerle eşit haklara sahip olması ve eğitim almaları hedeflenmiştir. Yine Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra gerçekleştirilen temel değişimler içerisinde Türk aile yapısına farklı bir bakış açısı getiren Türk Medeni Kanunu önemli bir yere sahiptir. 17 Şubat 1926 tarihinde çıkarılan bu kanun ile sosyal hayatta önemli değişiklikler meydana gelmiştir. (Arıg, 2022)

Erken Cumhuriyet döneminde, kadın haklarının savunuculuğunun öncülerinden biri olarak gördüğümüz en önemli simalardan bir tanesi Nezihe Muhiddin olduğunu bilmekteyiz. Nezihe Muhiddin'in liderliğinde kadınlar, cephe mücadelelerinin arkasında görev almalarından dolayı 1922 yılından beri kadın haklarıyla ilgili düşüncelerini seslerini daha fazla belli edip dikkat çekmeye başladılar. Nezihe Muhiddin'in kadınların potansiyeliyle alakalı umutları çok daha öncelere dayanmaktaydı. Muhiddin, yeni siyasi otoritenin kurulduğu ve kadın hakları meselesinin tam olarak belirlenmemiş olduğu bir zamanda kadınların hak ettikleri konuma kavuşmalarını, kadınlara haklarını ellerine almalarını amaçlamaktaydı. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte kadınlar, kendilerini daha kolay ortaya koyabileceklerini ve eşitlikçi bir siyaset olacağını ümit etmeye başlamışlardı. 1922-23 Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulma girişimi kadın haklarıyla ilgili en önemli gelişmeydi.

(Sarıkaya E. , 2019: 12) En önemli gelişmelerden bir diğeri de 17 Şubat 1926 yılında Medeni Kanun'un kabul edilmesi olmuştur. Medeni Kanun'un getirilmesiyle kadın ve erkek arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmış, erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasal olarak kaldırılmıştır. Eşler arasında anlaşmazlık yaşandığında kadınların da boşanma aşamasında söz sahibi olabilme hakkı verilmiştir. (Boray, 2017: 416-417)

Siyaset alanında ilk kurulmuş olan kurum, 1923 Haziran ayında Nezihe Muhiddin başkanlık yapacağı “Kadınlar Halk Fırkası” olmuştur. İsminde “fırka” kelimesi olsa da, kurumun ilk etaptaki amacı siyasi olmamıştır; ülke çapında kadınlara karşı eşit olmayan tutumun ancak eğitim alarak durumu tersine çevirmek için, kadınların sosyal hayatın içerisinde bulunmaları ve ülkenin ileriye gitmesi için aktif rol olmalarını kolaylaştırmanın yolunu açmıştır. En nihayetinde Nezihe Muhittin ve arkadaşlarının parti kurma düşüncesi onaylanmamıştır. Nezihe Muhiddin'in başkanlık görevini üstlendiği 7 Şubat 1924 yılında “Türk Kadınlar Birliği” kurulmuştur. (Kolay, 2015: 7)

Kadınların hukuksal boyutta erkeklerle aynı statüde olmaları ve kişisel bağımsızlığını elde etmesi için gerçekleştirilen en çok göze çarpan ilerlemeler Mustafa Kemal Atatürk'ün döneminde hız kazanmıştır. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir. Böylelikle kadın ve erkeklerin eğitim alma haklarını aynı konuma getirilmiştir. Tevhidi Tedrisat konunun kabul edilmesiyle beraber medreseler işlevselliğine son verilerek bütün eğitim kuruluşları tek bir çatı altına toplanmış ve bu bağlamda okullarda karma bir şekilde eğitim vermeye başlanmıştır. Bunun sonucu olarak da kadının eğitimin içerisinde aktif rol oynamasını sağlanmış olunmuştur. Kadının sosyal yaşantıda eşit olması için atılan en büyük adım 4 Nisan 1926 yılında kabul edilen ve 4 Ekim tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun'un kabul edilmesi olmuştur. Bu kanuna göre erkeklerin birden fazla kadınla evlilik yapması yasaklanmış, boşanma ve miras meselelerinde kardeşler arasında eşit pay edilmesi öngörülmüş, kadınlar meslek seçerlerken özgür kılınmıştır. Böylelikle Türk kadınının çok uzun zamandır erkeklerin yanında arka planda kalmasının ve ikinci sınıf vatandaş olarak görülmesinin önüne geçilmiş ve sosyal yaşantıdaki aktifliğinin artmasının önü açılmıştır. (Yaşar, 2020: 14)

Kadın hakları ve onların seçme-seçilme haklarını elde etmek için savaşımlar arasında önemli isimlerden biri de Afet İnan'dır. Kendisinin bu konuyla daha da ilgilenmesini sağlayan olay sınıfındaki başkanlık seçimlerinde kız öğrencinin seçilmesi neticesinde başka bir erkek öğrencinin kadınları seçme ve seçilme hakkını kullanamadığını belirterek itiraz etmesi

sonucunda olmuştur. Afet İnan'ın bu durumu Atatürk ile paylaşması üzerine, oy hakkı meselesindeki gelişmelere biraz daha hız katılmış oldu.

Mustafa Kemal Atatürk bu olayı öğrendikten sonra, Afet İnan'a okullarda girmiş olduğu derslerde tuttuğu notları konferans şeklinde Türk Ocağı'nda gerçekleştireceği ve Hamdullah Suphi'nin diksiyonun iyi olmasından onun yardım edeceğini söyledi. Ancak Hamdullah Suphi'den almış olduğu diksiyon derslerinin yeterli bulmayan Afet İnan, topluluk karşısında konuşamayacağını düşüncesiyle Mustafa Kemal Atatürk'e bu konuşmayı gerçekleştiremeyeceğini dile getirir. Afet İnan'a bu işi layığıyla yerine getireceğini söyleyen Atatürk, İstanbul'dan çağırılmış olduğu terzisine Afet İnan'ın konferansta giyeceği kıyafetinin nasıl olacağını tarif ederek bizzat kendi tasarlamıştı. Türk kadınlarının belediye seçimlerine adaylıklarını koymayabilmeleri yönündeki yasa 20 Mart 1930 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde değerlendirilmeye sunulmuş ve 3 Nisan 1930 yılında Belediye Kanunu kabul edilmiştir. Aynı tarihte Afet İnan, Türk Ocağı'nda "Seçim Haklarımız" isimli konferansını Mustafa Kemal Atatürk'ün teşvik etmesiyle önemli bir topluluğun katılımıyla gerçekleşmiştir. Seçim sisteminde halk tarafından anlaşılmayan ve karmaşık görünen bir takım unsurların bulunduğunu dile getiren Afet İnan konu hakkında bilgilendirme yapmıştır. (Uzun İ. , 2017: 77)

4. Kadınların Seçme ve Seçilme Hakkını Elde Etmesinin Kamuoyuna Yansıması

20. yüzyılın başında radyo ve televizyon icat edilip yaygınlaşana kadar gazete o dönemlerde yaşayan insanlar için en önemli iletişim aracıydı. İnsanlar dünyadaki ve ülkelerindeki gelişmeleri gazete basın aracıyla takip edebilmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, ülke içerisinde gerek sosyal gerek ekonomik gerekse siyasi alanlarda değişimler olmuştu. Toplum kendilerini ilgilendiren bu gelişmelerden gazete sayesinde haberdar oluyordu. Yaşanan bu değişimlerden bir tanesi de Türk Kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmesiydi. Bu konu hakkında basında çokça haber yer almıştır. Türk kadınların seçme seçilme hakkı meselesi bu hakkı elde etmeden önce de Vakit Gazetesinin 18 Nisan 1923 yılındaki haberinde görmekteyiz. Kadınların intihap hakkına vurgu yaparak onların da bu hakkını kullanmasında bir mani görülmediğini yazmıştır. (Vakit, 18 Nisan1923: 2)

Takvimler 1927 yılını gösterdiğinde Kadınlar Birliği, ilk kongresini gerçekleştirmişti. Bu kongrede, Kadınlar Birliği tüzük değişikliğine giderek kadınların siyasal haklarına kavuşmasını istemişler, fakat bu arzuları tepkiler ile karşı karşıya kalmıştır. Tüm bu tepkilerin üzerine alevlenen tartışmalar, Kadınlar Birliği Başkanı Nezihe Muhittin Hanım'ın düşüncesinden vazgeçmemesi ve görüşlerini belli etme hususunda ısrarcı olması sebebiyle

beraber başkanlığında değişiklik yapılmak durumunda kalmışlardır. Nezihe Muhittin Hanım'ın yerine ona göre daha orta yolu bulan karakteriyle tanınan Selçuk Hatun Kız Orta Mektebi Müdürü Sadiye Hanım görev almıştır. (Bolat, 2014: 30)

Türk kadınının toplumdaki yerinin yavaş yavaş benimsenmeye başlandığı bu dönemlerde kadınlar, kademe kademe seçimlere katılmaya ve oy kullanmaya başlamışlardır. Sırasıyla Belediye seçimlerinde, köy muhtarı seçimleri ve milletvekili seçimlerinde seçme seçilme haklarını kullanabilmişlerdir.

Kadınların yönetimde seçme seçilme hakkını elde etmesi düşüncesinin hayata geçirilmesinde, Afet İnan'ın büyük katkısı söz konusudur. Kadınlara da seçme seçilme hakkının verilmesini arzu eden Afet İnan'ın yaşamış olduğu bir olay bu meselenin hayata geçirilmesinin hız kazanmasına sebep olmuştur. 1929-1930 eğitim öğretim yılı içerisinde Yurttaşlık dersi veren Afet Hanım seçimleri öğrencilerine alıştırabilmek ve öğretebilmek için sınıfta örnek bir belediye seçimi yapmıştır. Seçimde bir kız öğrenci daha fazla oy almış ve seçilmişti. Erkek öğrencilerden birinin kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmadığını söylemesi üzerine sonucu kabul etmemesinden sonra Afet Hanım, bu olayı Atatürk'e bildirmiştir. Afet İnan'ın olayı Atatürk'e bildirmesi ve kadın hakları ile ilgili isteklerini iletmesinden sonra Atatürk konuyu hukukçuların araştırmasını istemiştir. (Erdem, 2015: 1271)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN SEÇİMLERE KATILMASI

1. Belediye Seçimleri

4 Nisan 1930 yılında çıkarılan yasa ile kadınlar artık Belediye seçimlerine katılabilmekteydi. Yeni kurulmuş olan ve 1930 seçimlerine katılacak ve homojen bir yapısı bulunan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın bünyesinde de kadınlar yer almaktaydı. Bu seneki seçimlere hem Cumhuriyet Halk Fırkasından hem de Serbest Cumhuriyet Fırkasından kadınlar belediye seçimlerinde adaylıklarını koymuşlardı.

Henüz kadınlar Belediye seçimlerinde oy kullanma ve seçilme haklarını elde etmeden önce Cumhuriyet Gazetesinde “*Kadınlara İntihap Hakkının Verildiği Kadın Birliğine Resmen Bildirildi*” başlığı kullanılarak, gazete haberinin içeriğinde Kadınlar Birliği Heyeti İdaresi, komisyon azalarının bir araya gelerek ortak bir sonuca vardığını ve toplantıda Avukat Beyhan Güzide ve Suat Hanımların bulunduğunu aktarmıştır. Toplantıda kadınların seçme seçilme hakkına nail olması meselesi ve kadın polis teşkilatı işleri konuları üzerinde durulmasından söz etmiştir. “*Kadınlara belediyeye intihap hakkı verildiği resmen birliğe tebliğ edilmiştir. Vali Muhiddin bizzat kadınlara bu hakkında verildiği söylemiş ve kendilerinin tebrik etmiştir.*” diye yazılmıştır. Gazetede bu yazı, önemli makamlarda görevde olan bazı erkek yöneticilerin de alınan kararı desteklediğinin kanıtlarındandır.

Kadınlar ilk kez 1930 belediye seçimlerinde seçme seçilme haklarını kullanabilmişlerdir. Bu seçimlerde Türk Kadınlar Birliği önemli faaliyetlerde bulunmuştur. 1929 Nisan ayının gelmesiyle birlikte Dahiliye Müfettişi Hilmi Bey'in kadınların artık Belediye Seçimlerine katılabileceğini açıklamasıyla beraber, hem Kadınlar Birliği'nde hem de kadınların sivil hayatında bu konu hakkında konuşmalar faaliyetler baş göstermeye başlamıştır. Birkaç gün sonra Kadınlar Birliği idari heyeti bir araya gelerek, Kadınlar Birliği'nin belediye seçimlerinin olacağı tarihe kadar yapacakları faaliyetleri belirlemeye başlamışlardı. İdare heyetinin düzenlediği bu toplantıda en çok önemsedikleri ve üzerinde durdukları konular şunlardır: Kadınlar Birliği ilk adımda Anadolu ve İstanbul'da konferanslar düzenleyerek, kadınların erkeklerle aynı muameleye ve haklara sahip olabilmesi için kadınların bilgi edinmesini sağlayacak, Aralık ayı içerisinde olacak mahalle seçimlerine katılabilmeleri için faaliyetler düzenleyecekti. (Kartal, 2016: 124)

Kadınlar Birliği Belediye seçimlerine artık kadınların da katılabilme kararının halk tarafından duyulması ve benimsenmesine dair broşürler bastırılmış ve dağıtmıştır.

(Cumhuriyet, 31 Ekim 1929:2) Bu gazete haberi Kadınlar Birliği'nin, Türk kadınlığının siyasi alanda etkin olması için yaptığı çalışmaların kanıtlarından biridir.

Kadınların belediye seçimlerine katılabilmesinin Meclis'te görüşüldüğü bu günlerde kadınların siyasi hakları bakımından çok önemli bir gelişme meydana geldi. Cumhuriyet Halk Fırkası'na kadın üye alınmaya başlanacağına açıklanmasıyla, ilk kez kadınlar bir siyasi partiye üye olabilecek duruma geldi. Haberin çıkmasından sonra Kadınlar Birliği'nin idare heyetinden fırkaya üye olmak için başvuru yapıldı. Fakat Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ilk başlarda olumlu bir cevap alamadılar. Belediye Kanunu'nun kabulünden sonra da Afet (İnan), Cumhuriyet Halk Fırkasının ilk kadın üyesi oldu. Afet İnan'ın Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olmasından sonra ülkedeki diğer kadınlar Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olabilmek için başvuruda bulundular. (Kartal, 2016: 130)

Kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının tanınması yönündeki yasa 4 Nisan 1930 yılında Meclis tarafından kabul gördü. Kanunun onaylanmasıyla ilgili Vakit Gazetesinin 4 Nisan 1930 yılında çıkan sayısında “*Hanımlarımız*” kelimesiyle dikkat çekerek hemen ardından “*Yer yer Halk fırkasında aza olmak için müracaat ediyorlar*” ifadelerine yer vermişlerdir gazete yazsının devamında ise:

Vakit gazetesi yayımlamış olduğu haberinde kanun maddesinin Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmesi üzerine Ankara'da Musiki Muallim Mektebi öğretmenlerinden aynı zamanda Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi kızlarından olan Afet İnan Hanım'ın Cumhuriyet Fırkasından kaydının yapıldığı aynı zamanda İstanbul'da da Kadınlar Birliği azasının Cumhuriyet fırkasına katılmaya karar verdiğini duyurmuştur. Kadınların Belediye seçimlerine katılma hakkını kazanmasıyla sadece Ankara ve İstanbul'dan müracaatlar olmamıştı. Vakit Gazetesinin Mersin Muhabirinin göndermiş olduğu mektuptan yola çıkarak oradaki kadınlarında siyasete katılmak için hazırlık halinde olduklarını bildirmişti, Mersin muhabirinin göndermiş olduğu mektupta ; “*Yeni belediye kanununda kadınlarımıza intihap hakkı veren maddenin kabulü üzerine Mersin avukatlarından Halil zaloğlu beyin refikası Zekiye Halil Hanım Cumhuriyet Halk fırkasına müracaat ederek...*” ifadeleri yer almaktaydı. (Vakit, 4 Nisan 1930:1)

Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Halk Fırkası içerisinde yer alanlar ülkedeki kadınlara çağrıda bulundu Vakit Gazetesinin 7 Nisan 1930'da çıkan haberinde Kadınlar Birliğinin kararın alınmasına yönelik memnuniyetlerini dile getirerek faaliyete geçirilmesi için yapılan çalışmalardan söz edilmiştir. Cuma Günü bir tezahüratın yapılacağını kız mektep

öğrencileri ile katılma arzusunda olan kadınların sabah Sultan Ahmet Meydanında bir araya geleceklerini ve bununla birlikte saat onda hareket ederek Fırka, vilayet, Kadınlar Birliği önünde beş dakika olmak üzere buralarda durarak Taksim'e ilerleneceğini buraya varıldığında abiye çelenk bırakılarak, kadınların öğütlerde bulunacağını duyurmuştur. (Vakit, 7 Nisan 1930:1)

Kadınlar, belediye seçimlerine katılmak için sadece Ankara ve İstanbul gibi şehirlerden değil başka şehirlerden başvurmaya başlamışlardı tarihler 8 Nisan 1930'u gösterdiğinde Vakit gazetesi “ *Hanımlar dün muhalif semtlerde fırkaya müracaat ettiler*” başlığı atmış şöyle yazı yayımlamıştır:

Halk Fırkası ocaklarının 7 Nisan 1930 tarihinden itibaren fırkaya aza seçilmek isteyen kadınların başvurularının kabul edildiğini ve kabul edilmek için yapılması gerekenlerin yerine getirilmesi halinde kayıtlarının kabul edileceğini ve kriterlere uygun olanların merkezce kabul görüp kayıt edildiğini yazmıştır: “*Hakkı Şinasi Paşama refikaları Resmiye Hanımın teklif varakası Moda ocağından fırka merkezine ilk olarak gelmiştir. Bu suretle Resmiye H. İstanbulda fırkaya kaydedilen ilk hanım olmuştur*”. (Vakit,8 Nisan 1930:3) Böylece Vakit gazetesi Cumhuriyet Halk Fırkasına kayıt olan ilk kadını duyurmuş oldu.

Vakit Gazetesi Kadınların Sultanahmet'te miting yapacağı haberlerine de çokça yer vermiştir. Öyle ki mitingden bir gün önce son bir çağrı yapmıştı: “*Kimler Nutuk Söyleyecek?*” başlığıyla Sultanahmet Mitinginde kimlerin konuşma yapacağını yazmıştır. Kadın Birliği İdare Heyeti'nin bir araya gelerek mitingde konuşma yapacak insanların hangi isimler olacağına karar verdiğini ve bu kişilerin; Latife Bekir, Efzayiş Suat, Melihat, Limia Hanımlar olduğunu duyurmuştur. Vakit Gazetesinin aynı gün çıkan haberine göre; Kadınlar Birliğinin eski başkanı Nezihe Muhittin Hanımın kendisine konuşma yapma hakkı verilmediğinden dolayı sinirlendiğini de yazmış ve Nezihe Hanımın: “*Ne demek Ben de kadın değil miyim, mitinge gidip nutuk söyleyeceğim, beni kimse menedemez.*” söyleminde bulunarak konuşma yapacağını aktarmıştır (Vakit, 10 Nisan 1930: 3)

Tarihler 11 Nisan 1930'u gösterdiğinde Sultanahmet Meydanında Kadınlar Birliği bir miting düzenledi. Mitinge ilgili geniş habere ise Vakit Gazetesi 12 Nisan'da çıkardıkları yazıda “*Kadınlar haklarını tes'it etiler*” başlığıyla bahsettiler, Vakit gazetesi kararın benimsenmesinde önemli yere sahip olan bu mitingleri gazete sayfalarında gün gün duyurmuş ve miting yapıldıktan hemen bir gün sonra yayımlanmıştır. Mitingin 10 Nisanda düzenlendiğini mitinge davet edilen kadınların yanı sıra erkeklerin de burada bulunduğunu

yazmıştı. Saat 9’da toplanmaya başlayan kalabalığın iyice çoğalmasıyla saat 10’da meydana hazır bulunan şehir bandosunun İstiklal Marşını çaldığını belirtmiş daha sonra Kadınlar Birliği Başkanı Latife Bekir Hanımın konuşmasını aktarmıştır:

“Aziz Kardeşler:

Pek yakın mazide kabuslar altında inleyen milletimizin İstanbul’da kardeşleri bu meydana toplanmıştı. Bu tarihi meydan bugün de o büyük milletin analarını ağışuna alıyor-fakat bu sefer vatani, içtimai vazifelerini yapmış, terakki yoluna girmiş bir milletin mesud anaları sıfatile işte bu gün şu meydana bizler toplanıyoruz...” (Vakit,12 Nisan 1930:1)

Tarihler 26 Eylül 1930’u gösterdiğinde Akşam Gazetesi o günkü sayısında “ *İki fırka da esaslı bir mücadeleye hazırlanıyor*” başlığıyla ilk sayfasında yer alan haberinde Serbest Fırka’nın namzetleri arasında Raşel Hanım adında bir Musevi’nin olduğunu yazmıştı. Haberin devamında Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Belediye seçimlerine katılması üzerine Cumhuriyet Halk Fırkası ile arasında aday çıkarma yarışı olduğunu duyurmuştu. (Akşam, 26 Eylül 1930:1)

4 Ekim 1930’da Cumhuriyet Halk Fırkası adaylar listesini yayınladı. Cumhuriyet Halk Fırkası’nın İstanbul’da yapılacak belediye seçimlerinin aday olan ve seçilen kadınlar şu şekildeydi: Seniye İsmail Cenahi Hanım, Ayşe Remzi, Latife Bekir, Safiye Hüseyin, Refika Hulusi Behçet Hanım, Rana Sani Yaver ve Nakiye Hanım bulunmaktaydı. Rana Sani, Refika Hulusi Behçet, Seniye İsmail Hanım, Ayşe Remzi Hanım, Latife Bekir ve Nakiye Hanımlar İstanbul Şehir Meclisi’ne seçildiler. İzmir Şehir Meclisi’ne de yine Cumhuriyet Halk Fırkası aday listesinden Hasene Nalan ve Benal Nevzat Hanımlar üye seçilmişlerdi. Önemli isimlerden biri Nakiye Hanımdır. 18 Ekim 1930 tarihinde sandıklar açılmış ve Cumhuriyet Halk Partisi’nden Beyoğlu Belediyesi için aday gösterilen Nakiye (Elgün) Hanım buradan seçilmiştir. (Yıldız, 2015: 70)

1930 Belediye Seçimlerine, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın karşısında yeni bir siyasi fırka olarak Ali Fetki Okyar’ın genel başkanlığını yapacağı Serbest Cumhuriyet Fırkası yeni kurulmuş ve Meclis’e katılmıştı. Fırka’nın üyeleri arasında Mustafa Kemal Atatürk’ün Kız kardeşi Makbule Hanım yer almaktaydı. Bunun yanında gelecekte Demokrat Partinin kurucuları içerisinde yer alan 1950 seçimlerinde iktidara gelecek olan Adnan Menderes de bulunmaktaydı. Serbest Cumhuriyet Fırkası, İktidarda olan Cumhuriyet Halk Fırkası’na muhalefet olmak ve denetlemek için kurulan bir partiydi.

Bu dönemde Belediye seçimlerine kadınların katılması için yasada değişime gidildiği zamanlarda Afet İnan’ın katıldığı konferansın konusu kadınların seçme ve seçilme hakkına dair olmuştur. Afet Hanım konuşmasında, *"Kadınlara intihap etmek ve edilmek hakkının*

verilmesi milli hakimiyetin ifadesidir" dedi. Konferansı Ankara Kadınlar (Yardım) Birliği düzenlemişti. Bu konferansla ilgili haber, "Ankara'da Kadın Hareketlerine Ait bir İntiba" başlığı ile basında yer almaktaydı. Konferansta Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa (İnönü) ve Kazım Karabekir, vekiller, sefirler, Afet İnan'ın konuşmasını pür dikkat dinledi ve alkışlarıyla desteklediler. (Zihnioğlu, 2019: 229)

Safnaz K. ve Nezihe Muhiddin Hanımlar Serbest Cumhuriyet Fırkası teşkilatına katılan ilk kadın üyelerdi. Seçimlere katılan bu iki önemli kadının sözleri Ayvalık gazetesinde:

"Aziz milletimizin refaha ulaşması uğrunda fikri cihat açmak gayesiyle kurulan ve Ayvalığımızda teessüsünü görmekle mesut olduğumuz pek muhterem (Serbest) Cumhuriyet Fırkası'nın ilk kadın azaları olmak, onun ve büyük liderinin mukaddes mefkûrelerine âcizane hizmet etmekle kudsi emellerin kati olan tahakkukunda bu gayeye ulaşmak için her fikri hasisten azade olan serbest ocaklı kardeşlerimiz gibi bir hissei iftihar kazanacağımızdan... Sevgili ocağımıza kayıt ve kabulümüzü istirham eyleriz efendim." yer aldı.

Seçime katılan Safnaz K. Ve Nezihe Muhiddin Hanımlar belediye başkanı seçilememişlerdir ancak Raife Naci Hanım Ayvalık Belediye üyeliğine koyduğu adaylıkta seçildi. (Taşdemir, 2019: 624)

2. Muhtarlık Seçimleri

Kadınlar, seçme ve seçilme haklarını adım adım elde etmişlerdir. Belediye seçimlerinden sonraki adım 1933 yılında Muhtarlık seçimlerinde seçme ve adaylıklarını koymaları olmuştur. 442 sayılı köy kanunun 20 ve 30. maddelerinin değiştirilmesi yönünde Dahiliye Vekilligince hazırlanmış olan ve İcra Vekilleri Heyetince 20 Ekim 1933 yılında meclise yollanan kanun layihası mecliste milletvekillerinin hepsinin onaylaması üzerine tekrardan düzenli hale getirerek Dahiliye Encümenine gönderilmiştir. Türkiye'de Cumhuriyetin ilan edilmesinin onuncu yılının kutlamalarına çok az kala 26 Ekim 1933 senesi 2349 sayılı kanunla Türk kadınları köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. (Güneş,2010: 173)

Aslında Türkiye'nin ilk kadın muhtarı Meliha Manço'dur kendisi 1932 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından Yalova'nın Gacık Köyünde muhtarlık görevine atanmıştır. Atama yoluyla ilk kadın muhtar Meliha hanım olurken, görevini çok iyi bir şekilde yapması sonrasında kadınların seçimle muhtar olma yolunu da açmıştır. Atatürk, Meliha Manço'nun başarılı bir şekilde muhtarlık yapmasını gözlemledikten sonra, 26 Ekim 1933 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 2329 sayılı Köy Kanunu'nun 20. Maddesinin

çıkarılması yoluyla kadınlara köy muhtar ve heyetlerine seçilme hakkı tanımayı sağlamıştır. Bu adım, kadınların yerel yönetimlerde aktif rol alabilmelerini ve toplumsal katılımda eşit bir şekilde temsil edilmelerini hedeflemektedir. (Fark Yalova, 2023) Böylece halk tarafından seçilen ilk Kadın Muhtarımız ise 1933 yılında Gül Esin Hanım olmuştur ve Aydın'ın Çine Kazasının Karpuzlu bucağının merkezi olan Demircidere köyünde seçilmiştir.

Kadınların 1933 yılında Köy Muhtarlığı seçimlerine katılma ve oy kullanma haklarını elde etmeleri üzerine konu hakkında TBMM'de Recep Peker şöyle bir konuşma yapmıştır:

“Arkadaşlar; İnkılâba girdiğimiz gündenberi Türk kadını bir defa erkekler de dahil olduğu halde bütün Türk vatandaşları arasında müsavî, şerefli vatandaşlık hakkını almıştır. Ondan sonra türk kadınının imparatorluk devirlerinde ve ondan evvelki devirlerde, geri telâkkiler neticesinde adeta cemiyetin tali ferdi olması telâkksini tashih edecek esaslar konmuş tur. Türk kanunu medenisi türk kadınına, cinsiyet farklıdan başka, cemiyetin kendisine baktığı aykırı ve eksik gözü tashih edecek temelle ri yerine getirmiştir. Türk kanunu medenisinden sonra türk kadını; cemiyet içerisinde, kendi erkek vatandaşlarının müsavî hakkına, müsavî şerefine nail olmuştur. Yani türk kadını ailede, cemiyette, yuvada ve heyeti umumiyede kendisine cinsiyetinin verdiği geri telâkkilerin ağırlığı altında kalmak külfetinden ancak Cumhuriyet devrinde kurtulmuştur...

... Türk kadını; köyünde kendi mevcudiyetini, köyün iktisadî hayatında, köyün içtimaî hayatında her ileri duruş ve yaşayışında filen tesirini ika etmekte olan bir esasî unsur idi. Hiç bir devrin'geri telâkkileri Türk köylü kadınının bulunduğu mmtakadan kendi dimağının, ahlâkmm cemiyet üzerindeki kabiliyet ve tesirinin nüfuzunu göstermekten onu filen menetmemiş, edememiştir. İçinde yaşadığımız Cumhuriyet devrinde Türk kadını bütün vatandaşların sahip olduğu kanunî hak ve hürriyetlerin kendisine verdiği imkân yollarından bu tesiri daha çok belli, daha ziyade izhar edecek vaziyete gelmişti. işte bu kanun, köy kadınlarının, yeni kanunda zikredilmiş olan esasları yazılı şartlar altında idaresini tanzim edecektir. Bu kanun onu yalnız içtimaî sahada ve şahsî kabiliyet sahasında bırakmaktan çıkartıyor. Onu dimağıle köyünün umumî hareketlerde alâkadar edecek, filen nâfis olacak bir mevkie getirmiş bulunuyor...

... Türk kadınlarının gösterdikleri muvaffakiyet gibi köy kadınlarının diğer sahalarda gösterecekleri muvaffakiyetlerin heyeti mecmuasına istinaden siyasî intihaplarda mebus intihap etmek ve edilmek noktasından faaliyette bulunmak hakkını, ilk fırsattan istifade ederek, kendilerine vermek hepimizin, Fırkamızın ve Meclisi Âlinin vazifesi oluyor. Onuncu Cumhuriyet yıl dönümü bayramından bir kaç gün evvel çıkacak olan ve köy kadınlarına intihap hakkını vermek hususundaki prensibimizi ihtiva eden bu kanun münasebetile, hepimizin Türk kadınlığının umumî, içtimaî hayatı üzerindeki düşüncelerimizi kısaca hulâsa etmiş oluyorum ve bulunduğumuz günün icaplarına muvafık bir vazifeyi yerine getirdiğimi zannediyorum...” (TBMM Zabıt Cerideleri, Devre:4, Cilt:17,İçmai:2, Yetmiş altıncı inikat 26-X - 1933 Perşembe)

Kanun hakkında konuşulurken Dahiliye Vekili Şükrü Kaya kadınların bu hakkı elde etmesine dair düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“...Eğer Türk çocuğu tarihte en yüksek seciyeli bir insan olarak tanınmışsa, eğer Türk çocuğu dünyada en yüksek insaniyetperver olarak tanınmışsa emin olunuz ki ana kucağında aldığı şefkatten mülhem olmuştur. Türk kadınının mazisini saymak, malûmu ilâm kabilinden bir şey olur. Kendisi evimizin müdürüdür. Köyde de köy iktisadiyatının müdürü odur. Her hangi bir köye giderseniz en evvel karşımıza köyün iktisadiyatını idare edenin kadın olduğunu görürsünüz. Kadma evinde olduğu gibi, belediyelerde olduğu gibi köylerde de idare hakkını.” olmuştur. vermek bir vazifedir. Ona köyde muhtar olmak ve muhtar intihap etmek hakkını vermekle kendisine karşı bir şükran eseri göstermiyoruz, kendisinin zaten ve tahiaten haiz olduğu hakkını kanunen ifade etmiş oluyorum. Bu köy kanunu hakkında göstereceğimiz alâka, Türk kadını için şurada diktiğimiz âbideden daha güzel, daha insanî bir âbide olacaktır. Kanunun heyeti umu miyesi, Türk kadınına köylerde de haklarını veren bir kanundur.” (TBMM Zabıt Cerideleri, Devre:4, Cilt:17,İçmai:2, Yetmiş altıncı inikat 26-X - 1933 Perşembe)

Türkiye Cumhuriyeti’nin seçilen İlk Kadın Muhtarı Gül Esin Hanım’dır. Kendisi 1901 yılında Muğla’nın Milas Kazasında doğmuştur. Gül Esin Hanım okuma yazma bilmekle beraber bulunduğu kasabada saygı değer ve adaletli kişiliği ile öne çıkan bir kadındı. Onun aday gösterilmesinde kasaba halkının ileri gelen isimleri ön ayak olmuştur. Gül Esin Hanımın Türkiye Cumhuriyetinde ilk kadın muhtar olması meselesindeki tartışmalarına Cumhuriyet Halk Fırkasının Katibi Umumisi Recep Peker Bey’in Aydın Cumhuriyet Halk Fırkası Vilayet İdare Heyetinin yardımcılarıyla Gül Esin Hanıma gönderdiği telgrafla son bulmuş ve Gül Esin Hanım’ın Türkiye Cumhuriyeti’nin seçilmiş ilk kadın muhtarı olduğu bildirilmiştir. (Atatürk Ansiklopedisi, 2023) İlk Kadın Muhtar Gül Esin Hanım’ın Muhtar seçilmesiyle ilgili yazılar basında da yer almıştır. Çıkan ilk haberlerden biri olan Akşam gazetesindeki “Kadın Muhtar Gül Hanım Sevgi Selam Gönderiyor” başlığı altında verilen yazıdır:

“Köy kadınlarına muhtar seçilme hakkı veren son kanun üzerine ilk defa mutarlığa seçilen Çinenin Demirdere köyünden İbrahim kızı Gül Esin hanımdan aşağıdaki telgrafi aldık. İlk kadın muhtarı tebrik eder Türk matbuatına uzak bir ufuktan derin sevgiler ve selamlar.

Çine Karpuzlu nahiyesi Demirdere köyünden İbrahim kızı Gül Esin” (Akşam, 8 Kasım 1933: 2)

Gül Esin Hanımın muhtar seçilmesi köylü halkını sevindirmişti. Bu hususla ilgili Cumhuriyet Gazetesinin 15 Kasım 1933 tarihinde çıkarmış olduğu sayısında “İlk Kadın Köy Muhtarı Gül Hanımın İntihabı” başlığıyla bir yazı yayımlanmıştır. Haberde son zamanlarda Büyük Millet Meclisinde çıkan kararlarla ihtiyar heyetleri seçimlerine kadınlarımızın da artık oy kullanabileceği ve seçileceğinin kabul edildiği ifade edilmişti. Kanun yürürlüğe girdikten sonra Aydın’ın Karpuzlu nahiyesinin Demirdere Köyünden 30 yaşındaki Gül Esin Hanımın seçildiği, bu seçimin sonucunun köylüler tarafından coşku ile karşılanıp davul zurna ile kutlandığını yazmıştır. (Cumhuriyet, 15 Kasım 1933: 5) Bir kadının muhtar seçilmesiyle ilgili

haberde Akşam gazetesi 15 Kasım 1933 yılındaki sayısında Gül Esin Hanımın fotoğrafına yer vererek halka kendisini tanıtmış oldu:

“Çine 12 (Hususi)—Burada seçilen Gül hanım işe başlamıştır. Dahiliye vekilimizin telgrafla tebrik ettiği hanım muhtar, bir erkek gibi köy işleriyle yakından alakadar olmaktadır. Kendisini mensup bulunduğu hem cinslerine tanıtmak için fotoğrafını gönderiyorum” (Akşam, 15 Kasım 1933: 6)

3. Milletvekilliği Seçimleri ve Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri

3.1. Milletvekilliği Seçimleri

Seçme ve seçilme haklarını adım adım elde eden Türk kadınları için son adım milletvekili seçimleri oldu. 5 Aralık 1934 yılında kanunda yapılan değişimle bu haklarını elde etmişti. Adaylıklarını koymak için partilere müracaat etmişler ve 1935 yılında gerçekleşen seçimlerde 17 tanesi bu göreve seçilmişlerdir. Diğer tüm seçim hakları gibi milletvekili seçimleri meselesini basın yakından takip etmiş sayılarında bu tür haberlere oldukça yer vermiştir. Gazeteler, kanunun kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesiyle alakalı haberleri yayımlamaya başlamışlardı. Yerel gazeteler de dahil olmak üzere haberler oldukça fazladır.

2 Ekim 1934 günü Akşam Gazetesinin haberinde bir gün önce ülkenin her yerinde belediye seçimlerine başlandığını duyurmuştu. Sandık başlarının kalabalık olduğunu Halk Fırkası namzetlerinin de oy kullandığını yazmıştı. Haberinde vatandaşlar oy kullanırken Fatih’te Latife Bekir Hanım’ın nutuk söylediği bir fotoğrafa yer vermişti. Bu haberden yola çıkarak Türk Kadın hakları konusunda önemli bir isim olan Latife Bekir Hanım’ın oy kullanılırken bile sesini duyurmaktan vazgeçmediğini her fırsatta Türk Kadının yerini belli etmekten geri kalmadığını anlamaktayız. (Akşam, 2 Ekim, 1934:1)

Yeni Mersin Gazetesi yerel bir gazete olarak Cumhuriyet döneminde gerçekleşen inkılapları ve diğer şehirlerdeki etkilerini okuyucularına aktarmaktaydı. Günlük gazete olan Yeni Mersin Gazetesi Türk kadının elde ettiği siyasi haklarla ilgili gelişmelere yazılarında oldukça yer vermiştir. Gazete 9 Ekim 1934 tarihli yazısında Halk evinde toplanan kadınların, seçme seçilme hakkını elde etmesini sevinçle ve heyecanla karşıladıklarını belirterek Atatürk’e saygılarını sunduklarını yazmıştı. Yeni Mersin gazetesinin ikinci sayfasında haberle ilgili geniş yazılara yer verdi. Sayfada Özen Özlü’nün kadınlara hitabeti ve Mersin Kadınlar Birliği Başkanı Zekiye Hilal Hanım’ın, Mustafa Kemal Atatürk, Kazım Özalp, İsmet İnönü ve Recep Peker’e teşekkürlerini sunduğu telgraflara yer verilmişti. (Yeni Mersin, 9 Ekim 1934:1-2)

Yeni Mersin Gazetesi ilerleyen süreçlerde de 16 Ekim 1934'teki nüshasında kadınların seçme ve seçilme hakkıyla ilgili bilgilere yer vermişti. “ Kadınlar Fırka Kurumunda Geniş Yer Verilecek” büyük başlığıyla okuyucunun ilgisini çekmişti. “Kadınlar Fırka Üyeliği” alt başlığıyla devam ederek Saylav seçilme hakkını kullanabilmeleri için fırka üyeliğine seçilmiş olmaları gerektiğini yazmıştı. Kadınların fırka üyelğinin önemine vurgu yaparak seçme seçilme haklarını sadece sözde elde etmediklerini erkeklerin yanında etkili siyasetçiler olabileceklerini yazmıştı. (Yeni Mersin, 16 Ekim,1934:1-2) Yine Milletvekilliği seçimlerinden önce Cumhuriyet Halk Fırkası'nda kadın adayların sayısının onu geçmeyeceğini yazmıştı. (Yeni Mersin, 1934:1) Ancak seçimlerin sonucunda görüldü ki 17 kadın milletvekili Meclise girdi. Hemen ardından 1935 yılındaki ara seçimlerde bu sayı 18 kadın milletvekiline yükseldi.

Yeni Mersin Gazetesi 30 Ekim 1934 tarihindeki sayısında Ceyhan'daki kadınların da Partiye aday olmak için müracaat ettiğini aynı zamanda Atatürk'e teşekkürlerini ilettiklerini yazmıştı. Ceyhan kadınlarının büyük bir kısmının, Atatürk'ün bu kararından memnun olduğu açıkça görülmektedir. (Yeni Mersin, 30 Ekim 1934:1)

Akşam Gazetesi 15 Kasım 1934 yılında çıkarmış oldukları sayısında “*Kadınlar Mebus Olabilecek Mi*” adlı başlık atarak gazetesinin ilk sayfasında, Ankara'dan aldıkları haberden yola çıkarak bu mevzunun parti kongresinde tartışılacağını ihtimaller arasında olduğunu yazmıştı. (Akşam, 15 Kasım, 1934:1)

Haber Gazetesinde ilk sayfada yer verdikleri haberde “ *Kadınların En Şerefli Günü!*” manşeti atılarak habere “*Bugün haklarının zirvesine, ulaşıyor*” şeklinde devam etmiş “ *Meclis Teşkilatı Esasiye Kanununu değiştirecek*” alt başlığı ile okuyucuya duyurulmuştu. Büyük Millet Meclisinin yapmış bulunduğu toplantıda milletvekili (mebus) seçme ve seçilme haklarının konuşulacağı başkent Ankara'dan bildirildi. Aynı gün verilen bu teklifin milletvekilleri imzalanmış ve teklif bu mazbatasını en az 113 milletvekilinin imzalamış olduğu düşünülmektedir ifadeleriyle aktarmış olduğu haberde bugünkü kanunla birlikte seçim hakkına nail olanların yaşının en az 18 olacağını kararlaştırıldığı, bu yaşta olanların bir kısmının henüz okul okumakta olup öğrenci olduğu ve geri kalan kısmının askerlik görevini yerine getirmemiş oldukları düşünülerek 21-22 yaşında olmasının istenilmesinin bazı milletvekilleri de seçme-seçilme yaşının 25'e çıkarılmasını arzuladığını aktarmıştır. Yaş mevzusunun yanında seçime artık kadınlarının da katılmasıyla beraber seçilen kişi sayısının 25 bin kişi başına bir milletvekili seçilmesi yerine 40 bin kişi başına milletvekili seçilmesi

düşülmüştür. Önümüzdeki seçimde, seçilecek olan meclis azasının 340-350 aralığında olacağı tahminlerinden bahsedilmiştir. (Haber, 5 Aralık 1934:1)

Cumhuriyet Gazetesinin 6 Aralık 1934 tarihli nüshasında Ahmet Ağaoğlu bir yazı kaleme almıştı. Bu yazıda bilhassa “*Kadınlığımız pek çok milletlerin kadınlarının hasret çektikleri bu hukuku erkeklerden daha iyi kullanacaklar*” ifadesi göze çarpmaktaydı. Makalenin devamında dünyada hiçbir kadının bu dereceye ulaşmadığını yazmıştı. 20 yıl önce Türk kadınının bu durumda olabileceğini kimsenin tahmin edemeyeceğini söyleyerek bugünkü durumu övmüş daha farklı mevkilerde görev alabileceklerini ifade etmişti. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasından sonra yapılan inkılaplarla Türk kadının haklarının her alanda daha iyi bir hal aldığını ifade ederek o dönemlerde bulundukları konumu Cumhuriyete borçlu olduklarını aktarmıştı. Makalesini,

“ *Şahsen ben Türk kadınına inanıyorum, onun asırlardan beri kalbinde biriktirdiği yüksek hassasiyete, insanı duygulara inanıyorum ve bu hassasiyet ve duyguların yarınki Türk kuruluşunda manevi bir çimento olacağı inancındayım. Türk kadının verilen hukuku kullanmasına gelince, behemehal erkekten daha iyi kullanacağına kaniim !*” ifadeleriyle bitirmiştir. (Cumhuriyet, 6 Aralık 1934: 3)

Saylav (Milletvekili) seçme ve seçilme hakkını elde etmek kadınlar tarafından büyük sevinçle kutlandı. Ankara’da yaşayan kadınlar Meclise teşekkürlerini sundular. Cumhuriyet Gazetesi bu konuya dair haberinde “*Türk Kadınının Sevinci*” adlı manşeti atmıştı. Ankara’dan gazetenin muhabirlerinin telefonla aktardıkları bilgilere göre kadınlar, Türk kadının milletvekili seçme seçilme hakkını kazanması meselesi için Halk evinde büyük bir toplantı düzenlediler. Bu toplantıya Afet İnan başta olmak üzere ülkenin eğitimli kadınları katıldı. Denizli Milletvekili Necip Ali toplantıda görüşecek konuları anlattıktan sonra toplantıya Afet İnan Hanımın başkanlığında devam edildiği anlaşılmaktaydı.(Cumhuriyet, 7 Aralık 1934:1) Getirilen bu yasa hakkında önemli konuşmalar yaparak görüşlerini ifade eden Tarih Profesörü Sadri Maksudi Arsal’a göre, o dönemlerde kadınların siyasal haklarından mahrum bırakılmalarına rağmen demokratik bir yönetim anlayışı benimsediğini söyleyen ülkeler bulunmaktaydı. Ona göre; “*Bir ülkenin yarısını dışarıda bırakan bir yerde demokrasi ne kadar mümkün olabilir? Türkiye’de kadınların artık seçme seçilme haklarına sahip olması, Türkiye’nin demokratik bir ülke yönetme sistemine doğru yol alan değişimin bir ürünü olmuştur.*” (Kırkpınar, 1998:109)

İsmet İnönü, 5 Aralık 1934’te Türkiye Büyük Millet Meclisinde kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesi meselesi tartışılırken şöyle demiştir:

“Türk İnkılâbı denildiği vakit, bunun kadının kurtuluş inkılâbı olduğu beraber söylenecektir. Şimdi almakta olduğumuz teşebbüs bir kurtuluş istikametinin tamamlanması, neticelenmesi ve en verimli bir hale getirilmesidir. Gelecek BMM’de kadın sayılarıyla 150 beraber çalışmak, Büyük Millet Meclisi’nin kuruluşundan beri, bu memlekete getirdiği feyizlerin daha çok genişlemesini, daha ileri verimlerde bulunmasını temin edecektir, kanaatindeyiz.”

şeklinde ifade ederek kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesinin önemini gözler önüne sermeye çalışmıştır. (Duroğlu, Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri, 2007:48)

6 Aralık 1934 tarihinde kadınların haklarının elde etmesine dair memnuniyetlerini dile getirmek isteyenler, Ankara’da Mustafa Kemal Atatürk ve beraberinde kararın verilmesine yardımcı olanlara teşekkür mahiyetinde Halkevi’nde bir toplantı tertip ettiler hemen sonrasında Meclise giderek memnuniyetlerini dile getirdiler. İstanbul’da da bu maksatla farklı mitingler düzenlenmiştir. Beyazıt Meydanı’nda toplanan bir mitingde Kadınlar Birliği’nden Saadet Rıfat Hanım yaptığı konuşmada konu ile ilgili bilgilendirme yaparak düşüncelerini ifade etmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi’nin 8 Aralık 1934 tarihli sayısı kadın haberlerine oldukça fazla yer vermişti. Sayının 1. ve 6. sayfalarında haberini fotoğraflarla zenginleştirerek *“Kadınlığın Kutlu Sesi”* manşetini atmıştı. Yurdun her yerindeki kadınların seçme seçilme hakkını elde etmelerini sevinçle karşıladıklarını ve Atatürk’e ve diğer büyüklere saygılarını sunduklarından söz etmişti. Mitinglerde konuşma yapan Saadet Rıfat, Nakiye Elgün ve Şair İffet Halim Oruz’un çalışmalarına yer vermişti. Ayrıca seçme seçilme hakkını elinde bulunduran ve bulundurmayan diğer ülkeler listelenmişti. (Cumhuriyet, 8 Aralık 1934:1-6)

8 Aralık 1934’te Adana’daki Halkevi’nde kadınlar bir araya gelmiştir. Burada konuşmacı olan Güzin Evren, Esmâ Nayman ve Şemsa İscen Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını elde etmesinin önemini vurgulamışlardır. Öte yandan Siirt’te, Antalya’da, Kilis’te, Zonguldak’ta, Maraş’ta, Ordu’da, Samsun’da, Kars’ta, Denizli’de ülke topraklarının çok daha farklı yerinde bu şekilde toplantılar düzenlenerek Atatürk’e ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’i Başkanlığı’na teşekkür telgrafları gönderilmiştir. (Özer, 2013: 149)

9 Aralık 1934 tarihli Cumhuriyet Gazetesi *“ Seçim Hazırlığı”* başlıklı haberinde Makbule Atadan, Nakiye Elgün ve Afet İnan Hanımların sayılabileceğinin muhtemel olduğunu yazmıştı. Türk kadınının milletvekilliği seçme ve seçilme hakkını artık kullanabildiklerini sadece ülkede değil dünyada da duyurmak için radyoda, Türkçe, Fransızca, İngilizce ve Almanca konferanslar verileceğinden bahsetmişti. (Cumhuriyet, 9 Aralık 1934: 4)

Halid Fahri bu konuya dair Türk kadını ile ilgili bir şiir yazmıştı:

“Türk Kadını

- Saylav Olurken –

Savaşta erinde geri kalmadı

Sırtında taşıdı sırtında gülle

Barıştan sonra da soluk almadı

Çalıştı didindi açık gönülle...

...Hepsi güvenerek yürür mutuna

Hepsi güvenle pınar akışlı

Hepsi Türk kadını gözen ve tuna

Hepsi ay benizli, saylav bakışlı ”

O dönemde bu şiiri yazmasıyla Türk kadının ne kadar fedakar olduğunu halka anlatmak istemekteydi. (Cumhuriyet, 15 Kasım 1934: 1)

Haklarını elde eden kadınlar sadece Ankara’da değil yurdun başka yerlerinde de toplandılar. Yapılan diğer toplantılardan biri de İstanbul’da gerçekleşmişti. Zaman Gazetesinin haberinde Beyazıt ve Taksim Meydanlarında Kadınlar Birliğinin büyük bir tezahürat yaptığı aktarılmaktaydı. Haberde yer alan bilgilere göre tezahüratın içeriğinde Türk Kadınlarının haklarını elde etmesinden büyük memnuniyet ve heyecan duyulduğu, kazanılan bu siyasal hakların Türk hanımlarına Dünya’nın birçok ülkesinde bulunan kadınlarının mahrum bırakıldığı hakların verildiği söylemleri yer almaktaydı. Havanın kötü olmasına karşın büyük kalabalığın bunu umursamadan meydanlardan ayrılmadığı görülmekteydi. (Zaman, 8 Aralık 1934: 1). Samsun, Edirne, Zonguldak, Maraş, Antalya, Siirt ve Kars’tan da memnuniyet mesajları gelmekteydi. Türk Sözü Gazetesi kadınların memnuniyetlerine ve Mustafa Kemal Atatürk’e teşekkürlerini sunduklarıyla ilgili telgraflara yer vermiştir.(Türk Sözü, 9 Aralık 1934:1)

Kadınların İntihap haklarına kavuşması meselesi hakkında İsmet İnönü de önemli bir konuşma yapmıştır. Milliyet Gazetesinde bu konuşmaya yer verilmişti, İnönü konuşmasını yaparken Türk kadınının savaşta erkeklerle beraber yurt savunması için mücadelede bulunduğu vurgusunu yapmıştı:

“ Yüce saylavlar kadınların saylav seçmek ve saylav seçilmek hakkında sahip olmaları için yüce katına teklif sunuyoruz. Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber daima, memleketin ve milletin mukadderatı üzerine söz ve tesir sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, budun mukadderatı üzerine kendi tesirini gösterilmişse, erkeklerle beraber karışık güç yurt işlerinde

elele çalışabilmişse, işte o zaman, büyük Türk ulusu kudretile, medenile bütün dünyayı kaplamıştır...”
(Milliyet, 6 Aralık 1934:6)

1930 yılından 1935 yılına kadar olan süreçte Türk kadını seçme ve seçilme hakkını tamamıyla elde etmiş oldu. Bu mesele Türkiye kamuoyunda ilgi çektiği kadar dünyada da yankı uyandırmıştır. Fransa’da kadınlar Paris büyükelçimize tebriklerini sundular Zaman Gazetesi bu konuyla ilgili *“Kadınlarımıza Gıpta!”* başlığını atmış, toplumda birçok hakkını elinde bulunduramayan Fransız kadınlarının içtenlikle Türk kadınına tebrik ettiğini ve Türkiye Cumhuriyeti’nde kabul edilen bu kanunun Fransız kadınlar arasında yankı uyandırdığını kendi haklarını elde etme hususunda mücadele etme isteği uyandırdığını aktarmıştı. Haberin devamında Fransa’nın ileri gelenleri arasında bulunan Paris Avukatlarından Madam Grrimper Bronsvic ve Uluslar arası Derneği Delegatesi Madam Cillier’in bulunduğu isimler, Türk büyük elçiliğini telefonla arayarak tebrik ettiğini ve devamında o dönemki büyük elçimiz Suad Bey’in Fransa’nın hanımlarını elçilikte düzenlemiş olduğu Çay partisine davet ettiğini, kadınların çoğunun da partiye iştirak ettiğini yazmış ve haberin sonunda Fransız kadınların Nisan ayında İstanbul’da bir araya gelecek uluslar arası kadınlık kongresine hazırlık yaptığını duyurmuştu. (Zaman, 9 Aralık 1934:2)

Türk kadınlarına tebriklerini sunan bir diğer millet ise Mısırlılar olmuştur. Cumhuriyet Gazetesinin haberinde Mısırlıların, Türk kadınlarının sayılabilecek seçilme hakkını kazanmasını sevinç ve övgüyle karşıladığından söz etmişti. Yeni kurulan, ilerlemekte ve gelişmekte olan Türkiye Cumhuriyeti’nin çıkarmış olduğu kanunu hayretle takip ettiklerini ve Doğu ülkelerine adalet ve hürriyetin benimsenmesi için örnek olmak açısından önemini vurguladığını yazmıştı. Gazete haberinde Mısır Kadınlar Birliğinin Türkiye Cumhuriyeti’ni tebrik mesajına yer verilmişti: *“Bundandır ki Mısır kadınlar birliği Atatürke ve ulusal kurultayına bütün acunun saygılı hayranına kaynak olan bu asil karalarından ötürü derin ve duygulu teşekkürlerini gönderiyorlar.”* (Cumhuriyet, 29 Ocak 1935:1)

1935 yılında seçimlerin bitmesiyle ülkenin çeşit bölgelerinden aday olan kadınlardan 17 tanesi milletvekili seçildi. Bu sayı 1936 yılında yapılan ara seçimlerde on sekize çıkmıştır. Basın yine seçilen milletvekillerini açıklarken seçilen kadınları dikkat çekecek şekilde haberlerine konu etmiştir.

Seçim hazırlıklarında sona gelirken Zaman Gazetesi 6 Şubat 1935 yılında yayımlamış olduğu sayısında *“Seçim Hazırlıkları Bitiyor”* başlığını atarak *“Sayılabilecek namzetlikleri konulan bayanların tercüme-i halleri”* ifadelerini kullanarak gazete haberine devam etmiştir. Sadece Cumhuriyet Halk Fırkasından adaylığını koyan kadınların sayısının

17 olduğunu bildirmiş ve adaylıklarını duyurmuştur. Seçimler gerçekleşmeden bir gün önce 7 Şubat Perşembe günü Zaman Gazetesi haberinde hem kadın hem de erkek adaylarla ilgili bilgilere ve fotoğraflara yer vermiştir. 8 Şubat Cuma günü seçimlerin gerçekleşeceğini duyurarak halkı seçimlere teşvik etmiştir. (Zaman, 8 Şubat 1935:1)

8 Şubat 1935 günü yapılan seçimlerle gazetelerde seçime katılan kadınların fotoğraflarına yer vererek halka, oy kullanma hakkını kullanan kadınlarımızın varlığını göstermiş ve diğer kadınları da oy kullanmaya teşvikini sağlamıştır. Aday olan kadınlarımızdan Nakiye Elgün güzel hitabetini kullanarak oy kullanmanın önemine vurgu yapmıştır. (Haber, 5 Şubat 1935: 1)

Kurun Gazetesi Milletvekili adaylarıyla konuşma yaptığı bir yazı yayımlamıştı. Bu haberden birinde de Türkan Başbuğ ile yapılan konuşma bulunmaktaydı. Soru cevap şeklinde sürdürülen röportajda Türkan Başbuğ hakkında önemli bilgilere yer verilmişti (Kurun, 8 Şubat 1935:1-9). Yine aynı gazete Erzurum Milletvekili seçilen ve Türkiye’de önemli bir yere sahip olan büyük bir kitleye kendi tanıtabilmiş Nakiye Elgün ile röportaj yapmıştır. Seçimden bir gün sonra basın sonuçları ve gelişmeleri halka aktarmaya başlamıştı. Zaman Gazetesi 9 Şubatındaki sayısında İstanbul’da milletvekili seçilen Fakihe Hanımın fotoğrafına yer vermişti. Yine Zaman Gazetesi gibi Haber Gazetesi de Nakiye Elgün’ün konuşmalarına yer vererek oy kullanan kadınların fotoğrafları ile haberini zenginleştirmişti. 1935 seçimleri kadınları siyasal alanda kendilerini göstermişler ve seçilmişlerdir. Bu seçimlerde sadece milletvekilliği makamında seçme seçilme hakkını elde etmemişlerdi artık Başkentteki umumi meclisinde 5 kadın azalık görevine seçilmişti. Akşam Gazetesi 10 Şubat tarihli bir gazete yayımladığında, kadın azaların seçilmesi konusuna değinmiş ve kadın azaların isimlerini bildirmişti. Ankara’dan gelen habere göre, General Asaf Derviş’in eşi Vaide Hanım, Şerefli Koçhisarlı Feriha Hanım, Kızılcahamam’ın Pazar nahiyesinde çiftçilik yapan Refia, yine çiftçilik yapan Safiye Keskin Hanım ve Haymana Belediye Reisi Refikası Reyban Hanımlar bu isimler arasındaydı. İzmir’den gelen habere göre ise Belediye Umumi Meclis’inde Bayan Maide Dirik’in seçildiği belirtilmişti. (Akşam, 10 Şubat 1935:2) Türkiye Cumhuriyeti’nin kadınları

1935 yılına gelindiğinde dünyada seçme seçilme hakkını elinde bulunduran nadir kadınlardandı. Kanun ilk onaylandığında henüz hayata geçirilmeden Fransa ve Mısır’dan tebrikler aldıkları Türk kamuoyuna yansımıştı. Son olarak da 8 Şubatındaki seçimlerde 17 kadın milletvekilimizin seçilmesi dış basına da yansımış oldu. Fransa’daki gazeteler, bu kararın parlak bir gelecek oluşturacağını yazmıştı. Zaman gazetesinin aktardığı habere göre Fransa Parlamentosunda kadınların seçme seçilme mevzusu konuşulmuş ve yoğun ilgi uyandırmıştır.

(Zaman,12 Şubat 1935:12) Türkiye’deki kadınlar 1930 yılından beri sırasıyla belediye, muhtarlık ve milletvekilliği seçimlerinde, seçme ve seçilme haklarını kullanmıştı bu durum Türkiye’nin diğer ülkelerden kadın hakları konusunda o yıllarda ileride olduğunu göstermekteydi.

Türk Kadını 1935 yılına gelindiğinde haklarını tamamen elde etmiş oldu. Türk Kadınlar Birliği 1935 yılına gelindiğinde Cumhuriyet’in ilk uluslararası Dünya Kadınlar Birliği toplantısının gerçekleşmesine olanak sağladı. 1935 senesinde gerçekleştirilen 5. Dönem Milletvekilliği Seçimleri’nde, adaylıklarını koyan kadınlar arasında Meclis’e 18 kadın milletvekili seçilmiştir. (Kolay, 2015: 7)

Ülkü Dergisi’nin 9 Haziran 1935’te çıkan 28. Sayısının 5. Cildinde Hıfzı Veldet bir yazı yayımlamıştı. Yazısında, Türk kadının geçmişte Türk toplumda nasıl konumlandığı ve o dönemki durumundan söz etmiş ayrıca kadınların erkeklerle aynı vergiyi verdiklerini suç işlediklerinde aynı cezayı aldıklarına göre, seçme seçilme hakkını kullanmalarının onların doğal hakkı olduğunu yazmıştı. (Veldet, 9 Haziran 1935: 269) Bunların yanında Medeni Hukuk ile kadınların aile hayatında ve evlilik birliği içerisinde hukuk önündeki haklarının nasıl değiştiğinden bahsederek Amme Hukuku ile Medeni Hukuk arasındaki benzerliği anlatmıştı.

1935 seçimleri sürecinde kamuoyunda, haklar hususunda ortak bir düşüncede birleştirilmiş, toplumsal ilerlemenin bir ürünü olarak anlamlı sayıda kadın milletvekili seçilmiş ve kadın hakları üzerine önemli ve güzel bir adım atılmış oldu. 1936 Ara Seçiminde, Çankırı şehrinden adaylığını koyan Hatice Özgener milletvekili görevine seçildi. Göreve seçilen bu Kadın Milletvekili ile birlikte TBMM V. Döneminde yine ilk defa toplam 18 kadın milletvekili görev almıştır. Bu dönemin Meclis’indeki %4,5’luk kadın milletvekili oranına, 21. yüzyıla gelinceye kadar varılamamıştır. (Erbay, Tarihsel Süreçte Dünyada Ve Türk Toplumunda Kadın Algısı Ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, 2019: 16)

Milletvekili seçilen kadınların isimleri şu şekildedir: Afyonkarahisar’dan Mebrure Gönenç, Ankara’dan Hatı Çırpan, Antalya’dan Türkân Baştuğ, Balıkesir’den Örs Sabiha Gökçül Erbay, Bursa’dan Ayşe Şekibe İnsel, Çankırı’dan Hatice Özgener, Diyarbakır’dan Huriye Öñiz Baha, Edirne’den Fatma Memik, Erzurum’dan Nakiye Elgün, İstanbul’dan Fakiye Öymen, İzmir’den Benal Nevzat İstar Arman, Kayseri’den Ferruh Güpgüp, Konya’dan Bahire Bediz Mororva Aydılek, Malatya’dan Mihri Pektaş, Samsun’dan Meliha

Ulaş, Seyhan'dan Esmâ Nayman, Sivas'tan Sahiba Görkey, Trabzon'dan Seniha Hızal adaylıklarını koymuş ve seçilmişlerdir. (Kadın Temsilîyeti ve 1935 Seçimleri, 2022)

3.2. Milletvekili Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri

3.2.1. Benal Nevzad İstar Arıman

1903'te İzmir'de dünyaya gözlerini açtı. İlk ve orta öğretim eğitimini İzmir'de tamamladı. 1921 yılında Paris Sorbonne Üniversitesi'nin Edebiyat bölümünden lisans eğitimini bitirdi. Döndükten sonra Hilaliahmer (Kızılay) ve Himaye-i Etfal gibi kurumlarda sosyal etkinliklerde yer aldı. Cumhuriyet Halk Fırkası vilayet heyeti üyeliğinde yer alan Benal Nevzad İstar Arıman, Fransızca ve Rumca dillerini öğrenmiştir. Uzmanlık alanını belediyeçilik, sosyoloji ve edebiyat İzmir Belediye üyeliğinde tamlamıştır. IV., V., VI., ve VII. Dönemde İzmir Milletvekilliğine seçilmiş ve görevini yerine getirmiştir. 1990 yılında hayata gözlerini yumdu. (Sezer, 1998: 900)

3.2.2. Emine Mebrure Gönenc

1900 yılında dünyaya gelmiştir. İngilizce ve Fen Bilgisi öğretmenidir. 1925- 1926 yıllarında Karadeniz Vapuru ile Türk malı ürünlerinin tanıtımını yapmıştır. 1930 yılı sonrası başlangıçta Adana Belediye Meclisi daha sonraki süreçte Mersin Belediye Meclisi üyelikleri görevini yerine getirdi. 666 oy olarak Afyonkarahisar Mebusu seçilmiştir. Dönem süresince Nafia Encümeni üyeliği görevini yerine getirmiştir. Genel Kurulun 18 Kasım 1935 gününde yapılan toplantısında Fevzipaşa- Diyarbakır- Demiryolu açılış törenine gelecek heyette seçildi. Fransızca ve İngilizce biliyordu. 6. ve 7. Dönemlerdeki seçimlerde de Afyonkarahisar milletvekilliği görevine seçildi. 1949'da Sağlık Bakanlığı bünyesinde yönetilen Körler Okulu ve Körler Derneği'nin Başkanlık görevini yerine getirdi. Kendisinin de görme problemi bulunduğu için, Türkiye'de körler alfabesinin getirilmesinde ve kullanılmasında etkili bir karatedir. (Kadın Temsilîyeti ve 1930 Seçimleri, 2022)

3.2.3. Ayşe Şekibe İnsel

1886 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Dr. Sekip Bey, annesi Fatma Şefika Hanım'dır. 1905 yılında Mehmet Kemalettin (1872–1932) Bey ile bir evlilik gerçekleştirmiştir. Almanca bilen Ayşe Şekibe İnsel, ortaokulu bitirdikten sonra eğitim-ç/öğretim yılını sonlandırmıştır. Milletvekilliğine seçilmeden önce İnegöl İsaören'de çiftçilik ile meşguldü. Milletvekilliği görevine gelmeden üç yıl önce eşi Mehmet Kemalletin Bey vefat edince, İnsel'in Meclis'e girdiği dönemlerde, Yusuf Cemil Akkavuk (1908–1979) isminde 28 yaşında bir erkek evladı vardır. V. Dönem seçimlerinde adaylığını Bursa'dan koymuştur 1051 oy alarak milletvekilliğine görevine nail olmuştur. Seçimlerin

gerçekleşmesinden sonra 8 Şubat 1935 yılında tutanağını almış, 1 Mart 1935 senesinde Meclis'e katılmıştır. Tutanağı, 7 Mart 1935 yılında onaylanmıştır. Meclis'te Ziraat Encümeni'nde görevini yerine getirmiştir. Ayşe Şekibe İnel, 1970 senesinde hayata gözlerini yummuştur. (Şahin, 2010: 36)

3.2.4. Fatma Şakir Memik

1903 yılında Safranbolu'nun Akviran köyünde dünyaya gelmiştir. Babası ekmekçi ve un ticareti Şakir Bey, annesi Cemile Hanım'dır. İlköğrenim hayatına Safranbolu'da giriş yapan Fatma Şakir Memik, 8 yaşındayken babasıyla beraber İstanbul'a yaşamaya başlamıştır. İstanbul'da Bayezid'taki İnâs Numune Mektebi'nde ve Bezm-i Alem Valide Sultan Mektebi'nde öğrenim almıştır. 1923 senesinde liseyi tamamlayarak Dârülfünun'da ve 1929 yılında Tıp Fakültesi'ndeki eğitim hayatını birincilik ile bitirmiştir. Fakültede bir senelik staj yaptıktan sonra 31 Ocak 1932- 6 Ekim 1932 tarihleri çerçevesinde Heybeliada Sanatoryumu'nda asistanlık görevini yapmıştır. 9 Ekim 1932 yılında Gureba Hastanesinde asistanlık görevine geçiş yapmıştır ve burada dahiliye alanında uzmanlık yapmıştır. 1934 senesi Gureba Hastanesi'ndeki imtihanına girdikten ve geçtikten dahiliye uzmanı olduktan sonra 1935 yılında Gureba Hastanesi'nde poliklinik şefi kademesine gelmiştir. Tüm bu işleri yaparken de Cumhuriyet Halk Fırkası Eminönü Kaza Merkezi Heyeti idare asil üyesi ve vilayet merkezi yedek üyeliğinde yer almıştır. 1931 yılının gelmesiyle birlikte Topkapı Fukaraperver Heyeti idari üyesi ve bu kuruluşun fahrî doktorluğu ünvanını almış görevini de işinden kalan sürelerde yerine getirmiştir. (Toparlak, 2014: 74)

3.2.5. Hatice Özgener

1865 yılında Selânik'te dünyaya gelmiştir. Babası Şeyh Mustafa Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. Evliliğini Cemal Bey ile gerçekleştirmiştir. Bu evlilikten 4 evlat dünyaya getirmiştir. Rumca bilen Hatice Özgener, ilkokul eğitimini Selânik'te Kırmızı Mektep'te almıştır ve İnâs Rüştîyesi'nin (Kadınlar Ortaokulu'nun) faaliyete geçmesiyle bu okulda eğitim hayatına devam etmiştir.

14 Ekim 1878 yılında Selânik İnâs Rüşdiye Mektebi öğretmen yardımcılığı görevini yerine getirmiş ve bu görevi 1885 Eylül'ünün sonuna kadar icra etmiştir. Bebek İnâs Rüşdîsi öğretmen yardımcılığı görevini yerine getirirken Eylül 1884 sonunda istifa etmiştir. 14 Ağustos 1900 yılında aynı yerde Muallim-i Ulâlîğe, tüm görevlerinin yanında 14 Ağustos 1911 yılında resim öğretmenliği de yapmış aynı sene içerisinde Kasım ayı bitimi gelene kadar bu görevde yer almıştır. Selânik'in Yunanların işgal etmesi üzerine 14 Aralık 1912- 19 Mart 1913 tarihleri arasında Menâtık-ı Harbiye maaşı almıştır. 20 Mart 1913 yılında İstanbul

Dârülmualimât Tarih öğretmenliği yapmış, yine 22 Mart 1914'te Süleymaniye İnâs Rüşdiyesi, 9 Aralık 1914'te İstanbul Kız Sanayi Mektebi, 30 Mart 1915'te Kadıköy İnâs Dârüleytâm, 1 Şubat 1919'da Çağlayan Dârüleytâm müdürlük yapmış, 1 Temmuz 1924'te Beykoz Dârüleytâm öğretmenliği görevini ele almıştır ve bu görevden 24 Ağustos 1924 yılında emekli olmuştur. 12 Ocak 1936 tarihine gelindiğinde gerçekleştirilen ara seçimde Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan milletvekilliğine adaylığını koymuş ve 370 oy alarak 5.dönem Çankırı milletvekillik makamına seçilmiştir. Milletvekilliği boyunca Sıhhat ve İctimaî Muavenet Encümeni'nde faaliyet göstermiştir Milletvekilliği sadece 5. Dönemde yapmıştır. Hatice Özgener, 21 Şubat 1940 yılında aramızdan ayrılmıştır. (Duroğlu, 2007: 89-90)

3.2.6. Hatı (Satı) Çıpan

Kazan Köyü Muhtarlığını babasından devralan Hatı Çıpan 1935 yılında milletvekilliği görevine seçilmiş kadınlarımızdan olmuştur. Kazan köyü muhtarlığı yapan Hatı Çıpan, 1935 seçimlerinde meclise giren ve tek dönem milletvekilliği yapan bir kadındır. Ayrıca, genç yaşta babasının mirası için Kara Yusuf gibi köyün zorba kişileriyle mücadele etmek zorunda kalmış ve bu mücadeleyi kazanarak 'Satı Ağa' olarak anılmaya başlanmıştır. Ayrıca, İstiklâl Harbi döneminde orduya malzeme yetiştirmek için çaba sarf etmiş ve Harf İnkılabı sonrasında ise Millet Mektepleri'nde okuma-yazma öğrenmiştir. (Uluslan, Atatürk Ansiklopedisi:1)

Mustafa Kemal Atatürk'ün Kızılcahamam'a ziyaret ettiği dönemde, Hatı Hanım karşılama heyetinde yer almış ve bu vesileyle Atatürk ile tanışmıştır. Atatürk, Hatı Hanım'ın bu buluşmadaki tutumundan etkilenerek, V. dönem seçimlerinde kendi listesinden Hatı Hanım'ı milletvekili adayı olarak göstermiştir. (Göçimen, 2008) Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. Döneminin 1935 yılında açılmasıyla Hatı Çıpan 1 Mart günü Ankara Milletvekili olarak yemini etmişti. Ziraat Encümeni olarak görevini tamamlamıştır. (Şahin, Türk Parlemantosundaki Kadın Milletvekilleri 1935-2007 (İlkhan, II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını, 2010)

3.2.7. Türkan Örs Başbuğ

Türkan Örs Başbuğ 1900 yılında İstanbul Üsküdar'da Mehmet Sabri Bey ve Abide Hanım olarak dünyaya gelmiştir. Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi'nin felsefe şubesine kaydolmuş ve 1925 yılında mezun olmuştur. Kendisi, felsefe şubesinin ilk kadın mezunlarından biridir. Aynı yıl Boğaziçi (eski Feyziâtî) Lisesi'nde içtimaiyat, ruhiyet, mantık ve metafizik dersleri vermiş ve bu okulun kızlar bölümünün müdürlüğünü üstlenmiştir. (Duroğlu, 2007)

5 Aralık 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildiğinde, milletvekilliği için adaylığını koymuştur. V. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinde Antalya'dan milletvekili seçilmiştir. Aynı zamanda soyadı kanunu da çıkmıştır ve Atatürk kendisine bizzat "Baştuğ" soyadını vermiştir, diyerek şöyle demiştir: 'Başbuğ benim, senin soyadın Baştuğ olsun. (Sarısaman, 2020) Antalya Milletvekili Türkan Baştuğ, sadece Meclis'te değil, Meclis dışında da faaliyetlere katılarak etkinlik göstermiştir. 1935 yılında Türkiye'de düzenlenen 12. Uluslararası Kadın Birlikleri Kongresi'ne katılan Baştuğ, Tepebaşı Şehir Tiyatrosu'nda yapılan miting sırasında bir konuşma yapmıştır. Baştuğ, Türk kadınının mevcut durumunu anlamak ve daha iyi kavramak için geçmişle bugün arasında karşılaştırma yapmanın önemli olduğundan bahsetmiş ve Cumhuriyet döneminde kadınların kazandığı siyasi, hukuki ve ekonomik haklardan bahsetmiştir. (Altay, Atatürk Ansilopedisi:2)

3.2.8. Sabiha Gökçül Ersoy

1900 senesinde İzmir Bergama'da Dünyaya gelmiştir. 1919 yılında Darulmallimat'taki eğitimini tamamlamıştır. Kendisi Türk Öğretmenidir. Edirne, İzmir Adana gibi şehirdeki mekteplerde görevini yerine getirmiştir. (Duroğlu, 2007)V. Dönem milletvekili seçimlerine katılan Ayşe Sabiha Erbay, 16 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağıyla 1 Mart 1935'te Meclis'e katılmıştır. Tutanağı 7 Mart 1935'te onaylanmıştır. Sabiha Gökçül, TBMM Başkanlık Divanı Kâtipliği, Gümrük ve İnhisarlar Encümeni Üyeliği ve Kâtipliği gibi görevlerde bulunmuştur. Ayşe Sabiha Erbay, V. Dönemde Balıkesir, VI. ve VII. Dönemlerde ise Samsun'dan milletvekili olarak seçilmiştir. (Şahin, Türk Parlemantosundaki Kadın Milletvekilleri 1935-2007, 2010)

Antalya Milletvekili Türkan Örs, çeşitli vekâletlerin bütçe görüşmeleri ve "ispirto ve ispirotlu içkiler" konulu tartışmalar sırasında konuşmalar yapmıştır. Alkole karşı olan tutumunu açıkça ortaya koymuş ve hatta alkol tüketiminin yasaklanmasını önermiştir. Bu teklif diğer milletvekilleri tarafından alkışlanmış olsa da, konuyla ilgili herhangi bir işlem yapılmadığı Türkan Örs'ün bir yıl sonra yaptığı eleştirel konuşmalardan anlaşılmaktadır. (Alacı, 2019)

3.2.9. Huriye Öniz

1887 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Öğrenimini Londra Üniversitesi kadınlar için ayrılan bölümde Betford Koleji'nde pedagoji eğitimi alarak bitirmiştir. İstanbul Kız Muallim Mektebi ile eski İnas İdadisinde pedagoji ve uygulama dersinin yanında ev idaresi derslerinin eğitimini vermektedir. Balkan Harbi bittikten sonra muhacirler için açılan

kurslarda ders vermiş ve farklı hayır işlerinde görev almıştır. Hilal-i Ahmer'in açmış olduğu kurslarda gönüllü olarak çalışmıştır. (Sezer, 1998)

Huriye Öñiz, İsmet İnönü'den aldığı davet üzerine Türkiye'de kadınların katıldığı ilk genel seçimlerde, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından milletvekili adayı olarak gösterilmiş ve Diyarbakır'ın ilk kadın milletvekilliğine seçilerek 629 oy almıştır. 16 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağıyla 1 Mart 1935'te Meclis'e katılan ve tutanağı 7 Mart 1935'te onaylanan Huriye Öñiz, Cumhuriyet döneminin 18 kadın milletvekilinden biri olup V. Dönem boyunca Maliye Encümeni'nde üyelik yapmıştır. (Armağan, Atatürk Ansiklopedisi:2)

3.2.10. Nakiye Elgün

Erzurum Milletvekilliğine seçilen Nakiye Elgün kadı hakları için önemli çalışmalar yapan kadın simalarımızdandır. Nakiye Hanım, 1882 yılında İstanbul'da doğmuş ve ilk eğitimini, dört buçuk yaşında girdiğı "Mekteb-i Marifet" adlı özel bir okulda almıştır. Daha sonra Darülmua'llimat'a katılmış ve 1900 yılında bu okuldan mezun olmuştur. 1902 yılında aynı okulda başladığı çalışma hayatı, 1930'a kadar İstanbul İnas İdadisi, Sultanahmet Vakıf Mektepleri, Suriye'de kurulan Türk mektepleri, Feyziye Mektebi ve İstanbul Kız Lisesi'nde öğretmen ve idareci olarak devam etmiştir. (Özyürek, 2014) Nakiye Hanım, 1930'da Belediye Kanunu ile yapılan seçimde İstanbul Umumi Meclis Üyeliğı'ne seçilerek okuldan ayrılmış ve İl Genel Meclisi'ne girmiştir. Meclis Daimi Encümen Üyeliğı'ne seçilerek dört yıl boyunca bu görevde bulunmuştur. Aynı görevi 1934 seçimlerinde de sürdürmüştür. Erzurum Milletvekili seçilene kadar bu görevde kalmıştır. (Şahin, Türk Parlemantosunda Kadın Milletvekilleri (1935-2009), 2010)

3.2.11. Fakihe Öymen

Fakihe Öymen, 1900 yılında İşkodra'da doğmuş olup annesi Azize Hanım ve babası İsmail Efendi'dir. İstanbul Darülfünunu Coğrafya şubesinde yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Bursa Kız Muallim Mektebi'nde Tarih-Coğrafya öğretmeni olarak görev yapmış ve Türk Maarif Cemiyeti Kız Lisesi Müdürlüğü görevini üstlenmiştir. (Yaşar S. , 2018: 39)

Fakihe Öymen, 8 Şubat 1935 tarihinde yapılan V. Dönem seçimlerinde 1625 oy alarak 35 yaşında İstanbul'dan milletvekili olarak seçilmiş ve 1 Mart 1935'te Meclis'e katılarak Türkiye'nin ilk kadın milletvekillerinden biri olmuştur. 7 Mart 1935'te seçim tutanağı onaylanan Öymen, birinci dönem boyunca Bütçe Encümeni'nde üyelik ve kâtiplik görevlerini üstlenmiş, ayrıca 9-16 Mayıs 1935 tarihleri arasında toplanan Cumhuriyet Halk

Partisi'nin Dördüncü Kurultayı'nda kâtiplik ve sekreterlik görevlerinde bulunmuştur. (Yeşibaş, Atatürk Ansiklopedisi: 1-2)

3.2.12. Ferruh Güpgüp

Ferruh Güpgüp, 1891 yılında Kayseri'de doğmuştur. Güpgüp ailesi, Kayseri'de tanınmış bir ailedir. Babası Türk Sanat Musikisi bestekarı Ahmet Midhat Bey, annesi ise Talia Hanım'dır. İlkokul eğitimini tamamladıktan sonra özel dersler alarak eğitimini sürdürmüştür. Ferruh Güpgüp, Arapça'yı iyi derecede bilmektedir ve aynı zamanda Farsça da bilgisine sahiptir. Uzmanlık alanı Türk Sanat Musikisi, bıçkı ve dikiştir. Babası Ahmet Midhat Güpgüpoğlu, Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli vilayetlerinde görev yapmış bir devlet adamıdır. Ferruh Güpgüp'ün çocukluğu büyük ölçüde Kayseri'de geçmiş olup, babasının mutasarrıf olarak görev yaptığı Gümüşhane'de de bulunmuştur. (Altuncuoğlu, 2020)

Kendisi Milli Mücadele Döneminde Türk kadınıyla birlikte cepheye yardım etmiş ve kurtuluş mücadelesine katkı sağlamıştır. Ferruh Güpgüp, kadınlara seçilme hakkının tanınmasının ardından Kayseri Vilayet İdare Heyeti ve Belediye Meclisi üyeliklerinde görev yapmıştır. V. Dönem'de Kayseri'den milletvekili seçilmiştir. 8 Şubat 1935 tarihli seçim tutanağı, 7 Mart 1935'te onaylanmıştır ve 1 Mart 1935'te Meclis'e katılmıştır. Güpgüp, dönem boyunca Divan-ı Muhasebat Encümeni Üyeliği'nde bulunmuştur. Ayrıca, Genel Kurul'da 1936 yılı Muvazenei Umumiye Kanunu dolayısıyla bir konuşması da kaydedilmiştir. (Şahin, Türk Parlemantosunda Kadın Milletvekilleri (1935-2009), 2010)

3.2.13. Bahire Bediş Morova Aydilek

Bahire Morova, 1897 yılında Bosna'da doğmuştur. Babası Hasbi (Bedi) Bey, annesi Esmâ Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimini Bolu'da tamamlamıştır. Resim öğretmeni olarak çalışan Bahire Hanım, Bolu Kız Sanayi Mektebi'nde 4 yıl boyunca görev yapmıştır. Ancak, 1927 yılında gözlerindeki bir rahatsızlık nedeniyle mesleğini bırakmak zorunda kalmıştır. 1930 yılından itibaren Bolu Belediye Meclisi üyeliği yapmış, ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatında ve Bolu Halkevi'nde çalışmalarında bulunmuştur. (Tunalı, Atatürk Ansiklopedisi)

Aydilek, 1935 yılı seçimlerinde Konya milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir. Ancak, vekil olarak göreve başladıktan hemen sonra rahatsızlanmış ve 1935 Nisan ayında hastalığı nedeniyle 15 gün rapor almıştır. Aydilek, TBMM'de Gümrük ve İnhisarlar Encümenliği'nde üye olarak görev yapmıştır. Bu encümen üyeliği sırasında çeşitli mazbatalara imza atmıştır. Bu mazbatalardan biri, Ankara'da stadyum ve hipodrom

alanlarında kullanılacak dokuz tribün için İtalya'dan getirilecek malzemenin gümrük vergisinden muaf tutulmasıyla ilgilidir. (Seviç & Palavar, 2021)

3.2.14. Mihri Bektaş

Ayşe Hanım, 1895 yılında Bursa'da doğmuştur. Babası Yusuf Bahattin Bey, annesi İclâl Hanım'dır. İlköğrenimini Zühtü Paşa Mektebi'nde tamamlamış ve 1907 yılında mezun olmuştur. Ardından 1908 yılında Amerikan Kız Koleji'ne girmiş ve 1916 yılında mezun olmuştur. 1916-1918 yılları arasında Amerikan Koleji'nde Türkçe öğretmenliği yapmış, 1920-1921 yıllarında Bezm-i Alem Kız Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapmış, ve 1923-1935 yılları arasında Robert Koleji'nde İngilizce öğretmenliği görevini üstlenmiştir. Ayrıca, Kadıköy Fukaraperver Cemiyeti'nde, Himaye-i Etfal'de ve Hilâliahmer'in hastabakıcılık kolunda da çalışmıştır. (Duroğlu, 2007)

Mihri İffet Pektaş, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın milletvekillerinden biridir ve V, VI ve VII. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Cumhuriyet Halk Fırkası Malatya milletvekili olarak görev yapmıştır. V. ve VI. Dönemlerde Kütüphane ve Sayıştay (Divanı Muhasebat) Encümeni üyesi olarak da görev almıştır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti adına düzenlenen çeşitli toplantılarda görev alarak uluslararası platformlarda Türk delegesi olarak yer almıştır. Mihri Pektaş, sosyal ve siyasi hayatta önemli bir rol oynamış ve döneminin önde gelen kadınlarından biri olmuştur. (Kılıççeker, 2019)

3.2.15. Meliha Ulaş

Meliha Ulaş, Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan olan ve V. ve VI. dönemlerde Samsun milletvekilliği yapmış bir siyasetçidir. 1898 yılında Sinop'ta doğmuştur. Babası Hüseyin Kâmi Bey, annesi ise Fatma Ulviye Hanım'dır. Babası, Sinop Belediye Doktorluğu görevini üstlenmiştir. Meliha Ulaş, eğitimini İstanbul Küçük Mustafa Paşa İnas Rüştüyesi, Saraçhanebaşı Kız Sinaî Mektebi ve Darülfünun Edebiyat Bölümü'nde tamamlamıştır. 1917 yılında Darülfünun'dan pekiyi dereceyle mezun olmuş. İstanbul, Erzurum ve Samsun illerinde öğretmenlik yapmıştır. (Aydın M. , 2014)

Meliha Ulaş, Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak 8 Şubat 1935 ve 26 Mart 1939 genel seçimlerinde gösterilmiş ve bu seçimlerde Samsun Milletvekili olarak seçilmiştir. 8 Şubat 1935 seçimlerinde 706 oy alarak TBMM V. Yasama Dönemi'nde görev yapmış, ardından 26 Mart 1939 seçimlerinde 783 oy alarak TBMM VI. Yasama Dönemi'nde Samsun Milletvekili olarak seçilmeye devam etmiştir. Meliha Ulaş'ın yasama faaliyetlerine aktif bir şekilde katıldığı bilinmektedir. Meliha Ulaş, yabancı dil olarak sınırlı düzeyde Fransızca ve

İngilizce bilmektedir. Milletvekili olarak görev yaparken Arzuhal Encümeni'nde (Dilekçe Komisyonu) üye ve kâtip olarak görev almış, ayrıca Gümrük ve İnhisârlar Encümeni'nde (Gümrük ve Tekel Komisyonu) görev yapmıştır. (Ercoşkun, Atatürk Ansiklopedisi: 2)

3.2.16. Esmâ Nayman

Girit Valiliği ve sadrazamlık gibi önemli görevlerde bulunmuş olan Giritli Mustafa Naili Paşa'nın torunu olan Esmâ Nayman, 1889 yılında İstanbul'da doğmuştur. Lise mezunu olan bu kişi, İngilizce, Fransızca ve Rumca dillerini bilmektedir. Fransızca öğretmeni olarak yedi yıl boyunca Bezmialem Kız Lisesi'nde görev yapmıştır, bu dönem 1917-1924 yılları arasındadır. 1927 yılında ise Adanalı avukat Zihni Bey ile evlenmiş ve Adana'ya yerleşmiştir. Adana'ya yerleştikten kısa bir süre sonra belediye meclisi üyeliğine seçilmiştir. Bu görevini sürdürdüğü dönemde, Atatürk'ün onayıyla milletvekili adayı olarak gösterilmiştir. (Çanak, 2016)

1935 yılındaki seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi tarafından milletvekili adayı gösterilen kişi, 8 Şubat tarihinde yapılan seçimlerde 751 oy alarak V. dönem Seyhan milletvekili olarak Meclis'e girmiştir. Dönem boyunca İktisad Encümeni'nde üye olarak görev yapmış ve aynı zamanda Maliye Encümeni'nde katip olarak görev almıştır. Ayrıca Mazbataları Tetkik Muvakkat Encümeni'nde de görev yapmıştır. (Duroğlu, 2007) 1936 yılında rnuvazenei umumiye Kanunu münasebeti yapmış olduğu konuşmanın bir kısmı şöyleydi:

"...Arkadaşlar; gürbüz Türk çocuğunun yurd karşısında en zengin bir sermaye olduğunu anlryan Ulu Şef Atatürk, 1935 yılı açma nutkunda bize şu müjdeyi vermişti: Sağlık ve sosyal yardım faaliyetimiz önümüzdeki yıllarda daha genişleyecektir. Partimizin programında ise bu satırları okuyoruz: " Gelecek nesli sağlam ve gürbüz yetiştirmek" Bu böyle olunca, artık aziz vatanımızda çocuk koruma faaliyeti tamamen bir Devlet meselesi mahiyetini almalı ve başlıca şiarlarından biri Devletçilik olan ve bu Devletçilik prensibini, teşkilâtı esasiye kanununda dahi tebarüz ettiren genç Cumhuriyet ve onun sayın Sıhhiye vekâleti himmetli elini behemehal bu verimli mevzua uzatmalıdır. Zira arkadaşlar doğan çocuğu yaşatmak ana baba kadar belediyelerin, Hükümetin, herkesin, bütün yurddaşların borcudur..." (TBMM, Cilt:11, Birleşim:68, 1936: 236-237)

3.2.17. Sabiha Görkey

1888 İstanbul Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Matematik eğitimi olan Görkey aynı zamanda Fransızca konuşabilmektedir. Darulfünun'dan mezun olan kız öğrencilerdendir biridir. İstanbul, Sivas, Edirne, ve Tokat gibi şehirde öğretmenlik görevini layığıyla yerine getirmiştir. (Şahin, Türk Parlemantosunda Kadın Milletvekilleri (1935-2009), 2010)

Sabiha Görkey, TBMM 5. Dönem seçimlerinde Sivas'tan Cumhuriyet Halk Partisi milletvekili adayı olarak gösterilmiştir. 8 Şubat 1935 Cuma günü Sivas'ın merkezinde ve 9 kazada gerçekleştirilen seçimlerde toplam 873 oy alarak Sivas milletvekili seçilmiştir. 17 Şubat 1935 tarihinde kendisine verilen seçim tutanağıyla birlikte Sabiha Görkey, 1 Mart 1935'te Meclis'e katılmıştır. Seçim tutanağı 7 Mart 1935 tarihinde onaylanmıştır. Böylece Görkey, TBMM 5. Dönem milletvekili olarak göreve başlamıştır. (Şallı, Atatürk Ansiklopedisi:2)

3.2.18. Seniha Hızal

Hızal, 1897 yılında Kocaeli iline bağlı Adapazarı'nda dünyaya gelmiştir. Eğitim ve Öğretim hayatına Fatih Rüştüyesinde başlamıştır. Yükseköğretim hayatını Darulfünun'ın Fen Fakültesinde tamamlamıştır. Seniha Hızal 1918 yılında Darulfünun'un ilk kadın mezunlarından olmuştur. Darülmüallimat ve Erenköy Kız Lisesi Müdürlüğünü yapmıştır. Fransızca bilen Seniha Hızal 22 Mart 1921 yılında Maarif Umum Müfettişlik görevine getirilmiştir. Heyet Teftişinde yer almış, Türkiye'nin kadın müfettişi olmuştur. (Er, Atatürk Ansiklopedisi: 1)

1935 yılında seçimlerinde Trabzon'dan milletvekili seçilmiştir. Milletvekili görevindeyken Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Kongresi'nde kurumun Umumi Merkez Heyeti üyesi seçilmiştir. Aynı dönem içerisinde Akçaabaat Sebat İdman Yurdu'nun fahri başkanlığı görevini yapmıştır. Seniha Hızal böylelikle bir spor klübünde ilk kez fahri başkanlık yapan kadınlarımızdan olmuştur. (Sarıman, 2020)

1935 yılında milletvekili seçme ve seçilme süreci başlayan Türk kadınının siyasi ve sosyal hayattaki konumu ilerleme kaydetmiş bu konuda farklı bir kapı açılmış oldu öyle ki ilerleyen yıllarda Türkiye'de bir dönem kadın başbakan görev yapacaktır.

SONUÇ

Türk tarihinde kadınlar, çağdaşı devletlerin aksine Türk devletlerinde yönetimde söz sahibi olabilmişlerdir. İlk Türk Devletlerinde kadın aile yapısında önemli bir yere sahipti. Ne yazık ki kadının bu etkinliği zaman geçtikçe azalmış erkek egemen ataerkil bir toplum şekillenmiştir. Sadece Türk devletlerinde değil dünyada da kadının etkinliği azalmış hatta 20. yüzyıla gelindiğinde de bu durum bazı toplumlar içerisinde sosyal statü, din ve ekonomik durum vs. fark etmeksizin devam etmiştir. Cinsiyet eşitsizliğinin olduğu bir dünya şekillenmeye başlamıştır. Bu eşitsizlik sadece erkekler tarafından kadınlara dayatılmamış bazı kadınlar da durumu kabullenip hayatın bir parçası olarak görmüş ve ataerkil toplum yaşantısını benimsemeyen kadınlara da kabul ettirmeye çalışmışlardır. Bu durum zamanla kültürel ve geleneksel yaşantının bir parçası gibi kabullenilmeye başlanmıştır.

Türk tarihinde ise eski Türklerde kadına verilen değer ve siyasi manadaki söz hakkı çeşitli etkilerle tarihî süreçte farklılık arz etmektedir. Osmanlı Devleti'nde bir dönem yönetimde kadınlara iş düşmüş Hanım Sultanlar Dönemi yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Türk kadınları hem cephede hem cephe gerisinde orduya yardım etmiştir. Erkeklerin savaşa gitmesiyle onların idare ettiği işleri gerek kamu ve iş gücü alanında gerekse ailelerini ayakta tutma konusunda oldukça başarılı olmuşlardır. Bu saydığımız ve tezimizde ayrıntılı olarak bahsettiğimiz durumlar, siyasal haklarından mahrum bırakılan kadınların, ellerine fırsat geçtiğinde neler yapabileceğini göstermektedir. Siyasette söz sahibi olamayacağını öngören düşünce yapısını yerle bir etmiştir. Türk kadınları Milli Mücadele döneminde de üstlerine düşen görevi yapmış üretkenliklerini sürdürmeye gayret etmişlerdir.

Çalışmamızda söz ettiğimiz üzere 1918 yılında Birinci Ordu tarafından kurulan Kadın İşçi Taburları aracılığıyla geri hizmette kullanılan Türk kadınına, vatanında istihdam fırsatı sağlandığını belirtmek gerekir. Osmanlı döneminde de kadın iş gücünden yararlanılmıştır. Ancak, iş gücünden faydalanan o dönemlerde kadınların siyasi alanda söz hakkının bulunmaması çelişkili bir durumdur.

Türk kadının siyasi alandaki etkinliğini Cumhuriyet öncesine dayandırmak mümkündür. II. Meşrutiyet döneminde mecliste yer alan cemiyetlerden olan İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından partiye bağlı kadın kolları kurulmuştu. Cemiyetin kadın çalışmalarına önem vermesinde, Ziya Gökalp'in, kadın ve erkeğin eşit statüde olması Eski Türk kültür ve geleneklerine dayandırarak açıklamasının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu kollar aracılığıyla çeşitli konferanslar ve etkinlikler düzenlenmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kadınlara

yönelik olarak kurduğu dernekler arasında İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti ve Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti'nin yer aldığını görmekteyiz.

Nezihe Muhiddin, Halide Edip Adıvar ve Afet İnan gibi önemli isimlerin büyük katkıları, bugün kadınların hakları konusunda elde etmelerinde önemli etki yaratmıştır. Nezihe Muhiddin, Kadınlar Birliği Başkanlığı görevinde kadınların seçme hakkını elde etmeleri için çalışmalarda bulunmuş ve Kadın Yolu Dergisi'ndeki yazılarıyla sesini duyurmaya çalışmıştır. 1923 yılında kurulmaya çalışılan Kadınlar Halk Fırkası ise Türkiye'deki kadınların ilk siyasi partisi olarak hayata geçmese de düşünce yapısındaki değişime katkısı büyüktür. Türk kadınının siyasi katılımını desteklemek ve siyasi alandaki yerini güçlendirmek amacını taşımıştır. Bu önemli kadınların çabaları, kadın haklarının bugünkü konumuna gelmesinde büyük rol oynamıştır.

Nezihe Muhiddin, Türk kadınlarının siyasi temsilini üstlenirken Halide Edip Adıvar ise edebiyat alanında öncü bir rol oynamıştır. Ayrıca, Halide Edip Adıvar'ın romanlarında kadın sorunlarına da yer verdiği bilinmektedir. Her iki kadın da Türk kadınlarının siyasi katılımını teşvik etmiş ve toplumsal değişim için aktif bir şekilde çalışmışlardır. Siyasi yazıları ve konuşmalarıyla dönemin siyasi ve toplumsal tartışmalarına katkıda bulunmuşlardır. Onların siyasi katkıları ve mücadeleleri, Türk kadınlarının siyasi hakları konusunda ilerleme kaydetmesinde ve toplumsal değişimde önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, Halide Edip Adıvar'ın Milli Mücadele döneminde de aktif bir rol oynadığı açıkça görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün manevi kızı ve aynı zamanda akademisyen olan Afet İnan da Türk kadınlarının seçme ve seçilme hakkını kullanmasında etkili bir isim olmuştur ki sınıfında yaşanan olay bunun açık bir delilidir. Bu şekilde, hem siyasi alanda hem de edebiyat dünyasında önemli katkılarıyla Türk kadınlarının tarihinde unutulmaz bir iz bırakmışlardır.

Türk kadınının sosyal hayattaki etki alanı, siyasi haklarıyla birlikte genişlemiştir. Ancak, bu süreçten önce bazı haklara erişebilen kadınlar genellikle aydın kesime mensup olanlardı. Araştırmamızda, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen inkılaplar ile kadınların muhtarlık seçimlerine katılması ile başlayan seçme ve seçilme hakkının milletvekili seçimleri ile taçlandığını idari olarak aşağıdan yukarıya doğru gerçekleştiğini görmekteyiz.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra yeni devleti inşa ederken belli ilkeler kapsamında yönetiminde ve birçok alanda inkılaplara başlanmıştır. Bu inkılaplar arasında

Kadına Seçme ve Seçilme hakkını elde etmesi de bulunmaktaydı. Türk kadınının bu hakları elde etmesi 1930 yılından başlanarak 1935 yılına kadar önce belediye sonra köy muhtarlığı ve ihtiyar heyetine ve son olarak Milletvekilliği seçimlerinde, hem seçme hem de seçilme haklarını kullanması gerçekleşmiştir. Bu konuya dair dikkat edilmesi gereken kısım, aslında kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmediği, Türk kadınının bu hakları elde etmek için bir mücadele içinde olduğunun göz ardı edilmemesidir. İnkılaplar içerisinde bu manada talebin millettten geldiği nadir ve hatta tek inkılap denilebilir.

Türk kadınının seçme seçilme hakkını elde etmesi, hem Türkiye basınında hem de dış basında önemle vurgu yapılarak yer almıştır. Türkiye basınında sadece ulusal basında değil yerel gazetelerdeki sütunlarda da yer almıştır. Kanun kabul edilmeden ve edildikten önceki süreçte yaşananlar ve mecliste bu konu için yapılan konuşmalara gazete haberlerinde ayrıntılı şekilde yer verilmiştir. Tüm bunların 1930'lu yıllara baktığımızda dünyanın, kadın hakları meselesinde oldukça geride olduğunu bilmekteyiz. Türk kadınlarının bu haklarını elde etmesine, o dönemin gazetelerinde yer alan yazılara göz attığımızda bu hakların olmadığı diğer ülkelerin basınından hayranlık ile bakıldığı görülmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın hakları savunuculuğu sadece Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalmamıştır. Bu meseleyi uluslararası statüye taşıyan kişi Mustafa Kemal Atatürk olmuştur. Atatürk, 22 Nisan 1935 yılında İstanbul Beylerbeyi Sarayı'nda Milletlerarası Kadın Kongresi'ne yolladığı telgrafta; *“Siyasi ve içtimai hakların kadınlar tarafından kullanılmasını, beşeriyetin saadeti ve prestiji bakımından elzem olduğuna eminim. Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek dünya barış ve güveni için çalışacağına emin olabilirsiniz”* demiştir.

Türk kadını siyasi haklar konusunda dünyadaki hemcinslerine ön ayak olmuş ve yol açmış, fakat ilerleyen süreçte gelinek noktada maalesef elde ettiği haklarını değerlendirme ve bu hakların etkisini artırma konusunda yine erkek egemen partilerin adaylık listelerinde yer bulamama, seçilemeyecek sıralarda aday gösterilme ve milletvekili listelerinde erkek-kadın oranında ciddi bir uçurum ile karşı karşıya kalma durumundadır. Türk tarihinde lideri kadın olan partilerde de maalesef bu durum değişmemiştir. 1934 yılında elde edilen siyasi hak, günümüze gelene kadar gittikçe değerini yitirmektedir. Eski Türk devletlerinde kadına verilen değerin tekrar hatırlanması bu konuda “fabrika ayarlarına” dönülmesine dair çalışmaların hız kazanması önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgün, E.** (2020). *Türkiye'de Sosyalist Feminizm: Sosyalist Feminist Kolektif Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Karabük.
- Aksoy, İ.** (2016). Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını. *Yasama Dergisi*, 7-20.
- Akşam.** (1930, Eylül 29).
- Akşam.** (1930, Eylül 26).
- Akşam.** (1930, Eylül 26).
- Akşam.** (1933, Kasım 8).
- Akşam.** (1933, Kasım 15).
- Akşam.** (1934, Kasım 15).
- Akşam.** (1934, Ekim 2).
- Akşam.** (1935, Şubat 10).
- Alacı, B.** (2019). Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Siyasette Kadın Algısı Ve Cumhuriyet Halk Partili Kadın Milletvekillerinin Faaliyetleri (1993-1950). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi*, 171-194.
- Albayerak, A.** (2017). *Ziya Gökalp'te Kadın ve Aile*. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 244-252.
- Altay, S.** Türkan Başbuğ (Örs) (1900-1975). *Atatürk Ansiklopedisi*.
- Altın, H.** (2019). Halide Edip'te Eğitim Fikri ve Onun Talim ve Terbiye. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 1861-1895.
- Altınay, A. R.** (2000). *Kadınların Saltanatı*. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları.
- Altınay, A. R.** (2016). *Kadınlar Saltanatı: Kösem Sultan*. İstanbul: Yeditepe Yayımları.
- Altuncuoğlu, N.** (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kayserili Kadınlar (Ferruha Güpgüp, Jale Baysal, Leman Cevad Tomsu, İlmiye Bergman, Akkadın Sırcan). *Asya Studies*, 19-28.
- Arıç, A. S.** Atatürk Döneminde Türk Kadın Hakları. *Atatürk Ansiklopedisi*
- Arıkan, S.** (2011). *II. Meşrutiyet Dönemi Kadın Hareketleri Ve Kastamonu Örneği*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s. 102-103.

Arkan, S. (2006). *Romanlarımızda Üç Haseki Sutan (Hürrem Sultan, Safiye Sultan, Kösem Sultan)*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa.

Armağan, S. Huriye Öniz. *Atatürk Ansiklopedisi*

Arslanel, M. N. (2021). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Kadınların Siyasal Hayata Katılımı. *Enderun Dergisi*, 196-208.

Atak, E. (2019). *Avrupa Birliği'nde Kadın Hakları veTürkiye'nin Uyumu*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.

Ataman, M. (2015). Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti. *Alternatif Politika*, 1-41.

Atan, M. (2015). Radikal Feminizm : " Kişisel Olan Politikadır." Söyleminde Aile. *JEMSOS*, 1-21.

Aydın, A. (2019). Serbest Cumhuriyet Fırkası Ve Adnan Menderes'in Siyasi Hayatının Başlaması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-9.

Aydın, M. (2014). Türkiye'nin İlk Kadın Milletvekillerinden Samsun Milletvekili. *History Studies*, 15-25.

Ayvalık. (1934, Ekim 11).

Bakırcı, F. (2013). *Modern Türkiye'nin Oluşumunda Tanzimat Dönemi Kadın Gazeteci ve Yazarların Rolü (1839-1918) (Yüksek Lisans Tezi)*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü . Erzurum.

Bali, R. N. (1997). *Belediye Seçimleri ve Serbest Cumhuriyet Fırkası Azınlık Adayları*. Tarih ve Toplum, 281-290.

Bedir, A. (2022). *Türk Kadınının 1930 Belediye Katılımı ve Bir Amerikan Diplomat Raporuna Yansımaları*. Türk Tarih Kurumu, 63-84.

Bektaş, S. (2019). *Türkiye' de Kadın İstihdamının Tarihçesi Ve Kadın İstihdamını Artırmak İçin Yürütülen Politikalar (Yüksek Lisans Tezi)*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.

Bolat, B. S. (2014). 1930 Kadınlara İntihap (Seçme-Seçilme) Hakkı Verilmesine Yönelik Tutumlar. *ÇTAD*, 27-50.

Boray, F. (2017). *Mondros'tan 1918-1958 Osmanlıdan- Cumhuriyete İnkılaplar*. İstanbul: Erasmus Yayınları.

Bozkır, G. (2000). Türk Kadın Birliği . *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Derneği*, 109-115.

Coşar, Ö. S. (2013). *İstiklal Savaşı Gazetesi Kitabı*. Bursa: Rotaofset.

Cumhuriyet. (1929, Ekim 31).

Cumhuriyet. (1933, Kasım 15).

Cumhuriyet. (1934, Aralık 7).

Cumhuriyet. (1934, Aralık 6).

Cumhuriyet. (1934, Aralık 8).

Cumhuriyet. (1934, Aralık 9).

Cumhuriyet. (1934, Aralık 15).

Cumhuriyet. (1935, Ocak 29).

Çağıl, A. (2020). Feminizm Ve Politika İlişkisi Bağlamında Radikal Feminizm. *Ağrı İslami İlimler Dergisi*, 141-147.

Çanak, E. (2016). Tbm'm'deki İlk Kadın Milletvekillerinden Esmâ Nayman Ve Meclisteki Faaliyetleri. *Asia Minor Studies*, 26-41.

Çavdar, A., & İnci, B. (2019). Sosyal Psikolojik Bakış Açısından Feminist Kimlik: Türkiye İncelemesi. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 282-300.

Çavdar, D. (2022). *Millî Mücadele'de Kahraman Türk Kadınları*. *TÜRKTOB*: [Erişim: 11.02.2022 <https://www.turktob.org.tr/dergi/makaleler/dergi16/62-65.pdf>]

Çavuşoğlu, G. Y. (2015). *Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Oluşumu ve Kadının Sosyal Yaşamındaki Yeri* (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi. Karaman.

Darukbaşı, A. (2000). *Halide Edip: Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Dulum, S. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Kadının Statüsü Eğitimi ve Çalışma Hayatı (1839-1918) (Yüksek Lisans Tezi)*. Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Duroğlu, S. (2007). *İlk Kadın Milletvekilleri* (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Eker, G. Ö. (2001). *Yazılı Kaynaklarda Türk Ailesi*. Erdem, 131-158.

Ekici, Y. (2017). Türk Demokrasi Hayatında Cumhuriyet Halk Fırkası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 349-360.

Ekinci, A. (2016). Bir "Saltanat Naibi" Olarak Valide Sultanların Aziller, Tayinler ve Bağışlardaki Rollerini ile Kösem ve Turhan Sultan'ın Karaköprü Karyesinin Bağışındaki Etkisi. *Şehir İrfan Araştırma Dergisi*, 16-21.

Ekincikli, M. (2012). Türk Demokrasi Kültürünün Gelişim Sürecinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kuruluşu. *Akademik Bakış*, 151-163.

Emecen, F. (2022). *Mustafa I. İslam Ansiklopedisi* Erişim: 11.30.2022 : <https://islamansiklopedisi.org.tr/mustafa-i>]

Emrence, C. (2018). *Serbest Cumhuriyet Fırkası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Enginün, İ. (1976). *Halide Edip Adivar*. İstanbul: Toker Yayınları.

Er, C. Seniha Hızal. *Atatürk Ansiklopedisi*.

Erbay, H. (2009). Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-25.

Ercoşkun, T. Meliha Ulaş. *Atatürk Ansiklopedisi*

Erdem, A. R. (2015). Atatürk'ün Kadına Ve Kadın Eğitime Verdiği Önem. *Belgi*, 1266-1277.

Erendil, M. (1990). Atatürk Medeniyet ve Dünya Kamuoyu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 97-107.

Eroğlu, H. T. (2006). Yönetime Katılma Biçimleri Ve Yerel Yönetimlerde Demokratik Mekanizmalar. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 191-206.

Eroksal, G. (2015). Anayasalarında Kadın Hakları ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme. *Yasama Dergisi*, 24-45.

Ertem, B. (2010). Siyasal Bir Muhalefet Denemisi Olarak Serbest Cumhuriyet Fırkası. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 71-92.

Eyüpoğlu, H. (2010). *Basında Kadın* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Fatih, K., & Ulusan, A. (2016). *Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme*. Akdeniz İletişim, 46-69.

Gisela Notz, Ç. S. (2018). *Feminizm*. Ankara: Phoenix Yayınları.

Göçimen, S. (2008). *Ülkemizde Kadınların Siyasi Hayata Katılım Mücadelesi*. Yasama , 5-59.

Göksel, B. (1985). “ Atatürk ve Kadın Hakları”,Türk Kadının Siyasi Haklarını Kazanışının 50. Yıl Dönümü Nedeniyle. *Atatürk Araştırma Merkezi*, 215-235.

Göngördü, S. E. (2019). Nezihe Muhiddin Ve Mefkuresi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 1496-1510.

Günay, G. (2015). Özgün BENER, Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *TSA Dergisi*, 157-171.

Güneş,İ. İkinci Grup. (2022). Atatürk Ansiklopedisi [Erişim:11.18.2022 <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ikinci-grup/>]

Güneş, G. (2010). Türk Kadınının Muhtarlık ve İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin(Hanım). *ÇTTAD*, 171-190.

Gürhan, V. (2017). 18. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kadın ve Hukuk : Amid Mahkemesi'nde Kadınların Hak Arama Süreçlerine Dair Bazı Değerlendirmeler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 1644-1664.

Güveyi, Ü. (2018). Türkiye’de Seçme Ve Seçilme Hakkı Boyutunda Yaşanan Demokratikleşme Sürecinin Kısa Tarihçesi Ve Bu Süreçte Kadim Türk Kültürünün Rolü. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 37-66.

Haber. (1934, Aralık 5).

Haber. (1935, Şubat 5).

Hakimiyeti Milliye. (1930, Eylül 24).

Hakimiyeti Milliye. (1930, Eylül 25).

Halıcı, Ş. (2004). Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın Kuruluşu Sırasında Ali Fethi (Okyar) Bey ile Mahmut Esat (Bozkurt) Beyin Polemikleri. *Atatürk Araştırma Dergisi*, 229-451.

Hamzaoglu, M. (2017). Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Toplumsal ve Siyasal Yaşamda Öne Çıkan Kadınlar. *Lectio Socialis*, 76-92.

Hanılçe, M., & İbrahimzade, T. (2019). Çariçe Katerina’nın Rus Kadın Eğitime Sağladığı Bir Katkı Smolnıy Enstitüsü (1764-1919). *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 503-528.

Harman, Ö. F. (2021). *İslam Öncesi Dinlerde ve Toplumlarda Kadın*. İslam Ansiklopedisi [Erişim 12.22.2021: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kadin#2-islamda-kadin>]

İleri, C. N. (2017). *Kadınlarımız*. İstanbul: Kaknüs Düşünce.

İlkhani, S. (2018). II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını. *BAYTEREK Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* , 56-76.

Kaçar, A. (2020). *Kadınlar Halk Fırkasından Türk Kadınlar Birliğine Kadın Hareketi Ve Basına Yansıması (1923-1935)*(Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Kaçar, M. (2022). *Mihrimah Sultan*. İslam Ansiklopedisi [Erişim:11.30.2022 <https://islamansiklopedisi.org.tr/mihrimah-sultan>]

Kapucu, E. D. (2014). *Atatürk Dönemi Demokratikleşme 1920-1938*. Ankara: İksad Yayınları.

Karaca, F. (2022). *Hatice Tarhan Sultan*. Diyanet İslam Ansiklopedisi [Erişim: 12.05.2022 <https://islamansiklopedisi.org.tr/turhan-sultan>]

- Kartal, C. B.** (2008). II. Meşrutiyet'in Cumhuriyet Mirası: Makbul Kadınlar. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 215-238.
- Kartal, C. B.** (2016). Türkiye’de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği’nin Faaliyetleri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 165-197.
- Kılıççeker, Ö.** (2019). Türk Kadının Siyasete Giriş Süreci Ve İlk Kadın Saylav Mihri İffet Pektaş. *Mecmua*, 48-84.
- Kırkpınar, L.** (1998). Cumhuriyet ve Kadın. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 93-114.
- Koç, H.** (2019). Hanımlara Mahsus Gazete’deki Hikâyeler ve Temaşa Fikri. *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 333-361.
- Kolay, H.** (2015). Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları . *EMO Kadın Bülteni*, 5-11.
- Konan, B.** (2011). Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 157-174.
- Koparan, C., & Özalp, İ.** (2013). *Yönetim Ve Organizasyon. Yönetim ve Yöneticilik*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayını.
- Korkmaz, E.** (2022). *Demokrasi Kavramı ve Modern Demokrasi Kuramlarından Biri Olarak Müzakereci Demokrasi*. [Erişim: 11.26.2022 <https://docplayer.biz.tr/47312509-Demokrasi-kavrami-ve-modern-demokrasi-kuramlarindan-biri-olarak-muzakereci-demokrasi.html>]
- Köse, Ö.** (2020). Evliya Çelebi Seyhatnamesine Göre 17. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Kadın. *Tursih Studies*, 4063-4082.
- Köse, Ö.** (2020). Geç Osmanlılar ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Kadınların Var Olmayan Mücadelesi . *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 257-264.
- Kurnaz, Ş.** (1991). Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923). *Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu*.
- Kurnaz, Ş.** (1996). Millî Mücadelede Türk Kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 257-268.
- Kurnaz, Ş.** (2021). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Kadınların Eğitimi*. Milli Eğitim Dergisi [Erişim.12.04.2021 http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/143/14.html]
- Kurun.** (1935, Şubat 8).
- Kurun.** (1935, Şubat 10).

Kutlu, A. (2011). *Cumhuriyet Kavramı ve Türkiye'deki Evrimi (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Küpel, Ö. (2015). Kösem Sultana Ait Bir Muhalefet Kaydı. *Tarih ve Coğrafya Araştırma Dergisi*, 131-143.

Mensiz, U. C. (2016). Seçme, Seçilme ve Serbest Siyasi Faaliyette Bulunma Hakkı Bakımından Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 55-94.

Milliyet. (1934, Aralık 6).

Mumkaymaz, H. G. *Kadın Temsiliyeti ve 1930 Seçimleri.* (2022, 11 16). Atatürk ansiklopedisi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kadin-temsiliyeti-ve-1935-secimleri/>

Müezzinoğlu, E., & Kaya, Y. (2017). Milli Mücadele Sonrasında Türk Kadınına Siyasal Haklar Tanınmasına Yönelik Arayışlar (1923-1924). *Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 117-136.

Gözelce, Küçükyıldız, D. *Nezihe Muhiddin (1889-1958).* (2023,). Atatürk Ansiklopedisi [Erişim:05.10.2023 <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nezihe-muhiddin-1889-1958/>]

Özcan, A. (2016). *İktidar ve İhtiras Kösem Sutan.* Derin Tarih, 112-117.

Özcan, F. Y. (2011). Birinci Büyük Millet Meclisinde İkinci Muhalefet: İkinci Grup. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-33.

Özcan, S. Y. (2019). *Seçme Seçilme Hakkı ve İnsan Hakları (Yüksek Lisans Tezi)*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Özer, S. (2013). Kadınlara Seçme Ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları. *Atatürk Araştırma Merkezi*, 131-167.

Özger, Y. (2012). Osmanlı'da Kadınların Memuriyette İstihdamı Meselesi Ve Sicill-i Ahvalde Kayıtlı Memurelerin Resmî Hâl Tercümeleri. *History Studies* , 414-447.

Özkan, A. (2014). *Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Kadınına Verilen Haklar Ve Siyasî Hayata Yansımaları (Yüksek Lisans Tezi)*. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü. Hatay.

Öztoprak, İ. Atatürk Ansiklopedisi. (2022, 11 22). *Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası* [Erişim 22.11.2022 :<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/terakkiper-cumhuriyet-firkasi/>]

Özrtürk, C. (2022). *Darulmuallimat.* İslam Ansiklopedisi [Erişim 12.06.2022: <https://islamansiklopedisi.org.tr/darulmuallimat>]

Öztürk, G. (2019). *Osmanlı Kadın Hareketleri Öncülerinden Hanımlara Mahsus Gazete'de İdeal Evlilik ve Aileye Bakış* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi . Tekirdağ.

Özyürek, M. (2014). Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Eğitimci: Nakiye Elgün. *Atatürk Dergisi*, 29-46.

Sakarya. (1934, Ekim 16).

Sakarya. (1934, Ekim 11).

Sami, Ş., & Doğan, H. İ. (1996). *Kadınlar*. Ankara: Gündoğan.

Sarıkaya, E. (2019). Kadın Siyasi Hakları Tarihçesi. TÜSEB Türkiye Anne Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü. Ankara, Mamak: TAÇESE.

Sarıman, S. (2020). Trabzon'un İlk Kadın Milletvekili Seniha Hızal'ın Tbm'm'deki Faaliyetleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 403-427.

Sarısaman, S. (2020). Antalya'nın İlk Milletvekili Türkan Örs Başbuğ'un 5. Dönem TBMM'deki Faaliyetleri. *History Studies*, 1143-1159.

Sarıtürk, M., & İzci, F. (2019). Mehmet Demokratik Toplumlarda Halkın Yönetime Katılımı: Yönetime Katılım ve Yönetişim İlişkisi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 498-517.

Selvi, E. B. (2019). Kadınların Siyasete Katılımı: Türkiye Örneği (Yüksek Lisans Tezi). *Necmettin Erbakan Sosyal Bilim Enstitüsü*. Konya.

Seviç, İ., & Palavar, A. A. (2021). Türk Siyasetinde Kadınların İntihap (Seçme Ve Seçilme) Hakkı Elde Etme Süreci Ve Ekekon Gazetesine Yansımaları. *GJEBS*, 195-207.

Sezer, A. (1998). Türkiye'de İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları. *Atatürk Araştırma Dergisi*, 889-905.

Şahin, C. (2010). *Türk Parlemantosundaki Kadın Milletvekilleri 1935-2007* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Şallı, H. Hatice Sabiha Görkey. *Atatürk Ansiklopedisi*.

Şanal, M. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda Kız Öğretmen Okulunun (Dârülmuallimât), Kuruluşu, Okutulan Dersler ve Kapatılışı (1870–1924). *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 221-244.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümler. *Akademik Hassasiyetler*, 163-176.

Taş, M. (2014). Saray Kadınları'nın Osmanlı Devlet Yönetiminde Çeşitli İşlevleri . *International Periodical For The Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 1293-1312.

Taşdemir, S. (2019). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Ayvalık Teşkilatlanması Ve 1930 Yılı Belediye Seçimleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* , 613-634.

TBMM. (1936). 1936 Muvazene-i Umumiye Kanunu.

Terzi, A. (2022). Siyaset Kültüründe Kadınların Rolü. *Eğitim Ve Toplum*, 17-24.

Toparlak, B. (2014). Cumhuriyet'in İlk Kadın Milletvekillerinden Fatma (Şakir) Memik. Cumhuriyet'in İlk Kadın Mi Tarihine Peşinde .*Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 81-91.

Tunalı, Y. T. Bahire Bediş Morova Aydılek,,*Atatürk Ansiklopedisi*.

Türk Sözü. (1934, Aralık 9).

Uğurcan, S. (2022). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Türk Kadını*. [Erişim 05.11.2022: erdem.gov.tr: <https://erdem.gov.tr/tam-metin-pdf/471/tur>]

Uluslan, Ş. Hatı Çırpan. *Atatürk Ansiklopedisi*,

Uysal, Z. (2004). *Osmanlı Toplumunda Kadın (Konya Örneği 1670-1680) (Yüksek Lisans Tezi)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü . Konya.

Uzun, İ. (2017). Kadın Haklarının Kazanılmasında Bir Cumhuriyet Kadını: Afet İnan(1908-1985). *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 73-89.

Uzun, T. (2010). *İttihat ve Terakki'den Günümüze Siyasal Partiler. Tek Partili Döneminde Siyasal Oluşumlar " İkinci Gruptan Serbest Cumhuriyet Fırkaya"*. Ankara: Orion Kitapevi.

Vakit. (1923, Nisan 18).

Vakit. (1930, Nisan 7).

Vakit. (1930, Nisan 8).

Vakit. (1930, 10 Nisan).

Vakit. (1930, Nisan 4).

Vakit. (1930 , Nisan 12).

Veldet, H. (1935). *Türk Hukukunda Kadının Yeri. Ülkü Halk Evleri Mecmuası*, 268-276.

Yaşar, S. (2018). *Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekillerimizden Fakihe Öymen Hayatı, Meclis'teki Çalışmaları*. Ankara: İKSAD.

Yellice, G. (2018). Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Kadınına Modernleştirme Girişimleri, *Türk ve Dünya Basını (1926-1934). Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, 321-368.

Yeni Mersin. (1934, 16 Ekim).

Yeni Mersin. (1934, Ekim 9).

Yeni Mersin. (1934, Ekim 19).

Yeni Mersin. (1934, Ekim 30).

Yenisu, E., Şahin, F., & Öztekkeli, H. (2019). *Yönetim Düşüncesinin Evriminde Sistem Kuramının Etkileri: Kavramsal Bir Çözümleme*. Yönetim Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 514-527.

Yeşibaş, F. F. Fakihe Öymen. *Atatürk Ansiklopedisi*.

Yıldırım, S. N. (2019). *Seçme Hakkının Niteliği (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü . Ankara.

Yıldız, H. (2015). *Kadınların Siyasi Haklar Mücadelesi ve Nakiye Elgün (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Yıldız, M. (2012). *Türkiye’de Kadın Haklarının Siyasi Gelişimi (1923-1950)*. (Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, s. 61.

Yılmaz, A. (2010). Osmanlı'dan Cumhuriyete: Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi. *ÇTTAD*, 191-121.

Yılmaz, A. (2013). Halide Edip'te Kadın Hakları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi* , 119-134.

Yüceer, S. (2008). Demokrasi Yolunda Önemli Bir Aşama: Türk Kadınına Siyasal Haklarının Tanınması . *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 131-151.

Yürüt, B. (2017). Tanzimat Sonrası Osmanlı Kadın Hareketi ve Hukuki Talepleri. *TBB Dergisi*, 365-396.

Zağlı, B. (2017). *Radikal Feminist Teori Bağlamında Kadınların Miras Sorunu: Malatya Örneği (Yüksek Lisans Tezi)* . Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sivas.

Zaman. (1934, Aralık 8).

Zaman. (1934, Aralık 9).

Zaman. (1935, Şubat 7).

Zaman. (1935, Şubat 5).

Zaman. (1935, Şubat 12).

Zihnioğlu, Y. (2019). *Kadınsız İntihap*. İstanbul: Metis Yayınlar.

Zürcher, E. J. (2017). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* İletişim Yayınları. İstanbul: Orion Yayınları.

EKLER

İSTİKLÂL SAVAŞI 21 AĞUSTOS 1919 PERŞEMBE

Alaşehir kongresince hazırlanan beyanname ittifakla kabul edildi

«Amacımız, hareket-i milliyeyi birleştirmek ve güçlendirmek»

Akşehirli olup Yunan askerleri tarafından yaralanan kadınlarımız.

MALASEHIR Kongre'nin dünkü toplantısında, "Alaşehir Kongresi Beyannamesi" okunmuş ve delegeler tarafından ittifakla tasvip edilmiştir.

Beyanname, her türlü parti ihtirastlarından uzak bulunduğunu ve Padışah'a bağlı kalındığı belirtilerek, "Vatan tehlikesi karşısında birleşen kardeşlerden mürekkep kongre'nin ana gayeleri şöyle sıralanmaktadır:

— Zalim Yunan düşmanını topraklarımızdan taretmek.

— Hareket-i Milliye'yi birleştirmek ve güçleştirmek.

— İlgal anından beri Yunan tarafından yapılan vahşete dair bilgiyi toplam dünyaya ileme ilân etmek.

Büyük heyecanla dinlenen beyannamenin girişi aynen şöyledir:

"En sarîh desatir-i millîye ve hukuk-u tarihîye hülfına sevkili Anadolu-muzun azîz cangâhına saldıran kurun-ı kadime vahşetlerini gölgede bırakan fecî ihkâye sâimrîn ova-larımızı harabezara çeviren, bakîr imetleri çâk eden, binlerce masum Müslüman kardeşlerimizi gaddar süngüleriyle parçalayan, zavallı ve mağdur halkın köylerini yakıp tarumar ederek sefalet ve perişan içinde bir seyl-i muhacerete sebebiyet veren Yunanlıların memleketimize ayak bastığı günden beri bilumum Türklük ve Müslümanlık âleminin âfâk-matemdarında mahsus olan galeyan ve millî ızdırâbden müthem olarak harekete gelen millî ordular, iki

hâniye ve imdad-ı ruhaniye-i nebevîye istinaden vazife-i vatanîyesini ifa etmekte bulunmuş ve bil-lutfi kerim, birçok muvaffakiyet ihraziyle düşmanın tevsi-i ılgali durdurulmuştur."

HEYETİ MERKEZİYE

Bundan sonra millî hareketin teşkîlât talimatnamesi üzerinde müzakerelere devam edilmiş ve sonunda talimatname kabul edilerek bastırılmak üzere Afyonkarahisar'a gönderilmiştir.

Bu talimatnameye göre, Alaşehir, Odemiş, Uşak, Eşme, Kula, Demirci, Selihli kazaları bir saha itibariyle yedi kişilik bir heyeti merkeziyeye bağlı bulunacaklardır. Cephe kumandanları da bu heyete bağlı olacaktır.

Ayrıca Heyeti Merkeziye tarafından üçer kişilik (Menzîl Müfettişlikleri) kurulması da kararlaştırılmıştır.

Kongre bütün bu kararları ile cotelikten yana katiiyen bulunmadığını ve Yunan'ı taretmek için millî ve birleşmiş bir teşkilata sahip bulunmak gerektiğini göstermek istemiştir.

MENZİL-MUFETTİŞLERİ

Bazı delegeler, Menzîl Müfettişlerinin tüküninde cephe kumandanlarının müdâfaasının silinmesinin şart kuyulmasını istemişler, fakat bu teklif oya konarak reddedilmiştir. Böylece Menzîl Müfettişleri doğrudan Heyeti Merkeziye tarafından seçilecektir. Menzîl Müfettiş-

lerinin vazifeleri ile ilgili talimatname maddesi de şu şekilde kabul edilmiştir. "Cephe kumandanları işe ve levazım için Menzîl Müfettişlikleri ve Menzîl Müfettişlikleri de Heyeti Merkeziye ile münasebetle bulunur ve menziller cephelemleri ihtiyacatını temin etmezlerse kumandanlık, Heyeti Merkeziye'ye müracaatla temin-i ihtiyac eder."

YENİ DELEGELER

Dünkü toplantıya Nazilli, Denizli ve Sarayköy'den de delegeler yetişmişlerdir.

Bunlar, Nazilli'den dava vekili İlhamî, Tapucuzade Ali Efendi, Sarayköy'den müftü Ahmet Şükrü Efendi, Denizli'den de yüzbaşı Mirasçuzade Sükrü ve yedeksubaylardan Hocazade Ahmet Tahir Beylerdir.

Anadolu hareketi ile bir ilgisi bulunmadığı açıklanan Enver Paşa'nın Talat Bey'e çekilmiş bir fotoğrafı.

Enver Paşa'nın Anadolu hareketi ile ilgisi bulunmadığı açıklandı

Mustafa Kemal, şeyh ve ağalara mektup yazarak milletin kurtuluşu için yardım istedi

Mustafa Kemal Paşa'nın geçen hafta içinde Bitlis'te Kültrevizade Şeyh Abdül-baki Efendiye, Sırnak'lı Abdurrahman Ağaya, Derşev'li Ömer Ağaya, Muşas'lı Resul Ağaya, Seyh Mahmut Efendiye, Narsins'li Mesayihî İzmandan Şeyh Ziya-ettin Efendiye, Garzan'da, Rüesadan Cemil Çeto Beye mektuplar yolladığı, Erzurum Kongresinin kararlarını bildiren ve zevattan, milletin kurtuluşu için mücadeleye yardımcı olmalarını istediği öğrenilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın, Garzan'da Cemil Çeto'ya gönderdiği mektupta deniliyor ki:

"Bir, kaç gün, kadar, tekâmül, Batı-

Anadolu ve Rumeli vilayetlerinin delegelerinden kurulu olmak üzere Sivas'ta umumî bir kongre toplanacaktır.

Bu suretle de bütün millet yekvücut olarak hukukunu müdafaa edecek hale gelecektir.

İnsallah yakında Meclis-i Mebusan toplanacak ve her türlü hukuku millet ve memleketi müdafaa kafi kuvvetli bir hükümet mevkii iktidara geçecektir. Milletini gösterdiği bu vahdet ve kudret sayesinde tekâmül cemci devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar hülasa cümlesi vatan ve milletimize hümet etmeye başladılar. İnsallah netice mesut olacaktır."

Kaynak: (Coşar, 2013)

BARİŞ KONSEYİ'NE SUNULAN
İNGİLİZ RAPORU:

«Millî kuvvetler, Yunanlıları Anadolu'dan atmaya karardır»

PARİS
BATI Anadolu'da Yunan ve İtalyan işgal bölgeleri ile Türk millî kuvvetleri hakkında bir İngiliz raporu dün barış konseyine sunulmuştur. Bu rapor, Batı Anadolu'da Yunan ve İtalyan işgal bölgelerinin sınırlarını tesbitle vazifelendirilmiş, olan İngiliz Generali Milne'nin geniş bir muhtırasını da ihtiva etmektedir.

İŞGAL BÖLGESİNDE YAPILAN TETKİKLER

İşgal bölgeleri sınır-
larında yaptığı tetkikleri
anlatmakta olan General
Milne bilhassa şu noktala-
ra işaret etmektedir:

“—Türk kuvvetlerinin en mühim kısmı, teşkilâtı haydut çetelerinden kuru-
ludur ve bunlar, Yunanlıların köylerden ka-
çırdıkları silahlı köylü-
ler tarafından takviye e-
dilmektedir. Bu çeteler, Yu-
nanlıların daha fazla ilerlemelerine mani olmak
hususunda karardır. Nizami ordu kuvvetlerin-
den gizlice talimat almak-
ta olan bu çetelerin mevcudu hayli fazladır.

—Osmanlı hükümeti-
nin, Yunanlıları Anado-
lu'dan atmaya and içmiş
olan bu kuvvetler üzerinde

● Nizami ordudan gizlice talimat alan
millî kuvvetler üzerinde,
Osmanlı hükümetinin hiçbir nüfuzu
olmadığı da bildiriliyor

hiçbir nüfuzu yoktur ve bu
ihtarla da hükümet, bu
çetelerin herhangi bir hat-
tan itibaren geri çekilme-
lerinde ısrar edemez.

—Sivil idare, genellikle
askeri makamların emri
altındadır. Bu askeri
makamlar ise, güçlen-
mekte olan millî hareketi
gizlice desteklemektedir.
Hükümet, bu faaliyeti
sınırlandırmakta acizdir.

ŞİDDETLİ ÇARPIŞMALAR...

—Tamamıyla Türklerle
meskün bölgelere ilerlemiş
olan Yunan kuvvetleri
gayrimüsaait bir şekilde
mezvilenmişlerdir. Ancak
daha müsaait mevziler elde
etmek için yapabilecekleri
herhangi bir ileri hareket
azami mukavemetle karşı-
laşacak ve ancak çok
şiddetli çarpışmalardan
sonra başarı elde edebile-
cektir.

—Taktik bir savunma
hattı çizmenin tatbikinde
pek faydası yoktur.
Taraflardan hiçbirisi buna
hürmet etmeyeceğinden
bu bir kıymet ifade et-

meyecektir. Zira Türkler,
Yunanlıları geri atmaya
karardır. Yunanlılara
gelince, Venizelos'un iste-
miş olduğu hattan başka
hiçbir hat bunları tatmin
etmeyecektir. Venize-
los'un istediği bu sınırı ta-
viz olarak onlara bırak-
mak, tamamıyla Türklerle
meskün bölgeleri vermek
olacaktır. Bu takdirde de
bu bölgeler halkı şiddetli
bir direniş gösterecekler-
dir. Ayrıca bu durum,
Anadolu'nun başka yerle-
rinde de silahlı karışıklığı
tasil edecektir.

Eğer Yunanlılara iler-
leme müsaadesi verilmez
ve bunlar Türkler tarafın-
dan püskürtülürse bu
neticeden dolayı kabahati
bize yıkacaklardır. (Gayri
müsaait mevzilerde bırakıl-
dıklarından dolayı.)

ÇETE HARBİ

General Milne bu ra-
porunda, çıkar yolun, Yu-
nanlıların, bazı ufak te-
fek düzeltmelerle şimdiki
mevkillerinde kalmaları ol-
duğuna kaydetmekte ve;

Yunan işgal askerlerini Anadolu'dan atmaya and içmiş Kuvayı Milliye mensubu
kahraman Anadolu kadınlarından biri.

“Yunan birlikleri sancak-
ta kaldıkları süre çete har-
bi devam edecek ve her-
hangi bir Yunan ilerleyişi
daha da büyük müşküller
yaratacağı” demektedir.

General Milne, Yu-
nanlıların talebi üzerine
işgal bölgesi sınırının,
Soma Akhisar demiryolla-
rının doğusuna uzatılma-
sını da gözönünde tut-
tuğunu, fakat böyle bir
değişikliğin, tamamıyla
Türklerle meskün bölgele-
rin, işgali olacağından
bundan vazgeçtiğini ilave
etmekte “Böyle bir işgal
daha sert çarpışmalara yol
açar” demektedir.

İngiliz generali, Yu-
nanlıların Manisa ve
Aydın üzerine ileri ha-
reketlerinin talimatlara
aykırı şekilde uygulanmış
olduğunu, büyük karışık-
lıkların bu iki noktadan
doğduğunu ve Yunan
kuvvetleri oralarda kal-
dıkları sürece de bu ka-
rışıklıkların sürüp gide-
ceğini belirterek şöyle de-
mektedir:

“Aydın bölgesinin
savunulmasında bütün bir
Yunan tümeni kulla-
nılmaktadır. Bu tümen üç
cepheden Türklerle temas
halindedir ve durumu da
sağlam değildir. Bu tüme-

ne emin mevziler sağla-
mak için bir ilerleme ge-
reklidir. Ancak Türkler
buna şiddetle karşı koya-
caklardır. Barış konferan-
sı, çarpışmaların daha da
genişlemesine ve daha
fazla sayıda Türk köyle-
rinin Yunan işgali altına
alınmasına itiraz etmeye-
cek olursa Yunan kuvvet-
lerinin Koçak çayı hattına
kadar ilerlemelerine
müsaade edilebilir.”

General Milne rapo-
runun sonunda, Yunan
işgalinin sancak bölgesine
inhisar ettirilmesini ve ay-
rıca müttefik kuvvetle-
rinin Menderes vadisini

işgal altına almalarını da
tavsiye etmektedir.

Milne'nin raporunda
son madde şudur:

“Barış konferansının bu
noktalar üzerinde bir an
evvel ve açık bir şekilde
karara varması son derece
şayanı arzudur. Böyle bir
kararın büyük etkisi ola-
cak ve mahsulün kaldırıl-
masından önce huzurun
sağlanmasında büyük rol
oynayacaktır. Aksi halde
Türk kuvvetleri geniş öl-
çüde artacaktır.”

Bu rapor üzerinde yük-
sek konseyde önümüzdeki
günlerde tartışmalar ola-
caktır.

Oryant News gazetesi Osmanlı postaneleri ile alay ediyor

Şehrimizde İngilizce yayınlanmakta olan (Oryant
News) gazetesi Enebi postanelerinin durumundan bah-
seden bir makalesinde Osmanlı postaneleri ile alay
etmekte ve şöyle demektedir:

“Harp ilânını müteakip Osmanlı idarecileri kapitulas-
yonları kaldırdılar. Meselâ bütün Enebi postaneleri
kapatıldı, sadece Osmanlı postanesi kaldı. Eğer başka bir
muhabere vasıtası olsaydı akıllı bir adam mektat-ı nu ve
telgrafını bu Osmanlı postanesine vermezdi.”

Milliyet **İSTİKLÂL SAVAŞI** **gazetesi** **HAZIRLAYAN: ÖMER SAMİ COŞAR** **22 MAYIS 1919**

Millî matem sürüyor...

BÜTÜN MEKTEPLER VE DARÜLFÜNUN KAPATILDI

SEVGİLİ İzmir'inde hakkında dün de yürekleri gıta verecek bir haber alınmıştı. Millî matem devam etmektedir. Bütün mektepler ve Darülfünun kapatılmıştır.

Dün öğleden sonra üç buçukta üç bin kadar muallime ve muallim İstanbul Darülfünun Konferans Salonunda heyecanlı bir toplantı siktetmişler ve İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgalini şiddetle protesto ederek, "Türk evlâdını haksızlıklara karşı koyan hisleri ile yetiştirecekleri dair yemin etmişlerdir."

MEMLEKET YUNAN'A TERKEDİLMEZ

Halide Edip Hanımefendi'nin başkanlığı altında açılan toplantıda ilk söz alan Muallim Hüseyin Ragıp Bey, "Bugün Türk milleti arasından vurulmuş bir adam gibidir. Dörtler imzalarını yalamışlardır. Biz muallimler bu davada haklı olduğumuzu ispat edinceye kadar çarpışacağız. Hanımlar, efendiler, İzmir mekteplerinde Türk lisası yerine Yunan lisasını, asimetli ve muhtemelen Türk tarihini yerine Yunan tarihini göstermek isteyen muallimler elbette ölümlü tercih ederler" demiştir.

Muallime Nakiye Hanım ise, Cihan Sevgi'nde akan Türk kanını hatırlatarak, "Eğer an kan kafi gelmiyorsa, sağ kalan erkeklerinizin ve kadınlarımızın kanları feda olsun. Memleket Yunan'a terk edilemez. Türkler o bayrağa bağ eğmeyeceklerdir. Eğer biz feda etmek istiyorlarsa şanlı bir surette ölmeye hazırız" diye bağışmıştır.

Toplantıda gözyaşlarını tutamayıp ağlayanlar, heyecandan bayılıp düşenlere rastlanmıştır. Tathikat Müdürü İhsan Bey, "Ne İzmir'den, ne buradan bir kimse çıkarmaz" demiş ve muallim Besim ve Emin Ali beylerin heyecanlı konuşmalarından sonra da söz alan muallime Halide Edip Hanım sunuları söylemiştir: "— HİBİ'nin salıp önünde çekilmeye mecbur olduğunu söylüyorlar. Tarihinde Çanakkale gibi bir muharebeye sahip olan millet ölemez. Vatanın aşkı için insanın heyecanı tüklenmez. Bu heyecanı idame, dimağ halinde olan muallimlerin vazifesidir. Aldanmayalım. Türkler öyledir, ilk heyecanı geçince unuturlar diyorlar. Aldanmayalım. Biz heyecanlarımızı her zaman yaşatmalıyız."

Bundan sonra alınan kararlar tanzim edilerek padişaha sunulmak üzere hazırlanmıştır. Bu telgrafta, Türk İzmir'in, Yunan askerleri tarafından işgal karşısında "İstanbul mektepleri muallime ve muallimlerinin, 700 senelik muazzam devletimizin ve 14 asırlık İslâm hükümetinin müdafası uğrunda hayatlarını fedaya azmetmiş" bulundukları ilân edilmekte, Türk çocuklarını haksızlıklara karşı koyan hisleri ile yetiştirecekleri de bildirilmektedir.

Padışah'tan, Türkiye'yi tahkim eden herhangi bir andlamaya imza konulmaması da istenmiştir.

Mustafa Kemal Paşa:
«Maksadım millete hizmettir...»

SAMSUN

Mustafa Kemal Paşa dün Erzurum'da 15'inci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'ya yolladığı bir şifre telgrafta, neden bu son vazifeyi kabul etmiş olduğunu açıklamıştır.

Mustafa Kemal Paşa, çok gizli olan bu telgrafta, Kâzım Karabekir Paşa ile bir an evvel buluşmak arzusunda olduğunu fakat Samsun'daki asayişsizliğin tehlike arzettiğini, bu sebeple burada birkaç gün kalacağını bildirmekte ve maksadını açıklayan bölümde de aynı şekilde demektedir:

"Ahvâl umumiyemizin almakta olduğu şekli vahimden pek müteallim ve müteessirin. Millet ve memlekete Medyun olduğumuzu en son vazife vicdanıyı yakında müteallim mesail ile en iyi ifa etmek mümkün olacağı kanaatıyla bu son memuriyeti kabul ettim."

Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözleri ile yurdu düşman istilasından kurtaracak bir hareketin başına geçmek azminde olduğunu belirttiği anlaşılmaktadır.

PAŞA'NIN İLK RAPORU GELDİ

Samsun'a 19 Mayıs pazartesi günü varmış olan Mustafa Kemal Paşa tarafından 21 Mayıs akşamı Genelkurmay Başkanlığı'na yollanan ilk rapor gelmiştir.

9'uncu Ordu Müfettişi, Samsun, Çarşamba ve Bafra havalisinde 48 Rum çetesinin faaliyet halinde olduğunu, bunların Samsun'daki Rum Metropolit Bermanos tarafından idare edildiğini, emellerinin de Pontos Rum Cumhuriyeti'ni kurmak olduğunu bildirmektedir.

Mustafa Kemal bunlarla mücadele için yeterli kuvvet bulunmadığını, halâkin sayıları 13 civarında olan İslâm çetelerinin yardımını aradığını da belirtmekte, Rusya'dan devamlı deniz yolu ile Rum silahlı çeteleri getirildiğini de eklemektedir.

Paşa, Samsun'da bulunan Fransız Jandarma Subayı Favru'nun kendisine, Rum Metropolit tarafından İstanbul'a Fransız siyasi temsilcisine yollanan ve Türklerin Hristiyanlara tecavüz ettiklerini anlatan bir telgrafını gösterdiğini, bahsedilen olayların ise külliyen uydurma olduğunu da söylemekte, gerekli tedbirleri almaya başladığını, bunlar hakkında da peyderpey bilgi vereceğini bildirmektedir.

Mustafa Kemal Paşa

Günlerden berimatemiginde bulunan İstanbul'da elden ele dolanmakta olan kartlardan biri de budur. Resmin üzerinde büyük şair Namık Kemal'in şu mısraları okunmaktadır:
"Vatanın bağına düşen dayamış hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini"

Kaynak: (Coşar, 2013)

Milliyet **İSTİKLÂL SAVAŞI** **20 MAYIS 1919**

KALK UYAN YOKSA ARDI HICRANDIR **gazetesi** HAZIRLAYAN: ÖMER SAMİ COŞAR

FATİH'TE DÜN MUHTEŞEM BİR MİTING YAPILDI

80 bin Türkün katıldığı toplantıda Halide Edip, Padişah'tan, «Milleti en çok temsil edecek cesur bir kabine» kurulmasını istedi. Hatipler İzmir için, mücadele edip, kan dökeceklerini söylediler...

Hüseyin Ragıp Bey, «Anadolu Efesi ve onun osabiyeti kavmiyesi öyle bir ustura mahiyetindedir ki, onu vutmak isteyenlerin gırtlığını parçalar» dedi...

kürem milletlerin ruhu bizde de var. Sevimizi mutlak dünya iştecektir. İhtimalki ve ıslahat için bugün kuvvetli ve metin bir millet halinde bulunmalıyız. Bugün Türkler arasında milî davaları halledinceye kadar, nasıl kurunu vus-tada haftada üç gün Allah müstarekesi yapılsa, öyle Allah müstarekesi aktedilmelidir.

dir, siz düştüğünüz zaman birçok şeyler düşecektir. Kadınlar silahsız ve zayıf, fakat kalbi gayet metindir. Bütün âlem-i İslâm hep kardeşimdir. Bundan dönen Türk kadını değildir. Yaşasın milletimiz.

Halide Edip Hanım konuşmasını bitirip kürsüden inerken, halk arasında ağlayanlar görülmüyordu.

MİLLETLER UYANIYOR

Hukuk Fakültesi müderrislerinden Selâhattin Bey söz almış, «Dün Darülfünun'da, bugün de burada hakkını isteyen bu millet ortadan kaldırılamaz» demiştir.

Mitinge katılanlar, «Kalkmayacak» diye bağırarak hatibi alkışlamışlardır.

Selâhattin Bey devamla sunları söylemiştir:

«Bir millete coşkun fena bir hüküm kabul ettirilebilir. Fakat o milletin ilk fırsatı kurtulabilmesi kabilirdir. Bu asır milliyet aşkıdır. Milletler uyanıyor. İzmir'de ıslahatın haberler çok fecidir. Orada bizim paydık olacak hukukumuz vardır. İzmir ve diğer ıslahat edilen yerlerdeki halkımız çok ümit ederiz ki mahfuz kalacaktır. Biz hukukumuzu sonuna kadar azmettik.»

Mitingin en heyecanlı konuşmalarından birini yapan Hüseyin Ragıp Bey sunları söylemiştir:

«Biz İzmir ilhakının bütün dünyada en çok imkânsız bir şey olduğunu anlatmak için de Vilson prensiplerinden istianeye temennâ edeceğiz, ne de tarihten etnografyadan mîsal götüreceğiz. Vatandaşlar İzmir'in ne yutulmaz bir lokma olduğunu anlamak için, Ödemiş kazasından devesini önüne katarak Yemiş çarşısına gelen zeytin'in bir çam bölmelerini andırarak mevcudiyetini seyretnek kâfidir. Anadolu Efesi ve onun asabiyeti kavmiyesi öyle bir ustura mahiyetindedir ki, onu vutmak isteyenlerin gırtlığını parçalar»

(Devamı 6. Sayfada)

«KUVVETLİ KABİNE İSTİYORUZ»

Halide Edip Hanım, «Biz padişahımızdan bize bahalık etmesini rica ederiz» diye sözlerine devam etmiş ve şu talepte bulunmuştur:

«Biz erkeklerimizde millet-i kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz. Padişahımıza halkın hissiyatını tebliğ eder ve deriz ki: «İşte kara bir gün yaşıyoruz, bugün herkes susmuştur. Bugün Türk ve Müslüman padişahın etrafında toplanmıştır.»

Halide Edip Hanım konuşmasını büyük bir heyecan içinde şu sözlerle tamamlamıştır:

«— Hanımlar, efendiler bunun beş bini kadar bir miting de yapmış olsak bir semeresini göremeyiz. Fakat yarın var. Çocuklarımız var. Buradaki Türk, Müslüman âleminin kalbi»

Önce Halide Edip Hanım söz almış ve demiştir: «Müslümanlar, Türkler, Türk ve Müslüman bugün en karanlık gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece. Fakat insanın hayatında sabah olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp müslâh bir sabah yaratacağız.

Bugün memleketimizin taksim tehlikesi karşısında, adım adım, adeden kendi durumumuzdaki milletleri başımıza efendi yapmak istiyorlar. Bugün İzmir, yarın Konya, öbür gün İstanbul, sonra Müslüman dünyasının başı olan Türk susturulmuş olacaktır. Buna karşı ne silahımız var? Kurşun, top, bomba. Bir top bebeklerimizi öldürebilir. Bizim bundan da kavi silahlarımız var, toplan yüzüne tükürürüz.

ZMİR'in Yunanlar tarafından ıslahatını protesto için İstanbul'un yaptığı ilk büyük mitingde dün 80 bini müstarekesi halk ıslahat etmiştir. Büyük kalabalık sabahın erken saatlerinden itibaren Fatih meydanında Belediye Dairesi önünde toplanmıştı. Konuşmalar yapıldığı kürsüye, siyah zemin üzerine Ay-Yıldızlı birer bayrak yerleştirilmişti.

Gençlerden erkeklerin kollarında siyah peritler görülmüyordu. Kızlar da göğüslerine siyah rozetler giymişlerdi. Bunların üzerinde de (İzmir kalbimizdir) kelimeleri yazılıydı.

İstanbul'da bir mitingte ilk defa kadınlarımız da konuşmuşlardır. Halide Edip ve Meliha hanımlar çok heyecanlı lûre konuşma yapmışlardır.

Dönko mitingde ateşli bir konuşma yapan Halide Edip Hanım

Kaynak: (Coşar,2013)

HALİDE EDİP'İN MUSTAFA KEMAL'E GÖNDERDİĞİ MEKTUP: «ÇOK TEHLİKELİ ANLAR GEÇİRİYORUZ»

MUSTAFA Kemal Paşa'nın, Amasya'dan mektup yollayarak Milli Mücadele'ye yardımcı olmalarını istediği mahdud kimselerden biri olan Halide Edip Hanımefendi'nin bundan birkaç gün evvel, Amerika mandası ile ilgili olarak Erzurum'a gitti bir mektup yolladığı öğrenilmiştir.

Halide Edip Hanım, 10 ağustos tarihini taşıyan bu mektubunda, "Biz, İstanbul'da kendimiz için bütün eski ve yeni Türkiye sınırlarını kapsamak üzere geçici bir Amerikan mandasını katlanabilir kötü durum olarak görüyoruz" demektedir.

Şu günlerde şehrimizdeki durumu da etrafı bir şekilde anlatan bu mühim mektup aynen şöyledir:

"Memleketin siyasî vaziyeti en had bir devreye geldi. Kendimiz bir istikamet tayini için Türk milletinin zararı atıp müsbet bir vaziyet almak zamanı ise geçmek üzere bulunuyor.

Harici vaziyet İstanbul'da şöyle görünüyör:

Fransa, İtalya, İngiltere, Türkiye'de mandaterlik meselesini Amerika Senasına resmen teklif etmiş olmakla beraber bütün kuvvetlerini Senanın kabul etmemesi için sarfediyorlar. Taksim'den hisse karmak tabii işlerine gelmiyor.

Suriye'de hüsrana uğrayan Fransa, zararını Türkiye'de telafi etmek istiyor. İtalya namuskar bir emperyalist olduğundan muharebeyle ancak Amedolu taksiminde pay almak için girdiğini açıkta açığa söylüyor. İngiltere'nin oyunu biraz daha incedir.

İngiltere'nin Türkiye'de, asrileşmesini hakiki bir istiklâl almasını, gelecek için bile olsa istemiyor. Yeni vesait ve fikirle tamamen asrî ve güçlü bir Müslüman - Türk hükümeti başında hilafet de olursa İngiltere'nin Müslüman esirleri için bir kötü örnek olur. Türkiye'yi kıl halinde İngiltere alabilse, kafasım kohnu koparır, birkaç senede sadık bir müstemleke haline koyar. Buna bilhassa en başta memleketimizdeki din adamları çoktan taraftarıdır. Fakat bunu Fransa ile döğüşmeden yapabilmek kabul olmayacağından taraftar olamaz. Fakat Türkiye'yi vahdet halinde muhafaza zarurî görülürse yani taksimin ancak büyük askeri fedakârlıklarla husule geleceğini anlaşırsa Latiflerin sokmamak için Amerika fikrine zahir ve taraftar olur. Nitekim İngiliz siyasî adamları arasında zaten bu fikre temayül mevcuttur. Monson gibi meşhur simalar Amerika'nın Türkiye'de manda almasını taraftar oluyolar.

Diğer bir çözüm yolu da Türkiye'yi Trakya'dan, İzmir'den, Adana'dan, belki de Trabzon'dan ve mutlak İstanbul'dan mahrum ettikten sonra eski "kapitülasyon"ları ve boğulmaya mahkûm dahili hudud ile müstakill bırakmak.

Biz İstanbul'da kendimiz için bütün eski ve yeni Türkiye hudutlarını şamil olmak üzere geçici bir Amerika mandasını katlanabilir kötü durum olarak görüyoruz.

Sebeplerimiz şunlardır:
1- Aramızda nasıl olsa Hristiyan azınlıklar kalacaktır. Bunlar hem Osmanlı tebaası hukukundan istifade edecekler hem de haricte bir Avrupa devletine dayanarak karışıklık çıkaracaklar, yabancı

Sultanahmet Mitingi'nin ateşli hatibesi Halide Edip Hanımefendi Üsküdar Kız Koleji'nde öğrenci iken (Ortada)...

Istanbul'daki durumu anlatan Halide Edip, mektubunda, «Geçici bir Amerikan mandasını katlanabilir kötü durum olarak görüyoruz» diyor

devletlerin boyuna üzerimize karışmaları olmayacaklar, aslında sağlam olmayan azınlıklar adına her yıl parça parça yitireceğiz.

Muntazam bir hükümet ve asrî bir idare tesisi için Patrikhane'nin siyasî imtiyazları, azınlıkların kuvvetli devletler vasıtasıyla mütemadi tehdidi ortadan kalkmalıdır. Küçük ve zayıf bir Türkiye bunu yapamayacaktır.

"2- Birbirini yok eden, menfaat bürsüzük veya hut sergüşt ve şöhrat namına yavaş yavaş hürsü tatmin eden hükümet sühhi ve zihniyeti ile asrî bir halk haline koyabilecek bir hükümet nazariyesine ve tabiiyatına ihtiyacımız var. Bunda lazım gelen para, ihtisas ve kudreti sahip değiliz. Siyasî istikrarlar siyasî esareti artırıyor. Tarafgirlik, cehalet ve çok konuşmaktan başka müsbet bir netice veren yeni bir hayat yaratamıyoruz.

Bugünkü hükümet adamlarını takdir etmese bile, halk ve halk hükümeti tesisini müferrit bilen, Filipin gibi vahşi bir memleketi bugün kendi kendini idareye kadir asrî bir makine haline koyan Amerikalı hakiki istiklâlî kafasında ve cebinde yirmi sene zahmet pektikten sonra yeni bir Türkiye ve her ferdî tahsil, zihniyeti ile hakiki istiklâlî bir kafasında ve cebinde taşıyan bir Türkiye'yi ancak yeni dünyanın kabiliyeti vücuda getirebilir.

3- Harici rekabeti ve kuvvetleri memleketimizden uzaklaştıracak bir yarıdmcıya ihtiyacımız var. Bunu ancak Avrupa haricinde ve Avrupa'dan kuvvetli bir elde bulabiliriz.

4- Bugünkü emrivakiler kalmak ve süratle devamı dünyaya karşı müdafaa

edebilmek için lazım gelen kuvveti haiz bir devletin müzaheretini istemek lazımdır. İstilaçı Avrupa'nın binbir vesaiti ve melun ayasetine karşı böyle bir vekil sıfatıyla Amerika'yı kendimize kazanarak ortaya atabilmek Şark meselesini de, Türk meselesini de gelecek için kendimiz halletmiş olacağız.

Bu sebeplerden dolayı süratle istememiz lazım gelen Amerika'da, tahli mahsursuz değildir. İzzeti nefsimizden epeyce fedakârlık etmek mecburiyetinde bulunuyoruz. Yalnız bazılarının düğündüğü gibi Amerika'nın resmî sıfatında dini temayül ve tarafgirlik yoktur. Hristiyanlara verecek misyoner kadını Amerika'nın idari makinesinde bir mevkî tutmaz. Amerika'nın idare makinesi din-siz ve milliyetsizdir. O çok ahenkar muhtelif cins ve mezhepte adamları çok imtizacı bir surette bir arada tutmanın usulünü bilir.

Amerika Şarkta mandaterliği ve Avrupa'da başına dert almak istemiyor. Fakat onların izzeti nefis meselesi yaptıkları Avrupa'ya usulleri ve idealleri ile üstün bir millet olmak istegidir. Bir millet samimiyle Amerika milletine müracaat ederse Avrupa'yı gördükleri memleket ve millet hayrina nasıl bir idare tesis edebildiklerini göstermek isterler.

ERMENİSTAN

Resmî Amerika'nın mühim adamları epeyce bir temayül husule geldi. İstanbul'da Ermeni dostu olarak gelen birçok bundaca olarak döndüler.

Bu ceryanı temsil eden resmî ve gavri

resmî Amerikan'ın fikri gizli olarak şudur: Türkiye'yi olduğu gibi hiçbir parçaya ayırmamak, eski hudutları dahilinde bütün olarak muhafaza etmek şartıyla umumi ve bir tek manda almak istiyorlar. Suriye, Amerika komisyonu orada iken umumi bir kongre aktederek Amerika'yı istemiştir. Amerika'da Suriye'nin bu arzusu pek hararetle karşılanmıştır.

Resmî Amerika bizim topraklarımız üzerinde Ermenistan yapmaya mütemayil görünmüyor. Eğer manda alırsa bütün milletleri müsavi şerait altında bir memleket evladi olarak telakki edip alacaklarını en mühim çevrelerinden öğrenmiş.

Fakat Avrupa mutlak bir Ermenistan meselesi yapmak - bilhassa İngiltere - Ermenilere tavizler vermek istiyor, Amerika elkanı - umumiyesinde Ermeni mahlumları namına bir oyun oynamaya çalışıyor. Avrupa korkusu bütün düğündürüyor.

Resat Hikmet Bey gibi, Cami Bey gibi hatta Vahdettin Millîyeti teşkil eden diplomatlarımızın Ermeni meselesi için bir sureti hâli tavsiyeleri var. Resmen size yazılıyor.

TEHLİKELİ ANLAR

Çok tehlikeli anlar geçiriyoruz. Anadolu'daki hareketli diktat ve muhabbetle takip eden bir Amerika var. Hükümet ve İngilizler bunun Hristiyanları öldürmek, İttihadçıları getirmek için bir hareket olduğunu Amerika'ya teklime elbirliği ile çağırıyorlar.

Her an bu millî hareketi durdurmak için kuvvet gönderilmesi düğünüyor bunun için İngilizler kandırmaya çalışıyor. Milli hareket süratle ve müsbet arzularla hemen meydana çıkarsa (ve Hristiyan düğmanlığı gibi bir rengi de olmasa) Amerika'da hemen destek bulacağını yine mühim çevreler temin ediyorlar.

"Sivas kongresi toplanıncaya kadar Amerika komisyonunu alkoymaya çalışıyoruz. Hatta kongreye Amerikalı bir gaze teci göndermeye de belki muvaffak olabileceğiz.

İşte bütün bunlar karşısında davamıza destek olabilmeleri için bu fırsat dakikalarını kaybetmeden taksim ve çökmeye korkusu karşısında kendimizi Amerika'ya müracaatla mecbur görüyoruz. Vahî bey kardeşimizle bu hususta müteker olan noktaları kendisi de ayrıca yazacaktır."

SERGÜZEŞT VE SAVAŞ ZAMANI GEÇİ

Türkiye'yi azim ve irade sahibi geniş kafalı bir-iki kişi belki kurtarabilir.

Sergüzeşt ve savaş devri artık geçmiştir. Gelecek için inkişaf ve birleşme muhaberesi açmaya mecburuz. Hududunda bu kadar çok evladi olan zavallı memleketimiz fikir ve uygarlık muharebesinde kaç tane şehidi var? Biz Türkiye'nin hayrî evlatlarından yarın kurucuları olmalarını istiyoruz. Raul Bey kardeşimizle stin mütekeren temelleri bir çöken zavallı memleketimiz için uzakları görerek düğünp çağışınanıza intizar ediyoruz.

Hürmetlerimi gönderir, muvaffakiyetinize dua ederim. Milli davada can ile ve baş ile çalışanlar arasında sade bir Türk askeri tevazuu ile sizinle beraber olduğumu beyan ederim."

13. yıl - sayı 4396
Cuma
4 Nisan
1930

VAKIT

Yarın 12 sayfa

İsmet Pş. ve arkadaşları iş başındadır

Afet Hanımın konferansı

Reisicümhur Hz., hükümet erkânı, sefirler hazır bulundular

Kadının intihap hakkı

Ankara, 3 (Telefon) — Bugün Ankara'nın fikir âlemi müstesna bir gün geçirmiştir. Musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hf. tarafından Türkocağı salonunda verilen konferans, kadının intihap hakkı üzerine açılan inkışaf ufuklarını işaret etmekte olmasa iktisadilehusus bir ehemmiyeti haizdir.

Siyasi havatta kadın mevzuuna taa'ülük eden konferansın dâimî için Reisicümhur Hazretleri, Meclis reisimiz, Başvekilimiz, vekiller, sefirler, mebuslar, profesörler, refikaları ve diğer birçok zevat hazır bu undular.

Afet H. konferansında demokrasinin tam ve kâmil bir tarifi yaptı, demokrasiyi üç safhada tesbit ve ıshah etti. Demokraside kadının mevkisini anladı.

Konferansın bilhassa son kısımları çok dikkate şayandı. Bu konferansın aynısı bazı cümleleri nakdi olurum:

"Mü hakimiyetin cinsiyet farkı göstermekle zî bütün vatandaşlara ait olduğundan şüphelenmeye mahal yoktur; bundan şüphelenenler millî hakimiyette bilhassa intihap hakkı en zayıf olanlardır, düşüncesizlerdir..."

Kadınların intihap saâhiyeti umumî harptenberi birçok memleketlerde kendilerine verilmekteydi...

Kadınların siyasi ehliyetliliğini iddia etmeye hiç bir sebep yoktur, erkeklerle iktisadilehusus ve ona nüfuz eden kadındır.

Kadın bugün, istenilisi, istenilmeyeni, iktisadilehusus ve içtimai hayatı bilfil girmiştir...

Kadınların sabitler, mecnunlar, mecnunlar arasında sayıldığı devrin üzerinden yarım asırdan fazla bir müddet geçmiştir.

Kadınların intihap haklarını, beşeriyet haklarıdır.

Kadınların siyasi haklarına malik oldukları zaman bir oduklarını hissetmişlerdir.

Türk kadınlarının memleket

Şehir dahilinde benzin depoları

Büyük bir tehlikedir

Emnetin, mevcut nizamnameye göre hareketlere kadir olmadığı anlaşılıyor!

Şehrin en sık yerlerinde açılan benzin depolarından biri

(Yazın 2 inci sayfasında devam eder)

Gezi Hz.nin son seyahatlerinde Afet Hf. da beraberlerinde bulunmaktadırlar. Resmimiz 'bu seyahatten bir intihap göstermektedir

işlerle a'kasını ispat eden misaller bilhassa kurtuluş mücadelesinde az mıdır?

Kadın insandır, aklı başındadır. Kadında adalet hissi vardır. Kadın müktesittir, sulhperevidir. Kadını görme hakı kimseye verilmemiş değildir."

Afet Hanım konferansının sonlarına doğru kadınlarımızın belediye azalığında yapacakları büyük hizmetlerden memleketin göreceği faydadan bahsetmiş, "ben bu inançla yükseleceğim, ruhumdan çekiliyorum, demistir.

Afet Hanımın konferansı birçok yerlerinde şiddetle alkışlanmış, sürekli a'kışlar arasında bitmiştir. Hanımlarla beraber birçok erkekler de konferansı hararetle alkışlamakta idiler.

Kabinede

Değişiklik olacağı sayıları esassızdır

Ankara, 3 (Vekit) — Nafia vekili Recep Beyin çekileceği hakkında bir İstanbul gazetesinin tekrar ettiği yazı üzerine selâhiyetler zatlarla görüştüm. Bu haber de evvelkisi gibi doğru değildir. Şükrü Kaya Beyin Gezi Hz. tarafından kabul edildikleri ve bir saat kadar mülakki oldukları hakkında çekilen diğer bir telgrafta İstanbulda husus bir menafedilmiş olduğunu işiten ahvâle vakif zevat bunun muhtemel ziyaretlerinden başka bir şey olamayacağını ve ne bir kabine tebeddülüne delâlet edecek bir hal, ne de böyle bir tebeddül verit gösterecek esaslı bir sebep bulunmadığını ifade ediyorlar.

İsmet Paşa Hz. ve bütün erkeğedârları işleri başındadırlar.

VAKIT ın tali müsabakası

Karierimizden ricamız

Dünkü nüshamızda neğrettiğimiz numaraları iyi muhafaza ediniz ve bu numaraları gene aynı nüshamızda bulunan kuponu yazarak isim ve adresinizi birlikte matbaamıza gönderiniz. Ötmi müzdeki Çarşamba günü akşamına kadar bu suretle matbaamıza gelecek olan numaralar üzerine kur'a çekilecek ve kendilerine hediye isabet eden numara sahiplerinin isim ve adresleri gelecek perşembe nüshamızla ilan olunacaktır. Ancak kur'ada kazanmış olan karierin hediyesini alabilmeleri için buraya derçettiğimiz kuponları da muhafaza etmeleri lazımdır.

VAKIT
Tali kur'ası kuponu
4 Nisan 1930

Cennet
Fedayileri

Dördüncü sayfamızda okuyunuz.

Hanımlarımız

Yer yer Halk fırkasına aza olmak için müracaat ediyorlar

Kadınlarımızın belediye meclislerine aza seçilecekleri ve seçilecekleri hakkındaki kanun maddesinin B. M. M. tarafından kabulü üzerine Ankara'da musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hanım C. H. Fırkasına kayıt ve kabul edildiği gibi İstanbulda da kadınlar birliği aza fırkaya girmeye karar vermişlerdir. Dün Mersin muhabirimizden aldığımız şu mektup, orada da Hanımlarımızın siyasi hayata girmek hazırlık ve teğebbüsünde bulunduklarını bildiriyor. Muhabirimiz diyor ki:

Mersin muhabirimizden: Yeni belediye kanununda kadınlarımızın intihap hakkı veren maddenin kabulü üzerine Mersin avukatlarından Halil zalığı beyin

Zekiye Halil H.

refikası Zekiye Halil Hanım Cümhuriyet halk fırkasına müracaat ederek fırkaya kabul ve

Kadın erkeğe mağlûp olmak için yaratılmıştır

Hüseyin Rahmi Bey, hanımlarımızın intihap işlerine karışmaları bahsinde fikrini söylüyor

Son günlerde gazetelerde kadınlar hakkında başka başka anketler yapılıyor; muhtelif ze-

var itinasını tuvaletine veriyor. Bu salihler bizi öldürsün memnunuz. Yalnız çeklen erkeğe yaklaş-

(Foto Karlier) Hüseyin Rahmi B.

kal edince Hüseyin Rahmi Bey şunları söylemiştir:

"Erkeğe nazaran kadın, affederisin, maryadır; horozla kavga laşan tavuk, koçla vuruşan koyun pek görülemez. Fakat insanın dışısı çelimsizliğine bakmayarak erkeğe didişir. Kendine her cihette faik görüldüğü erkeğe üzünür. Bu üzenliği erkeğin faikiyetini itiraftır.

Bugün saçını kestir, belki yarın pantolon giyecek. Fakat her adımı köstekliyen o bir karış öke ne olacak? Boyuna, rengine aklına, sun'î bir şeyler ilâve etmeden duramaz. Söyleyince bu zihniyet darlığına kazar. Dimagi ve adali kuvvetlerle erkekle yarışamayacağını anlayınca

yu emzirmeğe mahkûmdur. Kadına nisbetle hilkatın erkeğe ne kadar hariz bir mümteniyyet vermiş olduğunu inkâr kabili mi? Baba olmağa üzen anılar geçemedikleri tabiat sınırlarının- de simiriyorlar.

Nihayet intihap işlerine karışmak bayrağını açtı, mutlaka gütce, Kıyafetleri şık olanları seçecektir.

Zayıf iradeli bazı kocaların elinden hayat ve dare direksiyonunu alırlar. Kadına teslimi nefesden erkeğin skubeti gülmeye ekseriya feci olur.

Her iki taraf hayatı tabii vazife ve mevkilerini bilerek makulâtan ayrılmaksızın barışmalı ve çalışmalıdır.

12 Nisan 1930
Cumartesi
4. sayı

VAKIT

Tayyare piyankosu dün çekildi
Okuyucularımız, kazancı kazanma-
diklarını iç sayfamızda numara
strasile dizilmiş münazam ceiveide
bulabilirler

Bir şey çıkmadı

Bahrî konferans sizlere ömür !

Evvelki gece dağılmağa karar verdiler, salı günü son ve umumî bir içtima yapacaklar

Arnavutlukta tecdüdü
Kiral Zogopeçeleri ve tarikatleri ortadan kaldırmağa karar verdi

Kiral Zogo
Şikago Tribon gazetesinin Tiran mübahirinden aldığı malûmata göre Arnavutluk Kralı Zogo son zamanlarda bazı mütemeddütleri başarmağa başlanmış. Arnavutluk dahilinde olan büyük arazi taksim olunmuş, ondan sonra kadınların kapalı gezmelerine karşı tedbir alınmıştır.

Yakında sâdır olacak bir emri kral ile bütün Arnavutlukta menedilecektir. Şimdiden birçok kadınlar yüzlerini açmış bulunuyorlar. Yakında bu âdet kâmilâten zail olacaktır.

Kral, hocaların da beyaz saçlılara dolaşmalarına muarız karar vermiş bulunmaktadır.

Yakın zamana kadar Ahmet Zogo namile maruf olan kral, hali hazırda yalnız Zog namile yadolanmaktadır. Bunun sebebi [Alt tarafı 2.inci sayfamızda]

Düñkü miting

Kadınlar haklarını tes'it ettiler

Erkekler, kadına verilen siyasi hakkı tes'itten geri durmadı; mitingde kadından fazla erkek bulunması bunu gösteriyordu

Saim H. nutuk söylerken
Cuma günü kadınların bir miting yapacağını ve Kadın birliğinin bütün hanımları bu mitingde iştirake davet ettiğini yazmıştık.

Dün içtima mahalli olarak intihap edilen Sultanahmet meydanına sabah saat 9 dan itibaren kadınlar gelmeğe başlamış ve bir müddet sonra meydan kesif bir erkek kalabağı ile dolmuştur. Tam saat 10 da orada hazır bulunan şehir bandosu tarafından istiklâl marşı çalınmış ve bunu müteakip Kadınlar birliği reisi Lâtife Bekir Hanım şu nutku söylemiştir:

«Aziz kardeşler;
Pek yakın mazide kâbuslar altında inliyen milletimizin İstanbuldaki kardeşleri bu meydanda

Mitingten diğer bir intiba
toplannmış. Bu tarihi meydan bugün de o büyük milletin analarını ağuşuna alıyor. Fakat bu sefer vatani, içtimai vazifelerini yapmış, terakki yoluna girmiş bir milletin mesut anaları sıfatıyla işte bugün şu meydanda bizler toplanıyoruz. Türk kadını kendine verilen bu hakkı, bu vazifeyi vekarlı bir surette temiz ellerle idare edecek [Alt tarafı 9.uncu sayfada]

İktisat programı

Çok mühim ve esash maddeleri ihtiva ediyor

Ankara, 11 (Başmuharririmizden) — Yeni iktisadi program meydana çıkmak üzeredir. İsmet Paşa İktisat vekili Beyin vaziyeti hazıraya göre memleketin en kütüğünden en büyüğüne kadar her türlü iktisadi ihtiyaçlarını tetkik etmek üzere hazırlanmış olduğu 500 sayfalık rapor üzerinde bizzat çalışmakta ve program esaslarını tesbit etmektedir. Bu programın hedefi Türkiye devletini ve devlete merbut her türlü vasıtaları ve teğküllatları, fertlerin refahını temin edecek bir büyük mekanizma haline getirmek olacaktır. [Alt tarafı 2.inci sayfamızda]

M. Stavr

Ankarada

Robert kolej müteveli heyeti U. kâtibi hükümet merkezinde

Robert kolej mektebinin Amerika'daki müteveli heyetini

M. Stavr.
kâtibi umumi M. Stavr ahiren Suriyedeki Amerikan mektebini teftiş ettikten sonra memleketimize gelmiş ve Ankaraya giderek hükümetle temas etmiştir.

M. Stavr'ın Ankara seyahatine Robert kolej mektebinin Türkiye kısmına rıyesaset eden Hüseyin B. refakat etmiştir.

M. Stavr Başvekil İsmet Paşa Hz. ni ziyaret ederek İstanbul ile İzmirdeki Robert kolej mekteplerinin ırfan hayatına bu günden dâima faideli bir hale gelebilmesi için hükümetin noktai nazarını ve arzularını öğrenmek istemiştir.

İsmet Paşa Hazretleri M. Stavr'ı hüsnü kabul ederek Maarif vekâleti ile temas etmesini tavsiye etmiştir.

Müteakiben M. Stavr Maarif vakili Cemal Hüsnü Beyle görüşmüştür; ona da maksadını ıraz etmiştir. Cemal Hüsnü Bey de bu üç Amerikan mektebinin

Kaynak: (Vakit, 12 Nisan 1930)

AKŞAM
Dördüncü
ALTIN Piyangosu
Kupon No: 18

AKŞAM

Üçüncü Altın Piyangosunda
kazananların isimlerini
yakında neşre edeceğiz. Kazan-
anlar altınlarını çabuk
aldırınlar.

Sene 13 — No: 4299
Telgraf telefon: İstanbul — 1606
PAZARTESİ — 29 Eylül 1930
İdare telefon: İstanbul — 1431
Fiat 5 kuruş

M. Meclisi pazar günü dağılıyor

Fili istikrara doğru.

Paramızın kıymetindeki karar-
sızlık, iktisadi faaliyetlerimizin
selameti cereyanını tehdit eden
devamlı müessirlerden biridir.
Bunu senelerden beri müşahade
ediyoruz. Bu kıymet kararsızlığı
iki hususla mütebarizdir.

1) Paramız devir devir kıymet
temevvüplerine maruzdur;
Bu temevvüpler harici ticaret
hareketlerinin "devrevi, mahiyet-
tinden ileri gelir, ithalat ve ihra-
cat mevsimlerine göre paramız
asgari ve azami kıymetlere doğru
temevvüller arzeder. Bu iki devre
arasında paramızın aşağı ve
azami temevvül hadlerine tema-
yülünün iki manası vardır:

a— Kambyonun en fazla talep
edildiği ithalat mevsimlerinde
paramızın kıymeti sükut eder;
b—Türk parası talebinin -yani
kambyo arzının - en hât dev-
rinde ise temevvüller maksuttur;
türk parası kıymetlenir.

Birinci hale göre cenebi manu-
latın pahalı satın alır; ikinci
şıkın neticesi şudur: Mahsulâ-

tımızı türk lirası olarak muadil
bedeli addedilen daha aza
bağlı olan kambyoya satmaktır.
Bu devrevi temevvüller bazı sen-
elerde çok geniş tafavütler arz-
etmiştir. 1919, 1920, 1921 ve 1922
senelerinde asgari ve azami
kambyo vasatleri arasındaki
temevvül nisbetleri yüzde otuz
ile kırk arasında idi. En az
temevvül diğer senelere kıyasen
nisbi bir istikrar manzarası
arzemiş olan 1927 ve 1928
senelerinde kaydedilmiştir. 1929
senelerinde ise, borsada korkunç
bir panik ile neticelenen şiddetli
sukutlar gördük.

2) Paramızın, bu temevvüller
haricinde; bir de müzmin tednissi
vardır.

Bu tednissiler seneden seneye
müşahade edilen sukutlardır.

Paramızın müzmin kıymet te-
dnissini şu rakkamlarla takip
edebiliriz:

Bir sterlinin paramızla ifade
edilen kıymet vasatleri son on
sene zarfında şöyle idi:

(Devamı ikinci sahifede)

Yeni kabine işe başladı

Vekiller Gazi Hz. nin riyasetinde ilk iktimamı yaptı

Yeni kabinenin programı şumullüdür intihabatın bir dereceli olacağı söyleniyor

İcra ve iflas kanunu tediâtını
tetkike başlayan Yusuf
Kemal bey

Ankara 28 (Telefon) — Kabine
dün bildirdiği veçhile M. Mec-
lisinde programını okuyacak ve
itimat rey i isteyecektir. Aldığı
malumata göre yeni kabinenin
programı mufassal ve şumullü
olacaktır. Heyeti vekile dün
akşam ilk iktimamı Gazi Hz. nin
riyasetinde mecliate aktetmiştir.
Bugün de heyeti vekile toplan-
cak müzakeratına devam ed-
ecektir. Bu iktimalarda günün
meseleleri ve kabinenin programı
görülmüştür.

Programın esasları arasında
vergiler tetkik ve bir dereceli
intihap yapılması için intihabat
kanununun taddil, bilhassa para-
mızın istikrar ile iclialatının

İstanbul ve İzmir İttihat mese-
leleriyle uğraşmaya başlayan
Mustafa Şeref bey
tezyidi noktaları bulunduğu söy-
leniyor.

Bugün meclis ve fırka iktimas
yoktur. Pazartesi, salı, çarşamba
günleri aktedilecek fırka iclita-
(Devamı ikinci sahifede)

Ateşle oyun olur mu?

Şehrin ortasında benzin deposu nasıl yapılır?

Bunun için ruhsat veren belediye
yangın felâketinin sebep olacağı
faciayı hiç düşünmedi mi?

Benzin deposu işte
buraya yapılıyor...

İstanbul belediyesi en çok ten-
kit edilen bir dairedir. Şehir
pistir, kaldırımlar rahatça yürü-
mek kabil olmayacak kadar
bozuktur. İstanbul asri bir şehir
için vücudu lâzım gelen bir çok
tesisattan mahrumdur... Bunlardan
gikâyet edildiği zaman belediye
daima şu cevabı veriyor: "Bu
tenkitlerin, şikâyetlerin büyük bir
kısımi doğrudur. Fakat biz de
ne yapalım? İstenilen şeyleri vü-
cudâ getirmek için çok paraya
ihtiyaç vardır. Halbuki varidatı-
mız pek mahduttur..."

Belediyenin bu iddiası boş
değildir. Hakikaten bugünkü tabi-
sıatla şehrin imarına imkân yok-
tur. Fakat buna mukabil ile-

diye icrası para sarfına bağlı
olmayan halkın rahatını, emniye-
tini temin etmelidir. Halbuki
aldığımız bir haber belediyenin
bu hususta büyük bir ihmali ve
kayıplarını gösteriyor.

Şişide, Osmanbeyde tramvay
caddesinde ve Cabi sokakının
ağzında Standard Oil gaz şirketi
bir gaz ve benzin deposu yapı-
mağa başlamıştır. Bu depo, civar
için, büyük bir tehliktir. Bunu
haber alan mahalle halkı bir çok
imza taşıyan bir itida ile be-
diye müraacaat etmiş, burada
gaz ve benzin deposu yapılma-
sını protesto etmişlerdir.
Beyoğlu belediyesinden tahliktir
(Devamı ikinci sahifede)

Devlet bankası

Şakir bey umumî müdür oluyor

Ankara 27 — Yeni kabineye
dahil olmayan sabık İktisat vekili
Şakir bey Devlet Bankası umumî
müdürlüğüne tayin edilecektir.

Bankanın teşekkülüne kadar
Mustafa Şeref beyden ihtilaf
eden iktisat enclümeni riyasetine
namzet gösterilmesi muhtemeldir.

Bugün 3üncü sahifede

Yeni müsabakamız neticesinde
kari'lerimize takdim edilecek
hediyeelerin listesini okuyunuz!

— Tem belediye azası olacak bir kadın monşer l.,
— Neden ?..
— Bakırsana, sokakları süpürüyor l.

Sağ alt köşedeki görsel kadınların seçim haklarını elde etmesiyle ilgili karikatür.

Kaynak: Akşam, 29 Eylül 1930

4

KURUŞ

Telefon: 23872

HABER

Terkibi: 200 dış hekimli
Taraftan hazırlanan
MİNE
Dış Macununu
emaliyede kullanılmaktadır. Umumi deposu:
Cıngıoğlu No. 38 Telefon: 30264

5 Birinci kânun 1934 ÇARŞAMBA

Sene 4 Sayı: 937

Yürekte sesler: — I

Atatürk

— Cemal Reşid'e: —

Atatürk'ün tapınıyoruz. Her şey (O) dur. Her yerde (O) var. Her gökte (O) eser. Her enginde (O) çağlar. Biz (O) yur; (O) biz. Atatürk, benim değildir. Atatürk, senin değildir. Atatürk, onun değildir. Atatürk: Benimdir, senindir, onundur, acunmadır, evrenselindir, geçmişlerindir, geleceklerindir, ilksizlidir, sonsuzdur. Her şeyde Atatürk. Yerde Ol.. Gökte Ol.. Denizde Ol.. Varda Ol.. Yokta Ol.. Her şeyde Ol.. Atatürk! Bize; bizi veren O! Çökünken direnen dizi veren O! Hepimiz, hepimizi veren O! Atatürk! Onun yüreği Otanustur: Türk için yat için; barış için; insanlık, insaniyet, insanlık için köpüklenip dalgalanır...

Her şey (O) dur; (O) her şeydir. Her şeyde Atatürk! Yerdendir, göktedir, sudur. Görünmez görür, bilinmez bilir! Sayılmaz duyar! Sezilmez sezer! Ezilmez ezer!

Hep, Her (O) dur! Her şeyde Atatürk! Elminci yüzmüze; Yüzümüzü gönlümüze; Gönlümüzü özümze kapıyoruz. Biz sana tapıyoruz! Her yerden ritm kayser, var gücün, Her güdünce... hep (O)!, hep (O)!, hep (O)!, hep (O)!, hep Atatürk!

Ey elim! Bu ne dildir? Bu dili acuna bilir! Ah! Atatürk! Atatürk! Enbüyük Enbüyük! Biz dizginiz at gibi, hrak beni koşayım! Gösterdiğiniz kırıncı koşayım, Enbüyük! Versem! Tekelim! Yaratsam! Sana bağlanıyanlar utansın! Ah! nolağın, nolağın... sade Türkün olaydın. Altmış oldun Atam! Evrensel oldun Atam! Mutlaka günler bana! Umulmaz üler bana! Bu seim: İsten geliyor içten! Beni sen yaratmadın balıktan, harpçten. Beni benden yarattın. Kendini ben kattım. Atam! Atam, Atatürk Enbüyükün, Enbüyük!

AKA GÜNDOZ

Arnavutlukta

Hususi mekteplerin vaziyeti

milletler meclisinde

Manchester Gardien gazetesinin yazdığına göre, Arnavutlukta a-kaliyetlere dair müracaatları tetkik etmek üzere seçilen İngiltere, Meksika ve Portogal murahhaslarından mürrekkep üç kişilik komisyon, Arnavutlukta hususi mekteplerin lağıvı meselesi üzerine bir teklifte bulunmuşlardır. Bu üç kişilik komisyon Milletler Cemiyeti umumi katiibine, Arnavutlukta hususi mektepler meselesinin bir an evvel görüşülmek üzere ruzaameye konmasını bildirmektedirler.

(Devamı 6 mırda)

Kadınların en şerefli günü!

Bugün, haklarının zirvesine ulaşıyorlar

Başka yerde zorla alınan bu hakkı, bizde hükümet veriyor

Meclis, teşkilâtı esasiye kanununu değiştirecek

Ankara'dan bildiriliyor — Büyük Millet Meclisinin bugünkü toplantısında kadınların mebus seçmek ve seçilmek hakları konuşulacaktır. Bugün bir çok mebus bunu bir teklif olarak yazmış, imzalamıştır. Teklif meclisatında en az 113 mebus imzası bulunduğu sanılıyor. Bugünkü kamunda seçime iştirak edeceklerin yaşları 18 olarak görülmektedir. Bu yaş az görülmekte, bu yaşta bulunanların çoğunun tahsilde bulundukları, bir kısmının da henüz askerliklerini yapmadıkları düşünülerek seçime iştirak haklarını 21 — 22 yaşında olanlara verilmesi istenilmektedir. Bazı mebuslar bu yaşın yirmi beşe çıkarılması fikrindedirler. Kadınların seçim hakkını almaları mevcut intihap ediciler çoğaltacağı için 25 bin nüfus başına bir (Devamı 6 mırda)

Japonyanın niyeti fena!

Herhangi bir ihtimale karşı Çini de iktisadî bloka almak istiyor

Tokiyoda İngiliz gazetelerine bildirildiğine göre, Japonya bir harp ihtimalini göze alarak Uzak Şarkta iktisadî bir blok kurmağı düşünmektedir. Japon erkânharbiyesinden General Isogai, yazdığı bir makalede Japonyanın bütün madenleri, petrolü, pamuk, yün ve deriyi, diğer harp levazımını dışardan aldığına işaret etmiştir. Tehlikeli zaman gelince, Japonya bundan önce olduğu gibi aynı diplomatik muaveneti görecektir. Bu sefer, Japonya

düşman milletlerle çevrilmiş olacaktır., demektedir. Bu sebepten Japonyanın yalnız Mançuko ve Mongolya ile değil, aynı zamanda Çinele bir iktisadî blok teşkilini heri sürüyor. Sermaye ve fikri verecek olan Japonyadır. Bu suretle orarlarda daha başlangıçta olan senayii ve el değmemiş kaynakları tekâmül (Devamı 6 mırda)

Telefon şirketi

müdürü geldi

Komisyon çalışmasını yakında bitirecek, şirket temmuzda hükümetçe satın alınacak

Bir buçuk ay evvel Avrupaya gitmiş olan Telefon şirketi müdürü M. Anderson İstanbul'a dönmüştür. Müdür Şirket hissedarları ile görüşmüş, telefon şirketinin satın alınacağı hakkında yapılan tebliğat üzerinde alâkadarlara izahat vermiştir. M. Andersonun bir müddet sonra Ankara'ya gideceği söylenmektedir. M. Anderson şirket hissedarları ile görüşmesi hakkında Nafia bakanlığıyla temas edecektir. Diğer taraftan iki aydanberi telefon şirketinin hesaplarını, a-bone vaziyetini tetkik etmekte olan komisyon da bu ayın nihayetine doğru çalışmasını bitirecektir. Komisyonca bir rapor hazırlandıktan sonra Ankara'dan gelen murahassalar yerlerine döneceklerdir. Nafia Bakanlığına verilecek raporda şirketin vaziyeti, kâr ve zarar hesapları, aboneler vaziyeti esaslı bir surette tespit edilmiş olacaktır.

(Devamı 6 mırda)

Prens Pol

Makdonaldla konuştu

Yugoslavya tehditçilere ön ayak olanların cezalandırılmasını istiyor

Prens Pol

İngiliz kralının oğlu ile Prenses Marinanın evlenmesi münasebetiyle Londraya gitmiş olan Yugoslav niyabet heyetinden Prens Polün İngiltere başvekilii Mister Makdonaldla konuştuğunu haber vermiştik. Konuşma iki saat kadar sürmüştür.

(Devamı 6 mırda)

HABER

İstanbulda en çok satılan gazetedir. İlanlarını Habere verenler kâr eder.

Japon Hariciye Nazırı sulh nutkunu okuyor.

— Sovyet karikatörü —

Kaynak: (Haber, 5 Birinci Kanun 1934)

Öz türkçe öğrenmek için
TARAMA
DERGİSİNİ
alınız. Tevzi merkezi:
Türk Kitapçılığı Limited Şirketi

Cumhuriyet

Onbirinci sene No. 3795

İSTANBUL - CAĞALOĞLU
Telpat ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul, Posta kutusu: İstanbul, No. 245
Telefon: Başmühürat ve evi: 22864, Telpat: 24276, İdare ve matbaa kumulu Matbaacılık ve Mektup Şirketi, 24299 - 24290.

Cuma 7 Birincikanun 1934

TÜRK DİLİ
BÜLTENİNİN
8-9 Sayıları
bir arada çıkmıştır
TEVİZ MERKEZİ:
İstanbul Türk Kitapçılığı
Limited Şirketi

Öz türkçe

Soyumuz

— Bay Recce —
Bulutları delib geçse çok mu bir
gün oyumuz
Kaç bin yılın gövdesinden kopub
gelmiş soyumuz!
Neee nece yüz yılları bir devir -
miş yolumuz
Neee üstüz kuru başı kovulmuş
tümümüz,
Kollarımıza yeri azmış, düştün -
cemiz gükleri
Varlıklarından öbür yanda bu ulu-
sun kökleri
Denizleri dinlemişti, yıldızlara
bakmıştı
Gecmişlerden üç almış, gelece-
ğe almıştı
Dört bir yana akan etmiş Türk
Atan duymasın
Nerde otaz kurmuşsa o boğ bo-
guna kurmuş!
Takımı yayı arkasına çekilen
bir ay gibi
Yelemini yele vermiş klanıyın
bir tay gibi
Uluğunun bağlarını o olmuştuk
başlayan
Güzelliğe gönlü veren, ölüklü için
çeylaşan!
Doğruğu o göstermiş en arz
öğüt gibi
İnceliğe o titremiş narin bir a-
ğır gibi
Neee bin yıl gelmemiş dalgalara
takmıştı
Enginleri çişmiş, almış o
lub çişmiş!
Görülmemiş tek bir tepe, bu soy
onu çıkmış
Doymuşmuş tek bir engele, bu soy
onu çıkmış!
Gene bugün yalazlarla, köpük -
lerle doluyuz
Bu ak soyun öğütüne bir, bu ulu-
sun kullayız!
FAZİL AHMET

CUMHURİYET — Bay Fani Aha-
mî'nin ince buluşları, sevinçli yazı-
ları şüpheyi herkeste bilmiş ve
sevile okunmuş. O kadar ki şu ülke-
de denemelerde de en çok sevilen
yazılar onunlardı. Cumhuriyet bu
situationlarda her gün onun bir ya-
zısını basacaktır.

Türk kadını Büyük Millet Meclisinde

Durmadan yürüten Türk in-
kılâbı büyük bir adım da-
ha attı: Türk kadını me'us
seçmek ve me'us seçilmek
Bu tarihî kararla tarîhe ge-
çek olan dördüncü Büyük Millet
Meclisi, inkılâbın yüce Önderi
Atatürk'ün, kâfî ve peşevin ka-
rarlarından çekmiş meclis ve
maddeten güneşe, ışığı kavuştur-
duğu Türk kadınına, en büyük
hakkını ve en mühim vazifesini
yapmak salâhiyetini de verdi. Bir
çok îleri garb milletleri kadınlar-
nın, henüz, bu haklarını elde et-
medikleri düşünülürse, Cumhuri-
yet devrinde, Türk kadınına ne
büyük mutluluğa eriştiği kendili-
ğinden anlaşılır. Türk kadını, Ge-
neral İsmet İnönü'nün, Büyük Mil-
let Meclisinde, pek güzel anlatıldığı
gibi, eski Türk hayatında erkekğin
yanında idi. Onunla beraber gel-
gen, onunla beraber yürür, on-
nula beraber savadı. Son-
raları Türk kadını kafeslerin arka-
sına çekildi. Bereket versin ki ka-
dın, yalnız gelirdinde hâsane ka-
panarak köyle, erkekğin yanın-
da kaldı; erkekğin yarımcısı ol-
makta, hatta endan daha çok ça-
lışmakta devam etti. F. R. Atayın
dediği gibi «yurdun tenceli kövesi,
Anadolu köyü kadınıdır düşünile-
mez. Köz anası otek başında doğu-
rur, yavrusuna döğen üstünde süt
verir. İlk gün «yıldız yavrusundan
çıkay; karanlık keder belâ doğur-
maz; alnıdır dîmmez. Eker, birer
çığırır, pıncır, Kerpiç, yığırır,
tay yatar. Anadolu, yarıyana
kadın emeği tatine dayanmaktadır.
Kurtuluş savaşında köy kadı-
nı askerlik etti. Ateş boyuna gi-
den yollar kağıt süren anladın
«diyodu» Bu anılar, cephe de-

Türk kadınının sevinci

Ankara kadınları dün Atatürke ve büyüklere
teşekkür için Halkevinde bir toplantı yaptılar,
bundan sonra Millet Meclisine gittiler

Bugün de İstanbul kadınları Beyazıd'da ve Taksim'de toplanacaklar, en büyük
haklarının tanınmasından ötürü duydukları sevinci ortaya koyacaklardır

Ankara 6 (Telefonla) — Türk
kadınına me'us seçmek ve seçil-
mek hakkının verilmesi münasebe-
tiyle kadınlar bugün Halkevinde bü-
yük bir toplantı yaptılar.
Toplantıda başta Bayan Afet ol-
mak üzere meclisin okuması ka-
dınları bulundular.

Denizli me'usu Necib Ali top -

İstanbul kadınlarını bugünkü top-
lantıya çağıran İstanbul Umumi

Meclisindeki kadın cinar
lanının makadını kısaca anlatıl-
tan sonra, toplantıya Bayan Afet'in
başkanlığı altında devam olundu.
Çok alkışlanan nutuklarla yeni
Türk kadınına vazifesi anlatıl-
dı. Atatürk ve büyüklere Türk ka-
dınlarını çıkartmalarını bildiril-
mesine karar verildikten sonra, hep

Marsilya faciası ve Milletler Cemiyeti

Yugoslav muhtırası ruznameye alındı

Macaristan, Yugoslavyanın Macar tebasını hu-
dudlarından çıkarılmasını Cenevrede protesto etti

Cenevre 6 (A
A.) — Dün sa-
bahleyin M. La-
val ile M. Ede-
yenden görüş-
müşlerdir. B
görüşmenin o
saatli mevzuu
hiç şüphesiz Yu-
goslavyanın - 5
tedbirleri Ula-
lar Cemiyeti di-
şında yapılar
görülmüş ve de
başlıca mevz
tutmuş olan
müracaatıdır.

Konsey hususunda teticlikli
meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.
M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

İntihab hazırlıkları her yerde hararetlendi

Ankara 6 (Telefonla) — Dehşet-
liye Bakanlığının dünki tamiminde
sonra meclislerde her tarafında
me'us seçmek hakkının verilmesi münasebe-
tiyle kadınlar bugün Halkevinde bü-
yük bir toplantı yaptılar.
Toplantıda başta Bayan Afet ol-
mak üzere meclisin okuması ka-
dınları bulundular.

Denizli me'usu Necib Ali top -

İstanbul kadınlarını bugünkü top-
lantıya çağıran İstanbul Umumi

Meclisindeki kadın cinar

lanının makadını kısaca anlatıl-
tan sonra, toplantıya Bayan Afet'in

başkanlığı altında devam olundu.

Çok alkışlanan nutuklarla yeni

Türk kadınına vazifesi anlatıl-
dı. Atatürk ve büyüklere Türk ka-

dınlarını çıkartmalarını bildiril-
mesine karar verildikten sonra, hep

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

M. Edeyinin ileri sürülmektedir.

Cenevre 6 (A.A.) — Ula-
lar Cemiyeti'nin dünki gizli toplantısında,
Yugoslavyanın Macaristana karşı
yakti ihlallerinin ruznameye alın-
ması hususunda teticlikli

meclisinde masbata muaherirli-
ğine en kuvvetli namaz edilecektir.

General İsmet İnönü'nün seyahati

Başbakan, İstanbul'dan geçerek Trakya'ya gitti

Başbakanın seyahati en çok üç gün sürecek,
Edirne'de bir gün kalması bekleniyor

Başbakan Haydarpaşada trenden indikten sonra

Başbakanımız General İsmet İn-
önü, Şhiye Bakanı Refik ile beraber
dün Ankara'dan Trakya'ya girmek
üzere İstanbul'a gelmiştir. Baş-
bakanı daha ekspres Pendik'te İsmet
Kadın Biliği ve başka teşekküllerin
başındaki kadın aza karşıla-
mışlardır. Kadınlar, Başbakan'a bir
büket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Haydar-
paşa istasyonunda büyük bir kula-
balık karışmıştır. Bu arada İs-
tanbul'da bulunan saygılar, Vali
buket takdim ederek kadınlara
(İsmet Kadın Biliği)

me'us seçmek ve seçilmek hakkı-
nın verilmesinden dolayı duydukları
sevinci ve teşekkürlerini bildirmiş-
lerdir.

Başbakanı getiren katar Hay

Sene: I Numara: 171

ZAMAN

8 Kanunuevvel Cumarisi 1934

Yarım bilgi ile kurulan işkili işlerin sonu sakatlık, utançtır.

Ali Afyon
(Seri 3 üncü sahife)

Abone Şeraiti

Türkiye için	Harici için
1 ay 1200 K.	2500 K.
3 ay 3600 K.	7500 K.
6 ay 7200 K.	15000 K.
1 yıl 14400 K.	30000 K.

Nevresan, Şeref Sokakı, TELFON: 26520

Matbaa: Etiler, İstanbul Sabahları Çıkar Siyasi Gazete

Fatih Her Yerde 5 Kuruş

Günün Yazısı

Kadınların mebusluğu

Türk kadınlarına mebus olmak ve mebus seçmek hakkının verilmesi dair kanunun çıkması kadınlara çok sevindirici bir haberdir. Halbuki bu kanunda kadınların mebus olmaları için gerekli şartlar çok ağırdır. Kadınların mebus olmaları için gerekli şartlar çok ağırdır. Kadınların mebus olmaları için gerekli şartlar çok ağırdır.

Kadınlarımızın bayramı

Dün İstanbul'da ve her yerde Türk kadını büyük tezahüratta bulundu

Beyazıtta ve Taksim'de yapılan tezahürat—Bayan Saadet Rafet, Nakiye ve İffet Halimin heyecanlı hitabeleri—Kadın mebus olarak ileriye sürülen iki namzet var: Bayan Nakiye ve Bayan Safiye Ali.

Büyüklerle çekilen tel-graflar ve Atatürk'ün tel yazısı

Dün kadınlarımız tarafından yapılan tezahürat sırasında verilen kâğıtlara tefrikat Atatürk, General İsmet İnönü, General Kâim Özalp, ve diğer büyüklerle çekilen tel-graflar ve Atatürk'ün tel yazısı.

Şaka ve nükteler

Şaka ve nükteler bilhassa yaş mebuslarınca konuşuluyordu. Bayan İffet Halimin hitabesini dinleyen heyecandan dudaklarını süren şaka mebusları, bizzat bir Bayana yansıdıkları Bayan Nakiye'nin şakaları.

Ne olduysa ölen Türkler oldu!

Bulgar - Yunan hududundaki feci hadise kapandı gitti.

Viyanada casusluk ve tevkifat

Viyanada (A.A.) — Almanya'da gizli belgeler (tevkifat) veren kişi bir Nazi casus tevkifatı meydana çıkarılmış ve birçok isimler tevkif edilmiştir.

Yeni bir Türk Fransız komitesi

Harpen evvelki komite tekrar teessüs etti

İngilizler kuşkuluyor! Fransız - Rus münasebetlerinin hedefi ne?

London 7 (A.A.) — Şark antlaşması müzakereleri arasında İngilizler, Fransız - Rus münasebetlerinin hedefi ne? diye kuşkuluyor.

Tramvay Şirketini Cürmü meşhut halinde yakaladık!

Tramvay, Şirkette gününbirinde yolda "kavir" da raylar resiminde görüldüğü üzere çalınmış, Adeta kire ayrılmıştır. Orada sabaha akşama bir kaza muhakkaktır.

Dünkü şild ve lik maçları

8-0 Sarı - kırmızılardan galebe ile neticelenen dünkü Galatasaray - Haliç maçından bir intiba.

Yeni ve çok meraklı tefrikamız

İşten el çekmiş bir Türk polisinin hatıratı

Tarihî tefrikamız hattı çetle bir iki gün kadar yukarıda geçen altmış çok meraklı ve ehemmiyetli bir tefrika arzı yapacağız. Mevzuatın bir eren edebir çok vakıfı hakkında takip etmiş ve pek meşhur vakıfın karamy olan sabah bir polisinin bu dek enah ve hakikî hatıratı karlılarını cidden aktardık pekektir.

[illegible]

Masolini dün İran dış bakanını kabul etti — 2 nci sayıfada —

KURUN — 2 nci sayıfada —

18-1 inci Yıl Sayı: 6139-77 Yazı İşleri Telefonu: 24370 CUMHA, 8 ŞUBAT (2 inci ay) 1935 İdare Telefonu: 24370 Sayısı 5 Kurus

Yeni sayımlarımızı bugün seçiyoruz

Bu sabah yapılacak sandık alayı çok güzel ve parlak olacak

General Refet Müstakil Sayılav namzedi

C. H. F. İstanbul'daki birleşik müstakil namzetlik için General Refet'in namzetlik dileğini onay (muafak) buldu. Bunu Genel Kâtiplik bildirisi ile Türk ulusuna ve ikinci seçmenlere bildirdi.

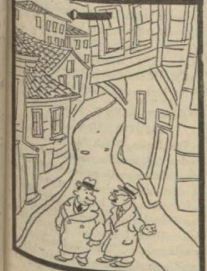
General Refet'in özlüğü (şahsiyet, hüviyeti) bellidir: Bu yurttaş ilkin Büyük Önderle birlikte Anadolu'ya geçmiştir. Ulusal savaşın ilk devrelerinde onunla birlikte çalışmıştır. Ancak arasıra aralarında düşünceler ayrışıklığı görülmüştür. Lozan barışından sonra bu ayrışıklık artmıştır. Cumhuriyetten sonra G. Refet Halk Fırkasına ayrılmış giden arkadaşları ile birlikte Terakkîperver namzetlik almış ve fırkaya katılmıştır. İki Fırka arasında birleşik seçimlere alınmıştır. Bu türlü çekimlerin üzerine ülkenin doğu emval ve mülklerinin kötü hâliyle araladığı (tefkiye) sırada bu fırka dağılmış, ondan sonra G. Refet siyasal çalışmaya dönüştürülmüştür.

General Refet' o kurulanberi H. F. Fırkasından ayrı bulunuyor. Bu siyasal çalışmaları (siyasi kanak) değiştirmiş olduğu bugüne kadar duyulmuştur. Bununla beraber bu kez Halk Fırkasının gelliri bu esnada sayımlara katılmadığından birinci sayımlara namzetliğini koydu. İkinci görüşüne kendisinin Kurultaya girmesini kestirmiştir. Bu kestirimdeki (karar) özel anlam (hususî münas)ı, sanır ki, açıktır.

ASIM US

Devran 4 üncü sayıfada 1 inci sütunda

Acaba hangisi kazanacak?

İstanbul beldiyede müteahhasstı. Bu İstanbul planı hakkındaki eserler, bu teşkil eden jüri heyetinde Elgüçün — Takli Elgüçün... — Teden? — Elgüç — Ben planı yaparken İstanbul'daki, jüri heyeti azasınm temsilci, arzımda, zevklerini de göz önünde tutacağım, denmiş de ondan..

Nutuklar söylenecek ve reylerin atılmasına saat onda başlanacak

İstanbuldan müstakil namzetliklerini koyanlar

İstanbul sayımları için müstakil namzetlik koyanlar yirmiyi geçmiştir. Bunların isimlerini yazıyoruz: General Refet, tarih muallimi bay İhsan Şerif, Bay Mihran Boyacıyan, Bay Fethi, Bay Sadok, Bayan Nezih Muhiddin, Heybeliada'da sakin bay Memduh Edvin, Yeni Lisans Müdürü Bay Saffet, Dr. bay İpekçirat Altay, ıracı bay H. Sarp, serbest doktor Bay Habib Resan, komisyoncu Bay Necmi Güneş, Mürettepler Cemiyeti Reisi Bay Cemal Dünmez, Nisantayda Atıyye sokagında sakin Bay İsmail Şefik, İnhisarlar idaresi muhakatat şubesi amiri Bay Mehmed Rifat, esbak İstanbul mebuslarından Dr. Ufukunda oğlu Bay Vasıtki Urfandis, Simlek oğlu Bay Cezok, Beyoğlunda Sünbül sokagında mobilye fabrikası sahibi Bay Andonaki Kalavi, Akarayda Sofularda sakin Abdi Mehmed Remzi.

tartib olundu. Alay programı dün son defa alâkadarlar tarafından gözden geçirilmiş, altı yüzden fazla otomobil kiralandı. Hazırlanan programa göre, bu sabah yedide vali ve belediye reisi, muavinler, seçim teftiş heyeti beldiyede toplanmış olacaktı. Yedi buçuğa doğru

Binlerce komünist dün akşam Parise yürüdü

Ellerinde benzinli paçavra, hançer taşıyan 1200 nümayişçi yakalandı

Paris, 7 (A. A.) — Dün akşam, saat 22 ye doğru, çoğu komünist olan bir alay nümayişçi, trenler, otobüsler ve tramvaylarla, civardan Parise akın ederek, Konkord meydanına doğru yürüyüş yapmışlardır Sen L. zar istasyonunda ve Konkord meydanı civarında 565 kişi tevkif olunmuştur. Nümayişçilerin birçoğunun üzerinde lobut ve benzinli paçavralar bulunmuştur. Madlen meydanının civarında, nümayişçiler zabitanın üzerine ateş etmişler. bir kişiyi yaralamışlardır. Elise sarayının yakınında, bazıları revolver ve hançer taşıyan, 40 kadar komünist tevkif edilmiştir.

Saat 1,30 da mevkufatın sayısı 1200 ü bulmuştur. "Vatansever gençler" teşkilatı alçakm üzeri bir yıldönümü toplantısı akdetmişlerdir.

Bu gençler, toplantıda hazır bulunan eski Paris Emniyet müdürü Bay Chiappe'ı şiddetle alkışlamışlardır.

Bundan sonra aynı gençler, alayla, Zafer takma kadar gittikten ve Meçhul askerin mezarına bir de met çiçek bıraktıktan sonra sükunla dağılmışlardır.

Polis müdürü Konkord meydanına bırakılan çiçekleri geceleyin toplattırarak, 6 şubat 1934 kurbanlarının Perleazgedeki mezarlarına koydurmuştur.

Hülâsa, dünki gün, gerek Pariste, ve gerek eyaletlerde hadise siz geçmiştir.

İyi Gören İLE Kara Gören

Zamanımızın ıktisadî ve siyasî vaziyetleri üzerinde nikh n ve bedbin olanlar nasıl düşünürlük?

Altıncı Sayfamızda

Sağlav namzetlerle konuşuyoruz

Bayan Türkân Başbuğ duygularını anlatıyor

Şimdiye kadar üçyüz talebe yetiştiren muallim, Kurultayda Maarif yolunda çalışacak

C. H. Fırkası tarafından Antalya sayımlar namzedi gösterilen Boğaziçi lisesi Müdür ve hocalarından bayan Türkân Başbuğ'un dün gazetimizde çıkan sözlerinin, yanlışlıkla başka namzetlere aid bir kısmı sözleri karışmış olduğunu gördük. Esasen vaktin geç yerin dar olması münasebetile bu sözleri hülâsa şeklinde vermek zarureti ne düşmüştük. Bu, karışmadan düzeltiliyor ve bir arkadaşımızın bayan Türkânla yaptığı konuşmayı bugün aynen veriyoruz.

— Sayımlık namzetliğiniz dolayısıyla ne duyuyorsunuz?

— En şerefli işlerden biri san-

Devran 5 üncü sayıfada 1 inci sütunda (Devran 5 üncü sayıfada 2 üncü sütunda)

Halkçı, Cumhuriyetçi, İnkılâpçı
Haftalık Gazete

Gönderilen evrak baş muharrirliğe
gönderilmelidir

İdarehanesi: Eskişehir Köprü Üstü
SAKARYA MATBAASI

Sakarya

Şahsiyat meslek ve gayemizin haricindedir.
İlanat müdiresinden meraliyet ilan sahibine aittir.

Seneligi 250 Altı aylığı 150 kuruştur.
İlanat İdare Müdürü ile kararlaştırılır

Nushası: 5 Kuruştur
Günü geçmiş nüshalar 20 kuruştur

Telefon: 20

16 Birinci Teşrin SALI 1934

Sene 9 No: 444

Belediye intihabı bitti

**Bu seçmede kazananların adlarını
ayrı ayrı yazıyoruz.**

**Halkımız, yüksek Fırkamıza karşı duyduğu
inan ve güven bir daha gösterdi..**

Bir haftadanberi sürmekte olan Belediye seçmesi, Geçen cuma günü akşam bitti ve reylerin ayırma ve ayıklanmasına cumartesi günü başladı. Ayıklanma iki gün ve bir gece uzadı. Belediye seçin encümeni azaları, her sabah erkenden gelerek, kendi önderinde mübürü sandıkları açılıyor ve saymaya devam ediyorlardı. Sandıklardan tam bir ittifakla Cumhuriyet Halk Fırkası namizetlerinin adları çıkıyordu.

ekseriyet kılardı. İşte bu bakımdanda, Eskişehir, varlığını çok parlak olarak göstermiş on dokuz bin seçiciden 15784 kişi intihaba iştirak etmişlerdir. Şu halde, mevcut müntahiplerin yüzde seksen dördü belediye intihabına büyük bir alaka ve dikkatle iştirak etmişlerdir ki bu rakam, en medeni milletlerde de aynı nispeti tecavuz edemez. Gene memnuniyeti uyanıran bir nokta varsa, kadın müntahiplerin erkek müntahipler-

dan, uyanık Hanımlarımızı kutlular.

Hanımardan sonra seçilen zevat şunlardır: Şeker fabrikası muhasebe umum müdürü Bezmi, Şeker fabrikası ziraat umum müdürü Mehmet Ali Subhi, Belediye reisi topçu oğlu Kâmil, Hasköylü Mustafa, Haasan Bey oğlu Cevat, Yasin oğlu Mehmet Ali, doktor İhsan, doktor Hamit Kâmil, avukat Hakko, avukat Salâhattin, ekmeke fabrikası sahibi Sabri, tüccardan küflü oğlu İsmail, Eskişehir bankası muhasebecisi Ziya, Kütahyalı hafız Mehmet, boyacı oğlu Mahmut, Çukil oğlu Hüseyin, hacı Arif Mehmet, Raif oğlu Abdullah, elbiseci İbrahim, müteakit miralay Kadri, Şaban, eczacı Kenan, eczacı Şemsî, eczacı Sadri, Şekerci Kâmil Beyler..

Gerek yedek, gerek asıl azalar, intihap encümeni tarafından tasnif ve tesbit edildikten sonra derhal intihap mazbatası yapılmış ve ayrı ayrı imza edilmiştir. Eski belediye reisi Kâmil Bey, bugün (salı) için yeni azaları toplantıya çağırıyor gibi Vilâyet tarafında yeni azaların buyruldukları gönderilmiştir.

Bu gün saat 14 de toplanan yeni şehir meclis azaları, belediye reisi ile encümen azalarında seçmişlerdir.

Bugünkü toplantı ve belediye reisi

Saat 14 de şehir meclisi, belediye salonunda toplanmış bulunuyordu. Medeni ve mesuliyetli vazifelerinin değerini pek iyi anlayan yeni azaların yüzlerinde derin bir ciddiyet gerginliği vardı. Vali Halkı B. ef. kısa bir nutukla celseyi açtı.

Müzakereyi idare etmek üzere, en yaşlı zatın riyasete geçmesi lazımgeldiğini bildirdi. Bunu müteakip, azaların en yaşlı olan Kadri Bey, riyaset makamına geçerek müzakereye başladığını bildirdi.

Esasen bu toplantı, yalnız yeni reis ile encümen azalarının seçilmesi için yapıldığından gizli rey ile intihaba geçildi. Rey pusulalarını tasnife memur olan kâtip Beyler, biraz sonra neticeyi riyaset makamına bildirdiler.

Tam ittifak ile, eski reis topçu oğlu Kâmil Bey, yeniden intihap edilmişti. Encümen azalarında Mustafa Bey ve avukat Hakko Beyin ayrıldıkları öğrenildi. 1914 senesinden beri Eskişehir belediyesinin ağır yükünü omuzlarında taşıyan Kâmil Bey, hiç bir namzet gösterilmediği halde halkın ve halk mütemet ve mümesilllerinin yüksek teveccühünü kazanmış, tekrar aynı sevimli fakat ağır yükü yüklenmiş bulunuyordu. Kâmil Bey ayrı ayrı, bütün arkadaşları tarafından teprik edildi.

İNTİHAP kazalarda bitti..

Sivrihisar, Mihaliççık, Seyitgazi kazalarında belediye intihabı bitmiş ve temamlı Halk Fırkası namizetleri kazanmışlardır. Sivrihisar belediye reisi belediye reisi Abidin, Mihaliççığa, Şemsettin ve Seyitgaziye eski muallimlerden İsmail Beyler seçilmişlerdir. Kendilerine muvaffakiyetler dileriz.

İki Kişi Öldü

Bu gün gazetemiz makineye verilirken, yukarı mahallede feci bir elektrik kazası olmuştu. O civarda bir evbe yapı yapmakta olan iki Bolvadinli amele, elektrik hattına sarılarak aşağıya sarkmış bir teli kaldırıp atmak istemişler ve ceryana tutularak derhal ölmüşlerdir.

Elektrik şirketi şimdiye kadar yüzlerce defa ilânlar yapıp, tellere dokunulmamasını, elektrikle oynamamamı tenbiye eyledi. Buna rağmen bilmediğimiz işlere karışmak bizim hayatımıza mal oluyor.

Bir Vefat...

Avukat Şakir Bey, bir haftadır tutulduğu hastalıktan kurtulamıyarak dün gece vefat etmiş, cenazesi, Baro arkadaşları. Hakimler ve bir askeri kıtanın iştirakile kaldırılmıştır. Kederli ailesine taziyelerimizi sunarız.

Birinci ve İkinci reis vekillikleri

Birinci reis seçildikten sonra yapılan reis vekillikleri intihabının tasnifinde Şeker fabrikası umum muhasebe müdürü Bezmi Beyin birinci reis vekilliğine ve Mebrure Hakkı Hanımın ikinci reis vekilliğine ekseriyet ayrıldıkları anlaşıldı. Ve alkışlandı. Müteakiben Bezmi Bey ayağa kalkarak gerek Eskişehir halkının ve gerek mühterem belediye hey'etinin haklarında gösterdikleri iltimat ve teveccühü büyük bir şükranla karşıladıklarını beyan ve arkadaşlarıyla birlikte çalışmaktan hat duyacaklarını ifade buyurdular.

Encümen azahına seçilen Hakkı Beyde aynı beyanatl bu bu meclset işini diğer bütün hususî işlerine tercih edeceğini teyit etti. Nihayet Vali Beyefendi tekrar kürsüye gelerek Eskişehir halkını yeni heyete ve yeni heyet azalarında seçilen arkadaşlarına karşı gösterdikleri iltimada işaret ederek Bezmi Bey gibi çok sevilmiş, güzide mühterem bir zatın, Hakkı Bey gibi çalışkan bir arkadaşın yeni heyette vazifeler almalarını memnuniyetle karşıladıklarını beyan ettiler. Ve Eskişehir belediyesinin elzemî lüzime tercih ederek çalışması temenniyatında bulundular.

Yeniden intihap edilen Belediye reisi Kâmil Bey

Yurttaşlardan bazıları bu namzetlerden yani gösterilen 56 kişiden istemedikleri varsa onların adlarını çizmişlerdi. Bu suretle yurttaşlar, reylerini serbestçe kullanmışlar, hiç bir teşire kapılmamışlar, sevdiklerine ve güvendiklerine rey vermekten geri kalmamışlardır. Bu arada, sandıklardan, Fırka namizetlerinden gayri bir tek isim için bile bir tek, rey çıkmamış, uyanık halkımız, yüksek ve inkılâpçı Fırkamıza karşı bir defa daha güven ve inanlarını göstermişti.

Kaç seçici vardı

Eskişehirde, belediye intihabına girmek hakkını alan on dokuz bin seçici vardı. Bir ma kalemtizle izah ettiğimiz gibi, bu yekünden üçte birinin işli râkilede intihabı neticelendirmek mümkündür. Fakat bu, bizim siyasi yetişmişliğimiz ve medenî yükselişimiz hesabına lehimize kaydedilecek bir hadise olmazdı. Bu on dokuz bin kişinin içinde, seyahate çıkanlar fazla işi olanlar, hastalananlar, nemelazımcılar bir tarafa çıkarılsa, geriye gene büyük bir

lerden bin beş yüz kadar fazla olmasın. Hülâsa Eskişehir belediye intihabı çok parlak bir netice ile bitmiş ve halkımızın alakası, hepimizde göğüslerini şişirmiştir.

Kimler kazandı

Ayrıca sonunda ittifaka yakın bir ekseriyetle Halk Fırkası namizetlerinin seçildiklerini yukarıda yazmıştık. Bu zatların başında üç değerli Hanımımız gelmektedir. Mebrure Hakkı, Türkân Kâzım, Zehra Sıtkı Hanımlar. Mebrure Hakkı Hanım Valimiz Hakkı Beyefendinin, Türkân Kâzım Hanım, Temyiz ticaret dairesi reisi Kâzım beyefendinin refikaları ve Zehra Sıtkı Hanımın genç arkadaşlarımızdan Sıtkı Beyin refikası, encümen baş kâtibi Emin Beyin kızıdır. İntihap etmek haklarına malik olan Türk kadını belediye gibi en mühim bir müessesede vazife ve iş alması şüphezaiki hepimizde sevinilerek hadiselerdendir. Bunlardan başka diğer üç Hanımda yedek azahlığa seçilmişlerdir. Eskişehirin belediye ve intihap tarihinde bu ilk önlü ve öğündürücü hadise olduğun

dan, uyanık Hanımlarımızı kutlular.

Hanımardan sonra seçilen zevat şunlardır: Şeker fabrikası muhasebe umum müdürü Bezmi, Şeker fabrikası ziraat umum müdürü Mehmet Ali Subhi, Belediye reisi topçu oğlu Kâmil, Hasköylü Mustafa, Haasan Bey oğlu Cevat, Yasin oğlu Mehmet Ali, doktor İhsan, doktor Hamit Kâmil, avukat Hakko, avukat Salâhattin, ekmeke fabrikası sahibi Sabri, tüccardan küflü oğlu İsmail, Eskişehir bankası muhasebecisi Ziya, Kütahyalı hafız Mehmet, boyacı oğlu Mahmut, Çukil oğlu Hüseyin, hacı Arif Mehmet, Raif oğlu Abdullah, elbiseci İbrahim, müteakit miralay Kadri, Şaban, eczacı Kenan, eczacı Şemsî, eczacı Sadri, Şekerci Kâmil Beyler..

Gerek yedek, gerek asıl azalar, intihap encümeni tarafından tasnif ve tesbit edildikten sonra derhal intihap mazbatası yapılmış ve ayrı ayrı imza edilmiştir. Eski belediye reisi Kâmil Bey, bugün (salı) için yeni azaları toplantıya çağırıyor gibi Vilâyet tarafında yeni azaların buyruldukları gönderilmiştir.

Bu gün saat 14 de toplanan yeni şehir meclis azaları, belediye reisi ile encümen azalarında seçmişlerdir.

Bugünkü toplantı ve belediye reisi

Saat 14 de şehir meclisi, belediye salonunda toplanmış bulunuyordu. Medeni ve mesuliyetli vazifelerinin değerini pek iyi anlayan yeni azaların yüzlerinde derin bir ciddiyet gerginliği vardı. Vali Halkı B. ef. kısa bir nutukla celseyi açtı.

Müzakereyi idare etmek üzere, en yaşlı zatın riyasete geçmesi lazımgeldiğini bildirdi. Bunu müteakip, azaların en yaşlı olan Kadri Bey, riyaset makamına geçerek müzakereye başladığını bildirdi.

Esasen bu toplantı, yalnız yeni reis ile encümen azalarının seçilmesi için yapıldığından gizli rey ile intihaba geçildi. Rey pusulalarını tasnife memur olan kâtip Beyler, biraz sonra neticeyi riyaset makamına bildirdiler.

Tam ittifak ile, eski reis topçu oğlu Kâmil Bey, yeniden intihap edilmişti. Encümen azalarında Mustafa Bey ve avukat Hakko Beyin ayrıldıkları öğrenildi. 1914 senesinden beri Eskişehir belediyesinin ağır yükünü omuzlarında taşıyan Kâmil Bey, hiç bir namzet gösterilmediği halde halkın ve halk mütemet ve mümesilllerinin yüksek teveccühünü kazanmış, tekrar aynı sevimli fakat ağır yükü yüklenmiş bulunuyordu. Kâmil Bey ayrı ayrı, bütün arkadaşları tarafından teprik edildi.

Kaynak: (Sakarya, 16 Birinci Teşrin 1934)

M. FUAT
Sahip ve Yazı İşleri Müdürü

No. 1954

Fiyatı 5 Kuruş

Yeni Mersin

GÜNDELİK GAZETE

9
BİRİNCİ KÂNUN
PAZAR
1934

T. T. 24 Temmuz 1938

Kadınların Asker Olması Fikri Kuvvetleniyor.

Mersin'de Heyecanlı Bir gün

Gücümüz Arttı

bayanlar büyük bayram yaptı

Halkevinde Toplanan Mersin Bayanlığı

Ata Türk'ü Saygı ile Andı.

Bayan Seza
Büyük Millet Meclisinde
Türk anasına saygı ve sevgi ve
seçilmek hakkını veren yasanın
onaylanması Mersin Bayanları
arasında coşkun ve haklı güs-
terilere yol açtı.

Millet Meclisine saygılarını
sundukları gibi sabahleyinde
Halk Fırkasına baş veran Mer-
sin Bayanları bu büyük tarihi
yasayı kutulayacaklarını bil-
dirmişler ve Cuma günü saat
on yedide Halkevi salonunda
birleşerek canlı ve özlü bir
toplantı yapmışlardır.

Acun kadınlığı ne denli
bir ilerleyiş veya gerilemiş
gösterir? Mersin Türk ka-
dınlığı yitirdiğini bulmuş ve
suzuz çölde canı çıkışın dışı
Aslan gibi Cumhuriyetin var-
dığını tayla saygı yüküne
kavuşmuştur.

Türk tarihinin her kurunun
da kadın oluş işine karışmış
ve kadınsız kurum yarım sa-
yılmıştır.

Osman oğulları kurununun
takanaklı düşüncelerinin bes-
kisi altında Türk kadınlığı fir-
malara gebe kalmış bir bulut
görünüşüyle yaşadı.

Kurtuluş savaşında ayak-
ları altında topraklar titreyen
gözetimden ateş fişkıran Türk
kadını kertesini geldikçe sağna-
lar koparan bir varlık olma-
nı da bildi.

Bu gün Türk kadınına ve-
rilen önemi değeri bu bakı-
mdan ölçülecektir. Olursa hiçlikten
değil Osmanlı'nın uyuturucu
baskısından çıkarıldığı ve bu-
dunluk varlığıyla geride kalan
kurumu Cumhuriyetin on yılı
içinde dönemin hıznı uyarak
kavuşturduğu görülür.

Bu bitimledirki Türk ka-
dını acun kadınlığına örnek
olacak yükselişte başı dön-
meden sarımsıdırında inel
yumuşların yüküyle yürüye-
cektir.

Her gücün en yöndemli
öncülü inançtır.

Tarihteki kurun içinde yaşı-
yoruz. Seçim yasağı acun içine
evrensel bir örnek olarak ya-
yıldı. Bunu erdemli ve verimli
kılacak olan Türk kadınları
kendilerine güvenerek bayram
yapıyor ve Ata Türk'ü sonsuz
saygılarıyla anıyorlar.

Türk kadınında görülen
uruncun inancıyla diyebilirizki:
Türk gücü bir kat daha arttı.

Rıza Atıld

Dinleyici çarık Fırkalar
ve muallimler de bulunuyor-
lardı. Saat on yedide Halkevi
bandosunun çaldığı istiklâl mar-
şı ayakta dinlendi. Ve sürekli
alkışlardan sonra Bayan Seza
Hakkı Cemal kürsüye gelerek
yasanın değerini ve bundan
duyduğu sevinç ve Türk ka-
dınının buna layık olduğunu
izahlayan ince duygulu bir hi-
tabede bulundu.

Bundan sonra toplantıyı
idare etmek üzere bir başkan
seçilmesini teklif etti ve ittifak
la Belediye meclisi azasından
Bayan Zekiye Halil seçildi.

Bayan Zekiye başkanlığa
seçildiğinden ötürü kıvanç duy-
duğunu söyleyerek Mersin Ba-
yanlarının bu haklı kendile-
rine veren Ata Türk'e ve Türk
Büyüklerine saygı tellerinin
yazılmasını teklif etti.

Alkışlarla kabul edilen bu
tekliften sonra tel yazılarını

- Gerisi 2. ci Sayfada -

BAŞBAKAN

Evvelki gün
Edirne'ye vardı.

Evvelki gün Trakya'ya giden
Başbakan İsmet İnönü
İSTANBUL, 7 (A.A.) — Dün
sabah şehrimize gelen Başba-
kan İsmet İnönü akşam saat
21,30 da kalkan ekspresle bağ-
lı hususla trenle Edirne'ye gitti
Başbakanı durakta Sihat Ba-
kanı, Vali, General Salih ve
saygılarıyla karşıladılar.

EDİRNE, 7 (A.A.) — Başba-
kan İsmet İnönü dün gece bu-
raya geldi. Ve çok parlak su-
rette karşılandı.

Adana kupası mersine geldi
mersin Yurdu Adana'ya 4-1 galip

Mersin En İyi Oyununu Gösterdi.
Sahada Çirkin Bir Hâdise oldu

İdman Yurdu Oyuncuları Yarışmaları Bir Arada

Bir hafta evvelki Cuma
günü berabere kalan Mersin
ve Adana takımları bu cuma
günü yine Adana top alanında
karşılaştılar. Türk Sözü gaz-
etesinin koyduğu kupa bir seh-
pa üzerinde ve alanın bir ke-
narında pırıldıyordu.

Hakem yine Bay Faruktu.

Her taraf dolmuş seyirciler
de merak ve heyecan fazla idi.
Adana oyuncuları geçenki be-
raberlikten ümitsiz düşmüş gö-
rünüyorlar.

Birinci devre tıpkı görüş-
çülerin birbirini denemesine
benzemedi. Mersinliler bu de-

Kadınların

Asker olacakları
Söyleniyor.

ANKARA, 8 (Husus) — Ka-
dınlara tam siyasal hak veril-
dikten sonra ortaya yeniden
bazı sayılar çıkmıştır. Bazı
sayıların kanaatine göre si-
yasal hakkı alan kadının yurt
müdafaasında da vazife alması
lazımdır. Bunu tamamen yap-
acaklarına şüphe edilmekte
ve istiklâl savaşında kadın-
ların da cephelelerde erkekler ka-
dar muvaffak oldukları tarla-
da fabrikada çalışmaları öne
sürülerek yurt müdafaasında
da çalışmalarının güç bir iş
olmayacağı ileri sürülmektedir

Defterler yeniden hazırlanıyor

Bakanlık vilâyetlere hazırlık emri yolladı

Seçim 15 Şubat'ta Bitecek ve Meclis Mart'ta
Fevkalâde Toplantıya Çağırılacaktır.

hürriyet Halk Fırkası da kurum-
larına yayımlar yollamışlar-
dır. Yeni seçim on beş şubatta
bitecektir.

Ankaradan gelen savalara
göre bu seçimde 350 sayı-
lık çıkacağı umuluyor.

Kadınların da mebus seçil-
melerinin kabulü üzerine intih-
ap defterleri yeniden yapılmak-
tadır. Vilâyetin bütün ka-
zalarında bu iş için çalışmak
ta olduğu haber alınmıştır.

ANKARA, 8 (Husus) — İç
işler Bakanlığı vilâyetlere yeni
seçime hazırlık etrafında yeni-
den yayımlar yolladı. Defterle-
rin ancak ayın yirmisine ka-
dar hazırlanacağı umuluyor.
Seçim şubatta bitecek yeni me-
clis Mart'ta fevkalâde içtima
çağrılacaktır.